

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І УПРАВЛІННЯ

Кафедра обліку і аудиту

«До захисту в ЕК»

Директор інституту (декан факультету)

_____ Олег ШЕРЕМЕТ
(підпис) (прізвище та ініціали)

«___» _____ 2023 р.

«До захисту допущено»

В.о. завідувача кафедри

_____ Володимир ОСМЯТЧЕНКО
(підпис) (прізвище та ініціали)

«___» _____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА

зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
(код та назва спеціальності)

освітньо-професійної програми «Облік і аудит»

на тему: «Методика і організація обліку, аналізу та аудиту довгострокових зобов'язань підприємства»

Виконав: здобувач 3 курсу, групи _____

_____ Чагайда Юрій Юрійович
(прізвище, ім'я, по батькові повністю) (підпис)

Керівник _____ Овдій Олена Василівна
(прізвище, ім'я та по батькові повністю) (підпис)

Рецензент _____
(прізвище та ініціали) (підпис)

Я як здобувач Національного університету харчових технологій розумію і підтримую політику університету з академічної доброчесності. Я не надавав і не одержував(ла) недозволеної допомоги під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Здобувач _____
(підпис)

Київ – 2023 р.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І УПРАВЛІННЯ
Кафедра обліку і аудиту
Освітній ступінь бакалавр
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Освітньо-професійна програма «Облік і аудит»

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. Завідувача кафедри обліку і аудиту
В.О.Осмятченко

“01” жовтня 2022 року

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА

ЧАГАЙДА ЮРІЙ ЮРІЙОВИЧ

1. **Тема роботи: «Методика і організація обліку, аналізу та аудиту довгострокових зобов'язань»**

Керівник проекту старший викладач Овдій Олена Василівна

Затверджена наказом по університету від 30 вересня 2022 року №587-КС

2. Строк подання студентом проекту: 01 лютого 2023 року

3. Вихідні дані до роботи: ПКУ, Закони України, НП(С)БО, МСФЗ, первинні документи, фінансова і статистична звітність ТДВ «Яготинський маслозавод» за 2020-2021 роки

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що їх належить розробити): економічна суть довгострокових зобов'язань; нормативно-правове регулювання обліку, економічного аналізу і аудиту довгострокових зобов'язань; синтетичний і аналітичний облік довгострокових зобов'язань; розкриття інформації про довгострокових зобов'язань у фінансовій звітності підприємств; організаційно-економічна характеристика ТДВ «Яготинський маслозавод» за 2020-2021 роки; теоретичні та практичні довгострокових зобов'язань; завдання та методика проведення аудиту довгострокових зобов'язань; порядок проведення аудиту довгострокових зобов'язань.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових гістограм, діаграм, таблиць, тощо): табл. Сутність «зобов'язань» в обліково – економічній літературі, табл. Трагування терміну «зобов'язань» в нормативних актах, рис. Визначення поняття «зобов'язання» в бухгалтерському обліку, рис. Види зобов'язань, рис. Розподіл зобов'язань за сутністю, рис. Види зобов'язань та нормативні документи, що їх регулюють, табл. Значення довгострокових зобов'язань в НП(с)БО, табл. Значення довгострокових зобов'язань в МСБО, рис. Групування довгострокових зобов'язань відповідно до НП(с)БО, рис. Процес виникнення зобов'язань, табл. Первина документація довгострокових зобов'язань, табл. План рахунків 5 класу «Довгострокові зобов'язання», табл. Кореспонденція рахунків з обліку довгострокових позик, табл. Кореспонденція рахунків з обліку довгострокових кредитів, табл. Кореспонденція рахунків з виданими векселями, табл. Кореспонденція рахунків щодо фінансової оренди в бухгалтерському обліку, табл. Кореспонденція

рахунків з обліку інших довгострокових зобов'язань, табл. Обсяги виробництва та реалізації продукції на ТДВ «Яготинський маслозавод» за 2020 рік, табл., табл. Обсяги виробництва та реалізації продукції на ТДВ «Яготинський маслозавод» за 2021 рік, рис. Обсяги виробництва продукції за 2020 – 2021 роки, рис. Обсяги виробництва продукції за 2020 – 2021 роки, рис. Структура управління ТДВ «Яготинський маслозавод», табл. Структура та динаміка джерел формування фінансових ресурсів ТДВ «Яготинський маслозавод» за 2020 – 2021 роки, табл. Структура та динаміка напрямів використання фінансових ресурсів ТДВ «Яготинський маслозавод» за 2020 – 2021 роки, табл. Фінансові результати діяльності ТДВ «Яготинський маслозавод», рис. Гістограма фінансових результатів ТДВ «Яготинський маслозавод», табл. Порівняльна таблиця надходжень та вибуттів за 2020 – 2021 роки ТДВ «Яготинський маслозавод», табл. Аналіз ефективності використання основних засобів на ТДВ «Яготинський маслозавод» протягом 2020 – 2021 рр., табл. Аналіз фінансової стійкості ТДВ «Яготинський маслозавод» за 2020-2021 роки, табл. Основні техніко – економічні показники ТДВ «Яготинський маслозавод», рис. Методика аналізу зобов'язань, табл. Основні напрями аналізу зобов'язань, табл. Довгострокові орендні зобов'язання, табл. Довгострокові кредити банку, табл. Довгострокові зобов'язаннями за випущеними облігаціями, табл. Рух облігацій протягом 2020 року, табл. Рух облігацій протягом 2021 року, рис. Довгострокові зобов'язання ТДВ «Яготинський маслозавод», табл. Аналіз платоспроможності ТДВ «Яготинський маслозавод», рис. Джерела інформація для проведення аудиторської перевірки, рис. Аудиторські процедури перевірки зобов'язань, рис. Етапи проведення аудиту довгострокових зобов'язань, рис. Класифікація виявлених недоліків.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

Дата видачі завдання 01 жовтня 2022 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Пор. №	Назва етапів дипломної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вступ	03.10.22-10.10.22	Виконано
2.	Розділ 1. Теоретико-методичні основи обліку довгострокових зобов'язань	11.10.22-31.10.22	Виконано
3.	Розділ 2. Аналіз виробничо – господарської діяльності ТДВ «Яготинський маслозавод», методика проведення економічного аналізу з довгострокових зобов'язань	01.11.22-30.11.22	Виконано
4	Розділ 3. Методичні основи аудиту довгострокових зобов'язань	01.1.22-29.12.22	Виконано
5.	Висновки	16.01.23-24.01.23	Виконано
6.	Список використаних джерел	25.01.23-30.01.23	Виконано

Здобувач

_____

(підпис)

Чагайда Ю.Ю.

(прізвище та ініціали)

Керівник проекту (роботи)

_____

(підпис)

Овдій О.В.

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 071 – Облік і оподаткування. Національний університет харчових технологій, Київ, 2023.

Дипломна робота присвячена дослідженню теоретичних, методологічних та практичних проблем пов'язаних з обліком довгострокових зобов'язань.

Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, переліку використаних джерел і додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження та сформовані основні завдання, визначено основну мету, об'єкт дослідження, методи дослідження та описано інформаційну базу.

У першому розділі розкрито сутність довгострокових зобов'язань, їх класифікація, а також розглянуто особливості обліку довгострокових зобов'язань.

У другому розділі розкрито загальні відомості про ТДВ «Яготинський маслозавод». Описано теоретичні основи аналізу довгострокових зобов'язань. Також проведено аналіз довгострокових зобов'язань ТДВ «Яготинський маслозавод».

У третьому розділі розкрито основні завдання, методи аудиту довгострокових зобов'язань та досліджено порядок проведення аудиту довгострокових зобов'язань.

Згідно результатів дослідження зроблено висновки щодо обліку, аналізу та аудиту довгострокових зобов'язань.

Ключові слова: зобов'язаннях, довгострокові зобов'язання, облік, аналіз, аудит, звітність

ANNOTATION

Qualification work for obtaining a bachelor's degree in specialty 071 - Accounting and taxation. National University of Food Technologies, Kyiv, 2023.

The thesis is devoted to the study of theoretical, methodological and practical problems related to the accounting of long-term liabilities.

The work consists of an introduction, three sections, conclusions, a list of used sources and appendices.

In the introduction, the relevance of the research topic is substantiated and the main tasks are formed, the main goal, the research object, research methods are defined, and the information base is described.

The first chapter reveals the essence of long-term liabilities, their classification, and also considers the features of accounting for long-term liabilities.

In the second part, general information about the "Yagotyn Oil Plant" TDV is disclosed. The theoretical foundations of the analysis of long-term liabilities are described. An analysis of long-term liabilities of TDV "Yagotinsky Maslozavod" was also carried out.

In the third chapter, the main tasks, methods of auditing long-term liabilities are revealed, and the procedure for auditing long-term liabilities is investigated.

According to the results of the study, conclusions were made regarding the accounting, analysis and audit of long-term liabilities.

Keywords: liabilities, long-term liabilities, accounting, analysis, audit,
reporting

Зміст

ВСТУП	7
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ДОВГОСТРОКОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ	9
1.1. Економічна сутність довгострокових зобов'язань	9
1.2. Нормативно-правове регулювання обліку, аналізу та аудиту довгострокових зобов'язань	24
1.3. Первинний, синтетичний та аналітичний облік довгострокових зобов'язань	28
1.4. Розкриття інформації про довгострокові зобов'язання у звітності	48
РОЗДІЛ II. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ТДВ «ЯГОТИНСЬКИЙ МАСЛОЗАВОД» ТА ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ДОВГОСТРОКОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ	53
2.1. Організаційно-економічна характеристика та організація обліку на ТДВ «Яготинський маслозавод»	53
2.2. Аналіз виробничо-господарської діяльності ТДВ «Яготинський маслозавод»	62
2.3. Теоретичні основи та практичний аналіз довгострокових зобов'язань	78
РОЗДІЛ III. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ АУДИТУ ДОВГОСТРОКОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ	88
3.1. Завдання та методи аудиту довгострокових зобов'язань	88
3.2. Порядок проведення аудиту довгострокових зобов'язань	97
3.3. Шляхи удосконалення обліково-аналітичних та контрольних аспектів довгострокових зобов'язань	106
ВИСНОВКИ	109
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	113
ДОДАТКИ	119

ВСТУП

Актуальність теми. Процес господарсько – виробничої діяльності здійснюється за рахунок грошових коштів. Підприємство, окрім власного капіталу, використовує позиковий капітал. Тому майже всі підприємства зіштовхуються з питанням щодо джерел формування і фінансування активів підприємства. Якщо ж залучають капітал із зовнішніх джерел, то відповідно утворюється зобов'язання. Не малу роль в позиковому капіталі відіграють довгострокові зобов'язання, адже формують як довгостроковий робочий капітал, так і капітальні інвестиції.

Як об'єкт бухгалтерського обліку зобов'язання є одним із факторів, що впливає на: кредитоспроможність, ліквідність та фінансову стійкість підприємства. Взагалі виникнення зобов'язань пов'язане з тим, що підприємства вступають у відносини з різними контрагентами, а довгостроковість обумовлюється тим, що термін цих відносин становить понад один рік.

Довгострокові зобов'язання відіграють важливу роль у виробничо – господарській діяльності будь – якого за розміром підприємства. Тому на підприємствах варто правильно та раціонально вести облік довгострокових зобов'язань, бо відсутність обліку чи контролю за ними може призвести до збитковості підприємства. Саме тому, в дипломній роботі розглядається та досліджується дана тема. Однак, над даною темою, а саме: над обліком довгострокових зобов'язань – працювали ряд вчених, причому як вітчизняні, так і зарубіжні. До вітчизняних вчених відносять: Ф. Бутинця, С. Зубілевич, С. Голова, Н. Малюгу, Л. Горецьку, Я. Крупку, Р. Грачову, З. Задорожного, М. Кужельного, В. Калюгу, Є. Калюгу, Л. Чижевську. А до зарубіжних - В. Гетьмана, В. Палія, Г. Велша, Д. Колдуелла, Х. Андерсона, В. Палія, Б. Нідлза, Д. Шорта.

Отже, довгострокові зобов'язання є ключовою складовою в довготривалому фінансуванні діяльності та розвитку підприємства.

Мета. Метою кваліфікаційної роботи є вивчення основ обліку, аналізу та аудиту довгострокових зобов'язань на прикладі ТДВ «Яготинський маслозавод».

Завдання. Виходячи з поставленої мети в дипломній роботі, вирішено наступні завдання:

- Дослідження теоретичних та методичних засад бухгалтерського обліку довгострокових зобов'язань;
- розкриття синтетичного та аналітичного обліку довгострокових зобов'язань;
- ознайомлення з організаційно – економічною характеристикою ТДВ «Яготинський маслозавод»;
- дослідження теоретичного матеріалу аналізу довгострокових зобов'язань;
- проведення аналізу довгострокових зобов'язань на ТДВ «Яготинський маслозавод»;
- визначення основної мети та основних завдань аудиту довгострокових зобов'язань;
- розгляд етапів проведення аудиту довгострокових зобов'язань.

Об'єктом дослідження є аспекти обліку довгострокових зобов'язань на ТДВ «Яготинський маслозавод».

Предметом дослідження є відображення процесів обліку, аналізу та аудиту довгострокових зобов'язань на ТДВ «Яготинський маслозавод».

Методи дослідження. При написанні роботи було використано наступні методи: аналіз, порівняння, групування, синтез, системний підхід, графічний, логічне узагальнення тощо.

Теоретико – методична база складається в дипломній роботі з національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку; наукових праць, що відповідають обраній темі; інтернет ресурси. Окрім цього, для розрахунків використовувалася річна звітність підприємства.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ДОВГОСТРОКОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

1.1. Економічна сутність довгострокових зобов'язань

Довгострокові зобов'язання відносяться до фінансових зобов'язань підприємства. Зобов'язання охоплює всі сфери діяльності підприємства і входить в систему господарських відносин між суб'єктами господарювання. Поняття зобов'язання пройшло довгу та складну еволюцію в історії. Однак, вивчаючи наявні наукові дослідження щодо цього питання та норми чинного законодавства, стало зрозуміло, що часто виникають не лише розбіжності, а й суперечності в трактуванні терміну «зобов'язання». Розбіжність в трактуванні полягає в тому, що поняття є багатограним, тобто його можна трактувати з різної точки бачення, а саме: юридичної, економічної та бухгалтерської. В своїй науковій праці Матвієно Т.О. дійшла до висновку, що у визначенні поняття «зобов'язання» існує три напрямки. Наступники першого напрямку виходять із правової природи їх виникнення. До цього напрямку Матвієнко відносить: Х. Андерсон, Г.Л. Вознюк, Б. Нідлз, А.Г. Загородній, О.М. Петрук, Д.Колдуелл, Б. Райан. До другого напрямку входять: Д. Шорт, М. Ван Бреда, Т.І. Єфіменко, В.В. Качалін, .Хендригсен, Ю.А. Кузьмінський, І.І. Сахарцева, В.В. Сопко, Ч. Макміллан, Н.М. Ткаченко, ЕН.В. Чебанова, Г. Велш. Ці вчені в своїх працях трактують «зобов'язання» як заборгованість підприємства. Прихильники третього напрямку свої визначення зводять до видів зобов'язань. До третьої групи відносяться: С.Н. Щадилова, А.М. Должанський, М.І. Должанський, О.В. Лишиленко. [1]

У таблиці 1.1 проаналізовані різні підходи до визначення поняття «зобов'язання» та згрупування авторів згідно до наданих ними визначення. Дослідження в таблиці ще раз підкреслюють, що не існує єдиного підходу та визначення поняття «зобов'язання».

Сутність «зобов'язань» в обліково – економічній літературі

Групи авторів	Тлумачення терміну
Т.А. Бутинець, Т.П. Михайлова, Л.В. Чижевська, С.Л. Береза, Ф.Ф. Бутинець, А.Н. Лисюк, Е.Д. Чацкіс [5,8]	Зобов'язання – це борг або заборгованість одного суб'єкта господарювання перед іншим.
М.Р. Лучко, І.Д. Бенько, [9]	Зобов'язана – це юридичні відносини, що підтверджуються документами (договорами, угодами і тд), щодо виконання певних дій на благо інших людей.
М.В. Семенова, І.А. Бичков, Я.В. Соколов, С.М. Бичкова, М.Л. Пятов [10]	Зобов'язання – це обов'язок людини виконати певну дію на благо інших людей.
Д. Колдуелл, Б. Нидлз, Х. Андерсон [11]	Зобов'язання визначається як правова основа для подальших платежів за товари та послуги.

Джерело: складено на основі літератури

Зарубіжні економісти, наприклад, Е.С.Хендріксен та М.Ф. Ван Бреда прирівнюють зобов'язання до боргів і визначають як вилучення коштів з підприємства в майбутньому, що обумовлене раніше взятим на себе зобов'язання.

В економічних словниках зміст зобов'язань прив'язується до контрагентів, тобто розглядають зобов'язання як борги підприємства кредиторам, податковим органам чи працівникам. С.Н. Щадилова поділяє таку ж думку, адже, зобов'язання відносить до неоплачених підприємством боргів. Хоча така думка є досить вузькою, тому що не враховує процеси обліку зобов'язань.

Зобов'язання в основних нормативно – правових документах України представлено в таблиці 1.2. Відповідно таблиці «зобов'язання» – це відносини між сторонами господарської діяльності, які регулюються правом, тобто це обов'язки та права сторін.

Трактування терміну «зобов'язань» в нормативних актах

Джерело	Визначення
Господарський кодекс України (ст.173) [2]	Господарським визнається зобов'язання, що виникає між суб'єктом господарювання та іншим учасником (учасниками) відносин у сфері господарювання з підстав, передбачених цим Кодексом, в силу якого один суб'єкт (зобов'язана сторона, у тому числі боржник) зобов'язаний вчинити певну дію господарського чи управлінсько-господарського характеру на користь іншого суб'єкта (виконати роботу, передати майно, сплатити гроші, надати інформацію тощо), або утриматися від певних дій, а інший суб'єкт (управнена сторона, у тому числі кредитор) має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку.
Цивільний кодекс України (ст.509) [3]	Зобов'язанням є правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від вчинення певної дії (негативне зобов'язання), а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку.
МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи» [4]	Зобов'язання- існуюче зобов'язання суб'єкта господарювання, яке виникає в результаті минулих подій і погашення якої, за очікуванням, призведе до вибуття ресурсів суб'єкта господарювання, котрі втілюють у собі економічні вигоди.

Джерело: складено на основі літератури

Взагалі зобов'язання регулюються Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» (далі – НП(с)БО 11). Так, в НП(с)БО 11 розглядається лише класифікація зобов'язань, що проілюстрована на рисунку 1.2.

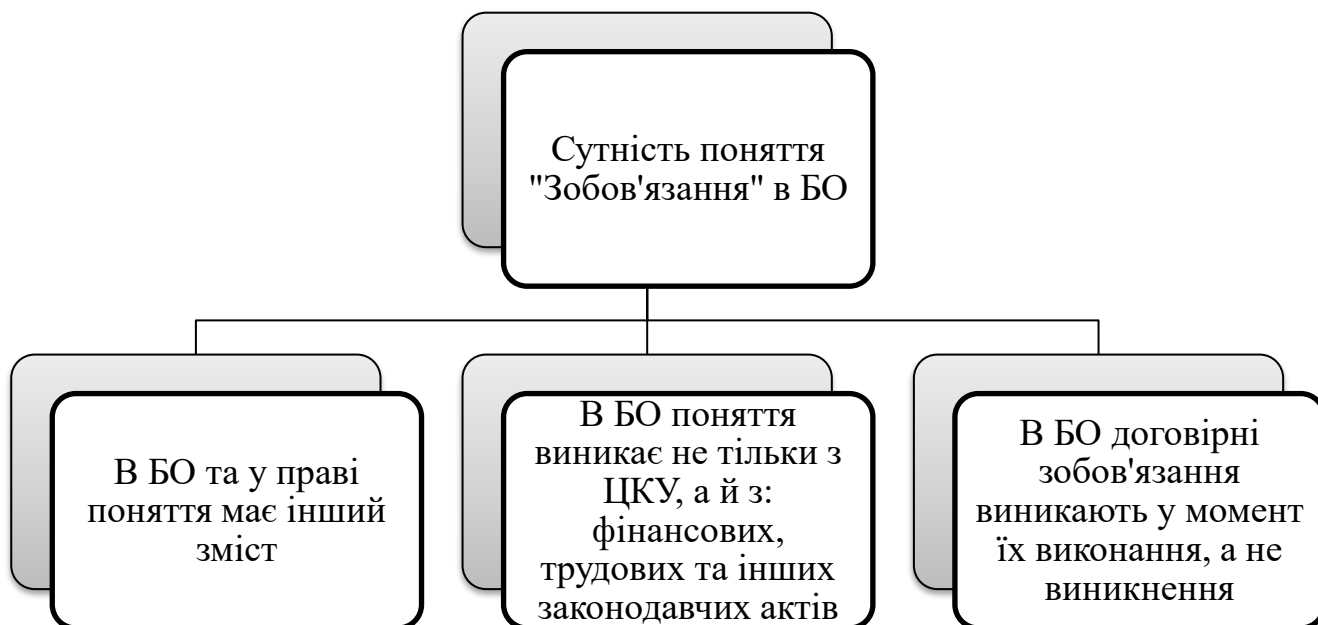

Рис.1.1 Визначення поняття «зобов'язання» в бухгалтерському обліку
Джерело: складено на основі [14]

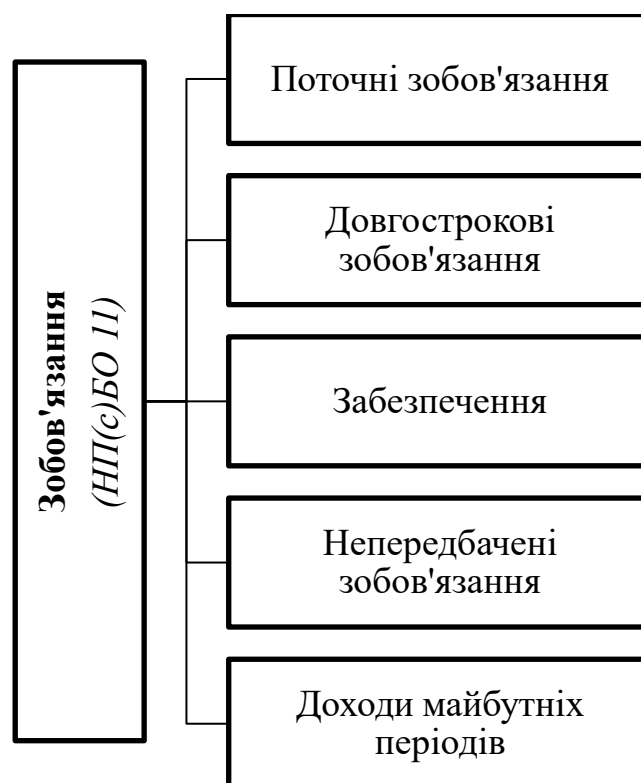

Рис.1.2 Види зобов'язань

Джерело: складено на основі [13]

Поточні зобов'язання – це зобов'язання, які необхідно погасити протягом одного операційного циклу або протягом 12 місяців.

Забезпечення – це зобов'язання, яке характеризується невизначеною сумою або терміном погашення на дату балансу.

Непередбачені зобов'язання – це зобов'язання, що впливають із узгоджених минулих економічних операціях, які є реальними, якщо одна або декілька визначених подій відбудуться або не відбудуться в майбутньому.

Доходи майбутніх періодів – це доходи, які отриманні у результаті діяльності підприємства у звітному році, однак, віднесені будуть до наступного періоду.

Спіцина Н.В., Кравцова С.В. в своїй роботі представили поділ зобов'язань за сутністю, щовідображено на рисунку 1.3 та згідно нормативних документів (рис.1.4).

Зобов'язання	стандартні (традиційні) зобов'язання
	що витікають з умов угод, вимог законодавства
	нараховані зобов'язання
	що виникають під час нарахування витрат, які є понесеними, але не сплаченими
	резерви
	умовне зобов'язання
	конструктивне зобов'язання

Рис.1.3 Розподіл зобов'язань за сутністю

Джерело: складено на основі [15]

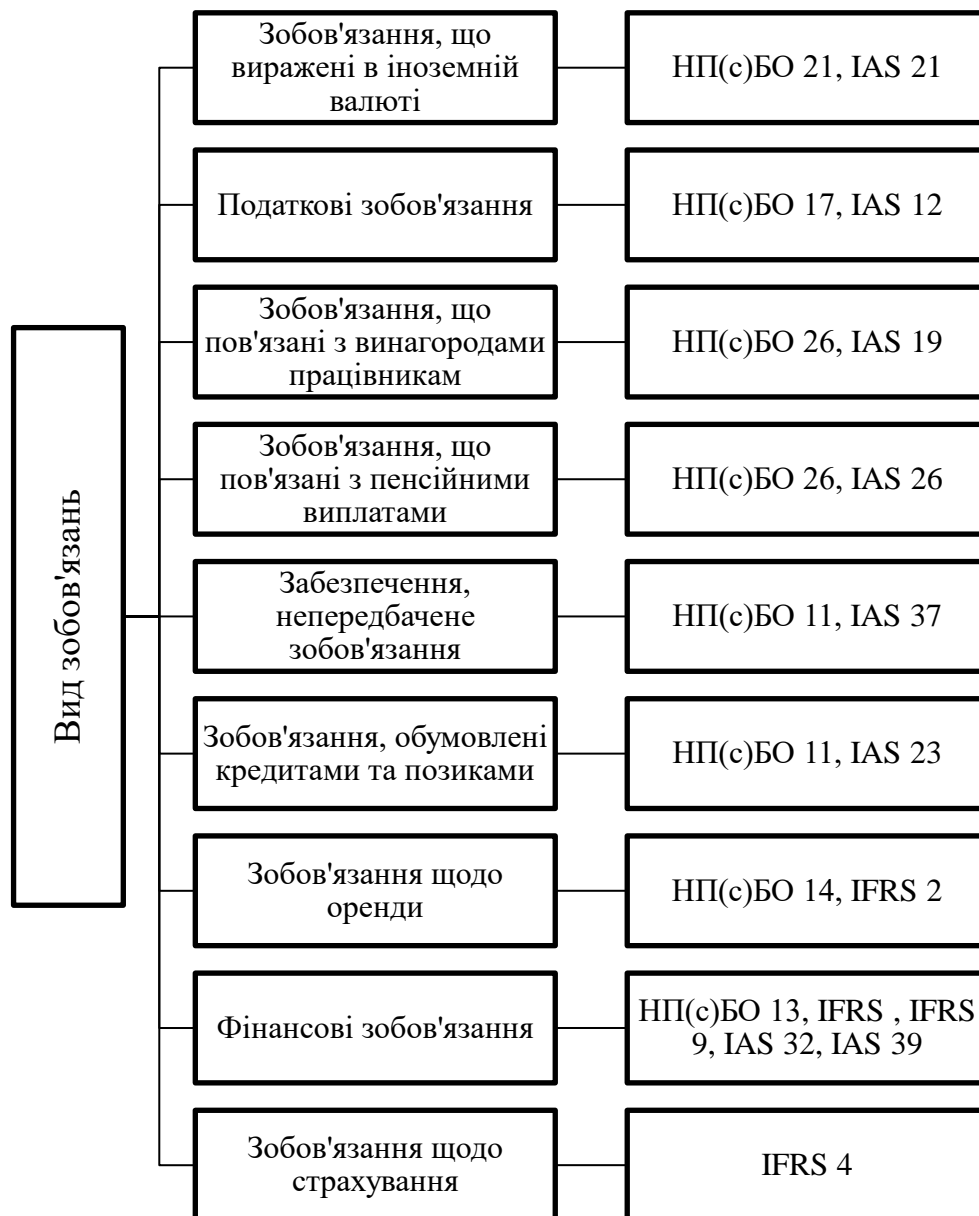

Рис.1.4 Види зобов'язань та нормативні документи, що їх регулюють

Джерело: складено на основі [15]

Порядок формування та відображення в звітності інформації про зобов'язання визначає П(С)БО 11 “Зобов'язання”. Для визнання зобов'язань повинні бути дотримані дві умови:

- 1) оцінка їх може бути достовірно визначена;
- 2) існує ймовірність зменшення економічних вигод внаслідок їх погашення.

З метою бухгалтерського обліку зобов'язання класифікуються на довгострокові, поточні, забезпечення та непередбачені зобов'язання. Останні відображаються на позабалансових рахунках. Для визнання зобов'язань довгостроковими повинні бути виконані дві умови:

- 1) термін погашення протягом 12 місяців з дати балансу;
- 2) походження: виникають не в ході операційного циклу.

Для визначення балансової вартості зобов'язань використовують такі види оцінок:

- історична собівартість;
- поточна собівартість;
- вартість погашення;
- теперішня вартість.

Історична собівартість зобов'язання - сума надходжень активів в обмін на зобов'язання або суми грошових коштів чи їх еквівалентів, що, як очікується, будуть сплачені з метою погашення зобов'язань під час звичайної діяльності підприємства.

Поточна вартість зобов'язання - недисконтована сума грошових коштів чи їх еквівалентів, яка була б необхідна для погашення зобов'язання на поточний момент.

Сума погашення - недисконтована сума грошових коштів або їх еквівалентів, яка, як очікується, буде сплачена для погашення зобов'язання в процесі звичайної діяльності підприємства.

Теперішня вартість - дисконтована сума майбутніх платежів (за вирахуванням суми очікуваного відшкодування), яка, як очікується, буде необхідна для погашення зобов'язання в процесі звичайної діяльності підприємства.

Визначення теперішньої вартості довгострокових зобов'язань має свої особливості і залежить від умов та виду зобов'язань. Вона визначається як дисконтна вартість майбутніх платежів (за вирахуванням суми очікуваного відшкодування), яка буде необхідна для погашення зобов'язань в процесі

звичайної діяльності підприємства. Таким чином, дисконтуванню підлягають суми довгострокових кредитів, облігаційних позик, довгострокових відсоткових векселів, платежів з довгострокової оренди, позик небанківських фінансово-кредитних установ, що дозволяє привести всі майбутні відтоки ресурсів у вигляді погашення довгострокових зобов'язань до одного часового знаменника та показати інвестору реальну вартість довгострокових зобов'язань на поточний момент, коли він буде приймати своє рішення про те, як можуть бути використані гроші у вигляді інвестицій.

Вартість грошей в часі полягає в тому, що одна гривня сьогодні має більшу цінність, ніж ця сама гривня через рік. Тому всі операції позики та кредитування мають бути пов'язані з оплатою за користування засобами в розмірі певного відсотка, який повинен компенсувати знецінювання грошей у часі, тобто щоб сума, надана у борг сьогодні, коштувала б не менше після повернення.

Підприємство-позикодавець більше цікавить сума нарощування, а позикоутримувачі - дисконтування.

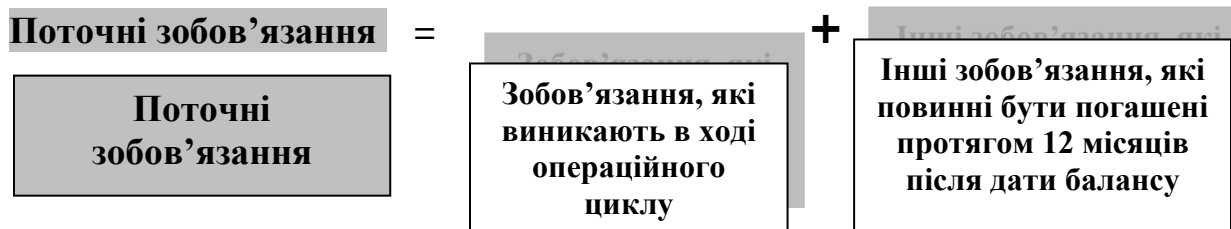
Довгострокові зобов'язання оцінюються за дійсною вартістю, визначення якої залежить від умов та виду зобов'язання.

Кредит - економічні відносини, що виникають між кредитором і позичальником з приводу одержання останнім позики в грошовій або товарній формі на умовах повернення в певний строк зі сплатою відсотку.

Кредитні взаємовідносини регламентуються на підставі кредитних договорів, що укладаються між кредитором і позичальником в письмовій формі.

Укладання кредитної угоди (договору) - досить складна та тривала процедура. Чинним законодавством України не передбачено вимоги щодо форми і змісту кредитного договору. Але кредитний договір повинен бути укладений в письмовій формі.

Поточні зобов'язання - це короткострокові фінансові зобов'язання, які мають бути погашені протягом поточного операційного циклу підприємства чи протягом року з дати складання бухгалтерського.

До поточних активів належать грошові кошти та інші ресурси щодо яких можна вважати, що вони будуть перетворені на грошові кошти чи використані протягом року з дати складання бухгалтерського балансу або протягом нормального операційного циклу.

Отже статті включаються до поточних зобов'язань, якщо вони оплачуються на вимогу кредитора, або якщо очікується, що вони будуть ліквідовані протягом одного року.

До *поточних зобов'язань* належать торговельні рахунки до отримання, короткострокові векселі до сплати, нараховані витрати (заборгованість з заробітної плати, податки до сплати і проценти до сплати), дивіденди до сплати, поточна частина довгострокової заборгованості та отримані авансові платежі.

Зобов'язання виникають через борги підприємства чи щодо передачі певних активів чи надання послуг іншому підприємству у майбутньому. Зобов'язання також іноді називають боргами або власними фінансовими зобов'язаннями підприємства.

Оцінюються поточні зобов'язання за сумою погашення. Багато підприємств купують товари та послуги в кредит без складання формальної кредитної угоди. Такі операції призводять до виникнення заборгованості, відомої як кредиторська заборгованість. В бухгалтерському балансі, кредиторська заборгованість відображається як рахунки до сплати.

Купівля в кредит - це придбання товарів з відстроченням платежу.

Закупівля як у зовнішній, так і внутрішній торгівлі - це придбання товарів, послуг за дорученням замовника або з метою продажу.

Закупівля необхідних виробничих запасів і товарів може здійснюватися наступними способами:

- безпосередньо конкретним підприємством;

- через агентів, які купують за свій рахунок чи від імені підприємства;
- через закупівельні бази, які утворені кількома підприємствами.

Постачальники - це юридичні або фізичні особи, які здійснюють постачання товарно-матеріальних цінностей (сировини, матеріалів, палива, будівельних матеріалів, запасних частин, МШП), що надають послуги (подачу електроенергії, газу, води, пари тощо), виконують роботи (поточний і капітальний ремонт основних засобів тощо).

Підрядники — спеціалізовані підприємства або фізичні особи, які виконують будівельно-монтажні роботи при спорудженні об'єктів на підставі договорів підряду на капітальне будівництво.

З метою зменшення ризику і підвищення надійності поставок при виборі постачальника потрібно враховувати наступне:

цінову конкурентоспроможність (включаючи витрати на зберігання, транспортування і страхування);

умови платежу;

гарантійні строки;

ремонт і після продажне обслуговування;

відповідність продукції постачальника стандартам якості;

можливість закупок безпосередньо у виробників або оптовиків;

географічне місце розташування;

основні види діяльності та фінансовий стан;

виробничу потужність та обсяги випуску продукції за останні роки.

Порядок та форми розрахунків між постачальником та покупцем визначаються в господарських договорах. Це найбільш розповсюджена і важлива основа виникнення зобов'язань, основна форма реалізації товарно-грошових відносин в ринковій економіці.

Необхідною умовою діяльності кожного підприємства є встановлення господарських відносин з постачальниками, підрядниками, покупцями, іншими організаціями, робітниками і іншими особами.

Ці зв'язки забезпечують безперебійне постачання виробництва, ритмічність реалізації продукції покупцям.

Форми та порядок розрахунків між підприємствами визначаються в господарських договорах. Це найбільш розповсюджена і важлива основа виникнення зобов'язань, основна форма реалізації товарно-грошових відносин в ринковій економіці.

Договір - це угода двох або більше сторін про здійснення певних дій, що встановлює взаємні права і обов'язки, виконання яких забезпечується заходами державного впливу.

Договір вважається укладеним з моменту набуття ним обумовленої форми (наприклад, простої письмової або нотаріально засвідченої). Договір може бути укладено як шляхом складання одного документу, підписаного сторонами, так і шляхом обміну листами, телеграмами, телефонограмами тощо, які обов'язково повинні бути підписані стороною, що їх надсилає. Встановлення господарських відносин суб'єкта підприємницької діяльності з іншими особами зумовлює виникнення між ними визначених прав і обов'язків.

Під обов'язками сторін у цивільному законодавстві вважають всі дії, які кожна із сторін договору повинна здійснити на користь іншої сторони і які обумовлені договором, адміністративними актами, юридичними і іншими діями, які не суперечать чинному законодавству.

В бухгалтерському обліку підприємства зобов'язання виникають не в момент укладання договору, а після здійснення однією із сторін передбачених в ньому дій (або бездій), внаслідок яких виникає заборгованість однієї сторони перед іншою.

Виникнення заборгованості пов'язано з тим, що одночасне виконання сторонами зустрічних зобов'язань по договору здійснюється дуже рідко. Як правило, спочатку свої обов'язки виконує одна із сторін, внаслідок чого у неї виникає право на вимогу компенсації по утвореній заборгованості по формі, обумовленій договором, а у іншої сторони - обов'язок виплатити (погасити) цю заборгованість.

Таким чином, у бухгалтерському обліку першої сторони в складі господарських засобів виникає актив у вигляді заборгованості дебітора, яка називається дебіторською, а у іншій сторони виникає зобов'язання перед кредитором погасити цю заборгованість, яка називається кредиторською.

Класифікувати зобов'язання можна по-різному, однак, хотілося зупинитися на довгострокових зобов'язань. У міжнародній практиці під довгостроковими зобов'язаннями згідно МСБО підрозумівають як непоточні зобов'язання. Якби то це вважається основною відмінністю між МСБО та НП(с)БО, хоча, по суті, що довгострокові зобов'язання, що непоточні зобов'язання – це зобов'язання, які необхідно погасити більше 12 місяців.

В економічній літературі можна знайти різні варіанти визначень довгострокових зобов'язань. Так, Вакарова в своїй статті дала таке визначення: «зобов'язання, які повинні бути погашені більш, ніж через дванадцять місяців чи в період, який перевищує операційний цикл підприємства (залежно котрий із цих періодів довший), починаючи з дати балансу» [17].

Щодо інших джерел, так С. Зубілевич, І. Кравченко, О. Прокопенко, Н. Юревич вважають, що «довгострокові зобов'язання – це зобов'язання, які повинні бути погашені протягом більше як 12 місяців, або протягом періоду більшого, ніж один операційний цикл підприємства з дати балансу, якщо такий цикл становить більш як 12 місяців» [18, с.171].

В. Гетьман визнає довгострокові зобов'язання як зобов'язання, отримані організацією на тривалий термін (більше одного року) на інвестиції в основний капіталпридбання або будівництво основних засобів, необоротних активів тощо. [18, с.171].

В. Ф. Палій, В. В. Палій бачать довгострокову заборгованість «заборгованістю по кредитах і позиках, термін погашення яких настає не раніше, ніж через 12 місяців із звітної дати» [19, с.255].

Б. Нидлз, Х. Андерсон, Д. Колдуелл вважають, що борги, які не в очікуванні погашення протягом наступного року або нормального операційного циклу, класифікують як довгострокові зобов'язання. [18, с. 179].

В Сполучених штатах Америки визнають довгострокові зобов'язання як можливе майбутнє зменшення економічних вигод, які витікають із існуючих на даний момент зобов'язань даної економічної одиниці по передачі активів чи інших ресурсів контрагентами в майбутньому, які виникли як результати минулих подій, не повинні бути погашені протягом одного року чи операційного циклу (залежно від того, що триваліше)» [17].

Отже, якщо коротко, довгострокові зобов'язання – це зобов'язання, термін погашення яких складає більше одного року або операційного циклу.

Вище ми зазначали, що зобов'язання, в тому числі і довгострокові, регулюються НП(с)БО 11, але варто зауважити, що довгострокові зобов'язання регулюються також і іншими нормативно – правовими документами, що наведені в таблицях 1.3 та 1.4.

Таблиця 1.3

Значення довгострокових зобов'язань в НП(с)БО

НП(с)БО	Характеристика
НП(с)БО 13 «Фінансові інструменти»[23]	Інформація про довгострокові фінансові зобов'язання розкривається при залученні коштів у кредити, за якими нараховуються відсотки (виняток становитиме отримання кредитів у банку). Наприклад, довгострокові облігації чи векселі.
НП(с)БО 21 «Вплив змін валютних курсів»[21]	Надається важлива інформація щодо можливих курсових різниць, що виникають при виникненні довгострокових зобов'язань суб'єкта господарювання.
НП(с)БО 26 «Виплати працівників»[22]	Довгострокові винагороди працівникам відображаються в довгострокових зобов'язаннях шляхом створення резерву на суму теперішньої вартості на дату балансу. Термін довгострокових виплат має перевищувати 12 місяців.
НП(с)БО 14 «Оренда» [20]	Виділено етапи розрахунку відповідних довгострокових лізингових платежів, а також визначення залишку зобов'язання на кінець періоду.

Джерело: складено на основі стандартів бухгалтерського обліку

Значення довгострокових зобов'язань в МСБО

МСБО	Характеристика
МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» [24]	Встановлено порядок обліку, списання та оцінки поточних і довгострокових фінансових зобов'язань. Під фінансовими зобов'язаннями слід розуміти, наприклад, договірні зобов'язання та контракти, погашення яких здійснюється за рахунок інструментів власного капіталу.
МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання» [25]	Слід зазначити, що справедлива вартість довгострокового зобов'язання (довгострокової позики), за якою не нараховуються проценти, може бути оцінена як поточна (дисконтована) вартість усіх майбутніх доходів.
МСБО 21 «Вплив змін валютних курсів» [26]	Слід зазначити, що всі зобов'язання, включаючи непоточні (довгострокові) зобов'язання в балансі, перераховуються за відповідним обмінним курсом на дату закриття цього звіту.
МСБО 19 «Виплати працівників» [27]	Визначається інформація про зобов'язання, які виникають при отриманні послуги від працівника за рахунок оплати, яка має бути здійснена в майбутньому.
МСБО 17 «Оренда» [28]	Прояв зобов'язань визнається безпосередньо на етапі обумовлення договору лізингу, де вказується, в якій сумі у фінансовій звітності вони повинні бути відображені: співвідносній чи поточній. Цей же принцип стосується визначення ставки дисконту, що використовується для розрахунку поточної вартості мінімальних лізингових платежів.

Джерело: складено на основі стандартів бухгалтерського обліку

Порівнявши таблиці, можна констатувати той факт, що у НП(с)БО та МСБО є як спільне, так і відмінне в обліку та оцінці довгострокових зобов'язань. Наприклад, в НП(с)БО 14 та МСБО 17 зазначена інформація, що під час укладання договору чи угоди виникає зобов'язання. В НП(с)БО 26 та МСБО 19 інформація дещо різниця. Так, в НП(с)БО 26 «Виплати працівників» довгостроковими зобов'язаннями вважають виплати, термін яких більше 12 місяців. Однак, в МСБО 19 «Виплати працівників» довгостроковими зобов'язаннями вважають виплати, пов'язані з тимчасовою непрацездатністю, виплати частки прибутку та премії, а також відстрочені компенсації.

Загалом наша нормативна база бухгалтерського обліку відповідає міжнародним стандартам, але певні недоліки слід виправити шляхом детального розкриття тих невизначеностей.

Згідно НП(с)БО 11 «Зобов'язання» довгострокові зобов'язання поділяються на чотири групи, що представлені на рисунку 1.5.

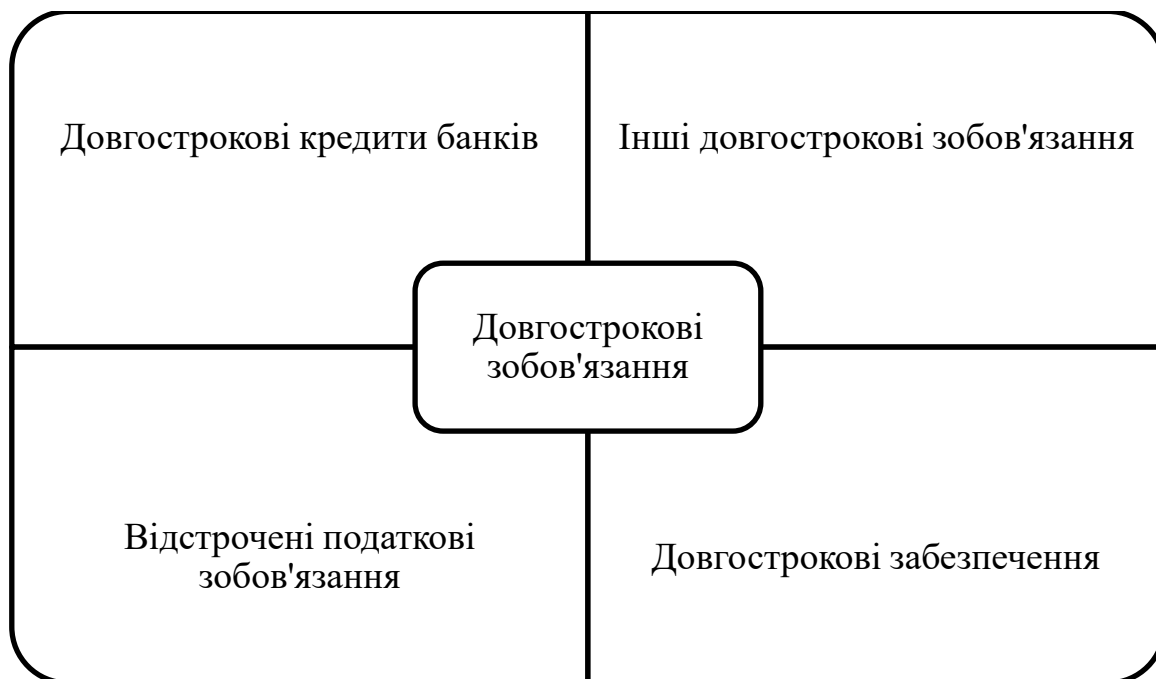

Рис.1.5 Групування довгострокових зобов'язань відповідно до НП(с)БО
Джерело: складено на основі [13]

Однак, хотілося б зробити певне уточнення, а саме:

- до інших довгострокових зобов'язань відносять довгострокові векселі, оренду, зобов'язання за облігаціями тощо;
- до довгострокових забезпечень відносять витрати на оплату майбутніх відпусток, гарантійні зобов'язання тощо.

Необхідною умовою для ведення обліку довгострокових зобов'язань є розуміння процесу виникнення зобов'язань у підприємства, що схематично зображено на рис.1.6

Рис.1.6 Процес виникнення зобов'язань

Джерело: запозичено з джерела[1]

Отже, згідно рисунку 1.6 у зобов'язанні задіяні два суб'єкти – це кредитор та боржник. Відповідно взаємодія цих двох суб'єктів здійснюється виключно за виконанням розрахунків, в той час, їх невиконання призводить до виникнення зобов'язань.

1.2. Нормативно-правове регулювання обліку, аналізу та аудиту довгострокових зобов'язань

Для правильної організації ведення обліку довгострокових зобов'язань підприємству необхідно: по-перше, провести класифікацію такої заборгованості за терміном її погашення; по-друге, врахувати виконання умов погашення кредиторської заборгованості.

Нормативні документи, що регулюють ведення обліку довгострокових зобов'язань на ТДВ «Яготинський маслозавод»:

Таблиця 1

Нормативно - правова база з регулювання податку на додану вартість в Україні

№	Нормативно-правовий акт	Зміст нормативно-правового акту
1	2	3
1	Податковий кодекс України (із змінами та доповненнями) від 2 грудня 2010 року №2756 – VI.	Податковий кодекс регулює відносини що виникають і сфері справляння податків і зборів в Україні.
2	Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16.07.99 р. № 996-XIV	Цей Закон визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні

1	2	3
3	Закон України «Про аудиторську діяльність» від 22 квітня 1993 року N 3125-ХІІ	Цей Закон визначає правові засади здійснення аудиторської діяльності в Україні і спрямований на створення системи незалежного фінансового контролю з метою захисту інтересів користувачів фінансової та іншої економічної інформації.
4	Наказ МФ України від 23.09.2014 № 966 «Про затвердження форм та Порядку заповнення і подання податкової звітності з податку на додану вартість»	Форми та порядок заповнення і подання податкової звітності з податку на додану вартість
5	Наказ МФ України від 22.09.2014 № 957 «Про затвердження форми податкової накладної та Порядку заповнення податкової накладної»	Затвердження форми податкової накладної та порядку її заповнення
6	Наказ МФ України від 14.11.2014 № 1128 «Про затвердження Порядку визначення відповідності платника податку на додану вартість критеріям, які дають право на отримання автоматичного бюджетного відшкодування податку на додану вартість»	Затвердження Порядку визначення відповідності платника податку на додану вартість критеріям, які дають право на отримання автоматичного бюджетного відшкодування податку на додану вартість відповідно до пункту 200.20 статті 200 розділу V Податкового кодексу України
7	Наказ МФ України від 13.01.2015 № 4 «Про затвердження форми Податкового розрахунку сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь фізичних осіб, і сум утриманого з них податку (форма № 1ДФ) та Порядку заповнення та подання податковими агентами Податкового розрахунку сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь фізичних осіб, і сум утриманого з них податку»	Цей наказ затверджує форму Податкового розрахунку сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь фізичних осіб, і сум утриманого з них податку (форма № 1ДФ) та Порядку заповнення та подання податковими агентами Податкового розрахунку сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь фізичних осіб, і сум утриманого з них податку
8	Наказ МФ України від 14.03.13 № 395 «Про затвердження Порядку оформлення результатів документальних перевірок щодо дотримання податкового, валютного та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на органи державної податкової служби, платниками податків - фізичними особами»	Цей Порядок розроблено відповідно до вимог Податкового кодексу України для використання посадовими особами органів державної податкової служби при оформленні матеріалів документальних перевірок щодо дотримання податкового, валютного та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на органи державної податкової служби, платниками податків - фізичними особами
9	Наказ Міндоходів України від 30.12.13 № 891 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо застосування постанови Кабінету Міністрів України від 25 січня 2012 року №73 «Про затвердження критеріїв, у разі відповідності яким платник податку на додану вартість вважається таким, що має позитивну податкову історію»»	Затвердження Методичних рекомендацій, що визначають критерії, у разі відповідності яким платник податку на додану вартість вважається таким, що має позитивну податкову історію

1	2	3
10	Наказ Міндоходів України від 24. 12. 10 №1025 «Про затвердження форми Книги обліку доходів і витрат, яку ведуть фізичні особи - підприємці, крім осіб, що обрали спрощену систему оподаткування, і фізичні особи, які провадять незалежну професійну діяльність, та Порядку її ведення»	Цей наказ затверджує форму Книги обліку доходів, яку ведуть фізичні особи - підприємці, крім осіб, що обрали спрощену систему оподаткування, і фізичні особи, які провадять незалежну професійну діяльність, та Порядку її ведення
12	Наказ ДПА України від 29.03.11 № 167 «Про затвердження Порядку визначення сум податків та зборів, не сплачених суб'єктом господарювання до бюджету у зв'язку з отриманням податкових пільг за операціями, які здійснюються на митній території України»	Затвердження Порядку визначення сум податків та зборів, не сплачених суб'єктом господарювання до бюджету у зв'язку з отриманням податкових пільг за операціями, які здійснюються на митній території України розроблено на виконання пункту 9 Порядку обліку сум податків та зборів, не сплачених суб'єктом господарювання до бюджету у зв'язку з отриманням податкових пільг, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2010 N 1233
13	Постанова КМ України від 27. 12. 10 № 1226 «Про затвердження Порядку оподаткування доходів з джерелом їх походження в Україні, що виплачуються фізичній особі - нерезиденту іншим нерезидентом»	Цей порядок визначає механізм оподаткування доходів з джерелом їх походження в Україні, що виплачуються фізичній особі-нерезиденту іншим нерезидентом
14	Постанова КМ України «Деякі питання ведення обліку податків і зборів (обов'язкових платежів) та інших доходів бюджету» від 16 лютого 2011 р. N 106	Установлення, що перелік податків і зборів (обов'язкових платежів) та інших доходів бюджету визначається відповідно до переліку кодів бюджетної класифікації в розрізі органів, що контролюють справляння надходжень бюджету
15	Постанова КМ України «Питання проведення Державною фінансовою інспекцією, її територіальними органами державного фінансового аудиту» від 25 березня 2006 р. N 361	Цей Порядок визначає механізм проведення фінансового аудиту, що полягає у перевірці та аналізі діяльності, фактичного стану справ щодо законного та ефективного використання державних коштів і майна, інших активів держави, правильності ведення бухгалтерського обліку і достовірності фінансової звітності
16	Постанова Кабінету Міністрів України від 16.10.2014 № 569 «Деякі питання електронного адміністрування податку на додану вартість»	Затвердження Порядку, що визначає механізм відкриття та закриття рахунків у системі електронного адміністрування податку на додану вартість (далі - податок), особливості складення податкових накладних та розрахунків коригування кількісних і вартісних показників до податкових накладних (далі - розрахунки коригування) у такій системі, а також механізм проведення розрахунків з бюджетом з використанням зазначених рахунків

1	2	3
17	Постанова КМ України від 29.12.10 №1246 «Про затвердження Порядку ведення Єдиного реєстру податкових накладних»	Затвердження Порядку, що визначає механізм внесення відомостей, що містяться у податковій накладній та/або розрахунку коригування кількісних і вартісних показників до неї (далі - податкова накладна та/або розрахунок коригування), до Єдиного реєстру податкових накладних (далі - Реєстр), звіряння даних, що містяться у виданих платникам податку на додану вартість - отримувачам (покупцям) товарів (послуг) податковій накладній та/або розрахунку коригування, з відомостями, які містяться у Реєстрі
18	Аудиторська Палата України Рекомендації «Методичні рекомендації щодо підготовки аудиторського висновку при ревізії відкритих акціонерних товариств та підприємств емітентів облігацій (крім комерційних банків)» від 23.02.01 №99	Розроблені на підставі Вимог до аудиторського висновку, який подається до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку при реєстрації інформації та випуску цінних паперів, а також при поданні регулярної інформації відкритими акціонерними товариствами та підприємствами - емітентами облігацій
19	Національний Банк України Лист «Стосовно необхідності подання господарюючими суб'єктами України, проведення аудиту яких є обов'язковим, до податкових органів фінансової звітності разом з аудиторським висновком» від 22.11.2005 N 12-110/1752-11594	Визначення сум податків і контроль за їх сплатою здійснюються з суворим додержанням чинного податкового кодексу. Бухгалтерський облік повинен дати реальну картину фінансового стану підприємства та результатів його діяльності незалежно від правил та вимог податкового законодавства
20	П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 28.02.2013 р. № 336/22868	Цим Національним положенням (стандартом) визначаються мета, склад і принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до визнання і розкриття її елементів
21	П(С)БО 11 «Зобов'язання» від 11.02.2000 р. N 85/4306	Це Положення (стандарт) визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про зобов'язання та її розкриття у фінансовій звітності
22	П(С)БО 16 «Витрати» від 19.02.2000 р. N 27/4248	Це Положення (стандарт) визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства та її розкриття в фінансовій звітності
23	Про оренду державного та комунального майна. Закон України від 3 жовтня 2019 р. № 157-IX.	
24	Методика розрахунку орендної плати за державне майно, затверджена постановою КМУ від 28.04.2021 № 630.	

25	Порядок відображення в бухгалтерському обліку і звітності операцій, пов'язаних з приватизацією та орендою державних підприємств від 19.06.1996 № 121.
26	Порядок викупу орендарем оборотних матеріальних засобів, затверджений Кабінетом Міністрів України 10.08.1995 № 629.
27	Національні положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 26.04.2000 № 91.
28	Національні положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.11.2001 № 559.
29	МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи»

У зв'язку із застосуванням нових Положень (Стандартів) бухгалтерського обліку в Україні, які співпадають із зарубіжними Стандартами потрібно відзначити, що зараз вітчизняна нормативна база практично не відрізняється від зарубіжної.

1.3. Первинний, синтетичний та аналітичний облік довгострокових зобов'язань

Головним моментом в початку обліку довгострокових зобов'язань є первинна документація, тому що кожна господарська операція відображається в обліку лише на підставі первинного документа. Тобто це означає, що якщо не буде оформлено первинного документа під час здійснення господарської операції, то не буде відображено інформацію чи операцію на бухгалтерських рахунках, регістрах обліку та в звітності.

Фіксація господарської діяльності первинними документами, не важливо в якій формі чи то в електронній, чи то в паперовій, підтверджує, що операція схвалена керівником підприємства. Основним «правилом» у створенні первинних документів є те, що документи мають створюватися або під час здійснення операції, або після завершення операції. Отже, довгострокові зобов'язання оформлюється таки первинними документами, що представлені в таблиці 1.5.

В таблиці 1.5 наведено основні документи, які найчастіше створюють при здійсненні господарської операції. Однак, в таблиці не всі документи зазначені, тому що варто враховувати специфіку діяльності кожного підприємства та документообігу на ньому. Під специфікою діяльності підприємства підрозумівається організаційно – правова форма підприємства, масштаби діяльності, вид діяльності тощо. Ці особливості можуть впливати на документообіг на підприємстві в частині зобов'язань.

Таблиця 1.5

Первина документація довгострокових зобов'язань

Найменування	Первинні документи
Довгострокові позики	Кредитні договори, договори про відстрочення кредитів, договори позик, виписки банку, платіжні доручення, розрахунки бухгалтерії, ПКО, ВКО, звіти касира.
Довгострокові векселі видані	Господарські договори, платіжні доручення, виписки банку, векселі, розрахунки бухгалтерії, накладні, акти, рахунки, ВКО, звіти касира.
Довгострокові зобов'язання за облігаціями	Договори, виписки банку, платіжні доручення, довідки бухгалтерії, ВКО, звіти касира.
Довгострокові зобов'язання з оренди	Договори фінансової оренди, акти оприбуткування необоротних активів, договори лізингу, платіжне доручення, виписки банку, рахунки, технічна документація, розрахунки бухгалтерії.
Відстрочені податкові зобов'язання	Податкові накладні, платіжні доручення, виписки банку, розрахунки бухгалтерії, тощо
Інші довгострокові зобов'язання	Господарські договори, виписки банку, платіжні доручення, розрахунки бухгалтерії, ПКО, звіти касира, ВКО.

Джерело: складено на основі [29]

Якщо уважно переглянути первинні документи, так можна помітити, що підставою виникнення зобов'язань довгострокових є договір. Договором являється письмова угода, яка вкладається між двома або більше сторонами щодо встановлення, зміни або припинення ділових відносин. Договір оформлюється:

- при отриманні кредиту – кредитний договір;
- при отриманні позик – договір позики;
- при оренді – договір оренди (лізинг);
- при отриманні векселя – господарський договір тощо.

Кредитні відносини регулюються договірними зобов'язаннями в письмовій формі, які визначають взаємні зобов'язання та обов'язки сторін і не можуть бути змінені в односторонньому порядку без згоди контрагента.

Основними завданнями організації бухгалтерського обліку зобов'язань є:

- чітке документування розрахунків;
- своєчасна та повна реєстрація даних первинного обліку в регістрах;
- правдиве відображення інформації щодо зобов'язань в звітності та примітках до неї.

Отже, як підсумок: по –перше, кожний вид довгострокового зобов'язання має свої первинні документи та по – друге, головним завдання підприємства є коректне організування процесу документообігу.

Від своєчасності розрахунків за довгостроковими зобов'язаннями залежить не тільки фінансовий стан підприємства, а й репутація самого підприємства.

Отже, відображення господарських операцій щодо обліку довгострокових зобов'язань здійснюється на рахунках 5 класу «Довгострокові зобов'язання». Відповідно Плану рахунків п'ятий клас має шість рахунків та тринадцять субрахунків, які представлені в таблиці 1.6.

Таблиця 1.6

План рахунків 5 класу «Довгострокові зобов'язання»

Синтетичні рахунки		Субрахунки	
Код	Назва	Рахунок	Назва
50	Довгострокові позики	501	Довгострокові кредити банків у національній валюті
		502	Довгострокові кредити банків у іноземній валюті
		503	Відстрочені довгострокові кредити банків у національній валюті
		504	Відстрочені довгострокові кредити банків у іноземній валюті
		505	Інші довгострокові позики в національній валюті
		506	Інші довгострокові позики в іноземній валюті
51	Довгострокові векселі видані	511	Довгострокові векселі, видані в національній валюті
		512	Довгострокові векселі, видані в іноземній валюті
52	Довгострокові зобов'язання за облігаціями	521	Зобов'язання за облігаціями
		522	Премія за випущеними облігаціями
		523	Дисконт за випущеними облігаціями

53	Довгострокові зобов'язання з оренди	531	Зобов'язання з фінансової оренди
		532	Зобов'язання з оренди цілісних майнових комплексів
54	Відстрочені податкові зобов'язання	За видами зобов'язань	
55	Інші довгострокові зобов'язання	За видами зобов'язань	

Джерело: складено на основі [30]

В даній таблиці представлені рахунки для синтетичного обліку, але за допомогою цих рахунків не реально контролювати кожен вид зобов'язання, а саме: наявність та погашення заборгованості. Тому для отримання більш детальної інформації щодо кожного виду зобов'язання необхідно користуватися рахунками аналітичного обліку, які відкриваються до кожного субрахунку синтетичного обліку.

До **довгострокових** зобов'язань відносяться всі інші зобов'язання, які не є поточними.

Крім того, згідно пунктам 8 і 9 П(С)БО 11 довгостроковими зобов'язаннями визнаються:

- зобов'язання, на яке нараховуються відсотки та яке підлягає погашенню протягом дванадцяти місяців з дати балансу, якщо первісний термін погашення був більше ніж дванадцять місяців та до затвердження фінансової звітності існує угода про переоформлення цього зобов'язання на довгострокове.

- зобов'язання за кредитною угодою (якщо угода передбачає погашення зобов'язання на вимогу кредитора (позикодавця) у разі порушення певних умов, пов'язаних з фінансовим станом позичальника), умови якої порушені, вважається довгостроковим, якщо:

позикодавець до затвердження фінансової звітності погодився не вимагати погашення зобов'язання внаслідок порушення;

не очікується виникнення подальших порушень кредитної угоди протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Довгострокові зобов'язання, на які нараховуються відсотки, відображаються в балансі за їх теперішньою вартістю.

Теперішня вартість – дисконтована вартість майбутніх платежів (за вирахуванням суми очікуваного відшкодування), яка, як очікується, буде необхідна для погашення зобов'язання в процесі звичайної діяльності підприємства.

Дисконтуванню підлягають суми: довгострокових кредитів; облігаційних позик; довгострокових відсоткових векселів; платежів по довгостроковій оренді; позик небанківських фінансово-кредитних установ.

Непередбачені зобов'язання обліковуються на позабалансових рахунках за обліковою ціною.

На підприємстві також повинен бути організований поточний контроль, що полягає у щоденному перегляді виписок банку, об'яв банку про рахунки постачальників та інших документів, що надійшли до оплати, а також записів у реєстри бухгалтерського обліку. Використовуючи їх, бухгалтер контролює платоспроможність підприємства на найближчий час.

У балансі виділяють наступні види довгострокових зобов'язань:

- довгострокові кредити банків;
- інші довгострокові фінансові зобов'язання ;
- відстрочені податкові зобов'язання ;
- інші довгострокові зобов'язання .

Облік розрахунків за довгостроковими позиками банків та іншими залученими позиковими коштами у інших осіб, які не є поточним зобов'язанням, ведеться на рахунку 50 **“Довгострокові позики”**.

Цей рахунок балансовий, пасивний, призначений для обліку джерел засобів.

По кредиту рахунку 50 **“Довгострокові позики”** відображаються суми одержаних довгострокових позик, а також переведення короткострокових відстрочених позик до складу довгострокових, по дебету - погашення заборгованості за ними та переведення до поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями.

Рахунок 50 “Довгострокові позики” має такі субрахунки:

501 “Довгострокові кредити банків у національній валюті”;

502 “Довгострокові кредити банків в іноземній валюті”;

503 “Відстрочені довгострокові кредити банків у національній валюті”;

504 “Відстрочені довгострокові кредити банків в іноземній валюті”;

505 “Інші довгострокові позики в національній валюті”;

506 “Інші довгострокові позики в іноземній валюті”.

На субрахунках 501, 502 відображаються суми довгострокової заборгованості банкам за наданий кредит відповідно в національній та іноземній валюті.

На субрахунках 503, 504 відображаються суми відстроченої заборгованості банкам за кредит, термін погашення якого відстрочено, відповідно в національній та іноземній валюті.

На субрахунках 505, 506 відображаються суми довгострокової заборгованості щодо зобов'язання із залучення позикових коштів (крім кредитів банків), відповідно в національній та іноземній валюті.

При обліку довгострокових *векселів* слід бути дуже уважним: згідно з п.7 П(С)БО11 вони будуть відноситись до розряду “Інших довгострокових зобов'язань”, а в облікових регістрах - на однойменному рахунку 55 “Інші довгострокові зобов'язання” векселів не буде. Облік розрахунків з постачальниками, підрядниками та іншими кредиторами за матеріальні цінності, виконані роботи, отримані послуги та за іншими операціями, заборгованість за якими забезпечена виданими векселями та не є поточним зобов'язанням, ведеться на рахунку **51 “Довгострокові векселі видані”**.

Цей рахунок балансовий, пасивний, призначений для обліку джерел майна. Рахунок 51 “Довгострокові векселі видані” має такі субрахунки:

511 “Довгострокові векселі, видані в національній валюті”;

512 “Довгострокові векселі, видані в іноземній валюті”.

По кредиту рахунку 51 “Довгострокові векселі видані” відображається видача векселя в забезпечення заборгованості за одержані матеріальні цінності, послуги, виконані роботи та за іншими операціями, по дебету - погашення заборгованості, забезпеченої виданим векселем.

Аналітичний облік ведеться за кожним виданим векселем.

Для обліку розрахунків з іншими особами за випущеними та сплаченими власними облігаціями строком погашення більше дванадцяти місяців з дата балансу призначений рахунок 52 “Довгострокові зобов’язання за облігаціями”.

Рахунок **52 “Довгострокові зобов’язання за облігаціями”** є балансовий, пасивний, призначений для обліку джерел майна і має такі субрахунки:

521 “Зобов’язання за облігаціями”;

522 “Премія за випущеними облігаціями”;

523 “Дисконт за випущеними облігаціями”.

По кредиту субрахунку 521 ведеться облік боргових зобов’язань за номінальною вартістю облігацій, по дебету - погашення заборгованості за розрахунками з власниками облігацій.

По кредиту субрахунку 522 ведеться облік нарахування сум премій за випущеними облігаціями, по дебету - погашення заборгованості з нарахованих премій за облігаціями.

По дебету субрахунку 523 ведеться облік сум дисконту за випущеними облігаціями, по кредиту - списання нарахованих сум.

Аналітичний облік довгострокових зобов’язань за облігаціями ведеться за їх видами та термінами погашення.

Відстрочені податкові активи - це сума податку на прибуток, яка належить до відшкодування в наступних періодах внаслідок тимчасової різниці між обліковою і податковою базами оцінки.

Відстрочені податкові зобов'язання - це тимчасова різниця у сумі податку на прибуток, яка виникає внаслідок невідповідності суми прибутку за даними бухгалтерського обліку і прибутку, що підлягає оподаткуванню.

При підрахунку податку на прибуток можуть виникнути тимчасові різниці, тобто сума податку, яку необхідно сплатити, відповідно до облікових даних може відрізнятись від суми податку, обчисленої згідно податкового законодавства. Для обліку таких відхилень, по відповідній сумі податку вводяться спеціальні рахунки:

- 1) *відстрочені податкові активи*;
- 2) *відстрочені податкові зобов'язання*.

Рахунок **17 “Відстрочені податкові активи”** є активним, балансовим призначений для ведення обліку суми податків на прибуток, що підлягає відшкодуванню в наступних звітних періодах. По дебету цього рахунку відображається сума перевищення податку на прибуток, що підлягає сплаті в поточному звітному періоді, над витратами, пов'язаними з нарахуванням податку на прибуток у поточному звітному періоді, по кредиту - зменшення відстрочених податкових активів за рахунок витрат, пов'язаних з нарахуванням податків на прибуток у поточному звітному періоді.

Аналітичний облік відстрочених податкових активів ведеться за видами активів або зобов'язань, між оцінками яких відображення в балансі та з метою оподаткування виникла різниця.

Рахунок **54 “Відстрочені податкові зобов'язання”** є пасивним, балансовим, на ньому ведеться облік суми податків на прибуток, які сплачуватимуться в наступних періодах внаслідок виникнення тимчасової різниці між балансовою вартістю активів або зобов'язань та оцінкою цих активів або зобов'язань, яка використовується з метою оподаткування. По кредиту рахунку 54 “Відстрочені податкові зобов'язання” відображається сума податку на прибуток, що підлягає сплаті в майбутніх періодах відповідно до оподатковуваних тимчасових різниць, по дебету - зменшення відстрочених

податкових зобов'язань за рахунок нарахування поточних податкових зобов'язань.

Аналітичний облік відстрочених податкових зобов'язань ведеться за видами активів або зобов'язань, між оцінками яких для відображення в балансі та цілей оподаткування виникла різниця.

Для узагальнення інформації про розрахунки з іншими кредиторами та за іншими операціями, заборгованість за якими не є поточним зобов'язанням та облік яких не відображається на вищезгаданих рахунках класу 5 "Довгострокові зобов'язання", призначено рахунок **55 "Інші довгострокові зобов'язання"**. Зокрема, на цьому рахунку відображається відстрочена відповідно до законодавства заборгованість з податків, зборів (обов'язкових платежів), фінансова допомога на зворотній основі тощо.

По кредиту рахунку 55 відображається збільшення довгострокових зобов'язань, по дебету - їх погашення, переведення до короткострокових, списання тощо.

Варто більш детально розглянути облік рахунків 5 класу Плану рахунків. Почнемо з обліку зобов'язань за довгостроковими позиками. Отже, до нормативних документів, що регулюють облік довгострокових позик є:

1. НП(с)БО 11 «Зобов'язання», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 2000 р. № 304.
2. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 30 червня 2016 року № 351 (зі змінами).

Згідно Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями можуть надаватися такі форми кредиту:

- банківський;
- лізинговий;

- іпотечний;
- комерційний;
- консорціумний тощо.

Відповідно до НП(с)БО 11 «Зобов'язання» довгострокові зобов'язання, за якими нараховуються проценти, відображаються в балансі виключно за теперішньою вартістю, що залежить від виду та умов зобов'язань. До теперішньої вартості довгострокових кредитів відносять суму боргу за теперішньою вартістю та відсотків (ануїтету) за теперішньою вартістю.

Погашення кредиту і нарахованих відсотків залежить від графіку погашення. Якщо у позичальника відкритий рахунок в тому банку, де брав кредит, то тоді грошові кошти знімаються з поточного рахунку. Але у випадку, коли відкрито рахунок в іншому банку, погашення кредиту та відсотків здійснюється за платіжним дорученням. Якщо ж позичальник не в змозі оплатити борг, то зобов'язаний це зробити гарант. Найбільш поширеним способом погашення кредиту являється постійні періодичні виплати. Постійні періодичні виплати – це щомісячні, щоквартальні та щорічні виплати.

Облік довгострокових позик.

Облік розрахунків за довгостроковими позиками банків та іншими залученими позиковими коштами інших осіб, які не є поточним зобов'язанням, ведеться на рахунку **50 "Довгострокові позики"**.

При відображенні в бухгалтерському обліку операцій, пов'язаних з довгостроковими позиками, необхідно враховувати наступні правила:

- * суми відсотків за користування кредитом списуються на субрахунок 792 "Результат фінансових операцій" з субрахунку 951 "Відсотки за кредит";
- * частина довгострокового зобов'язання, яка підлягає погашенню в терміни до 12-ти місяців, списується на рахунок 61 "Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями".

Обліковим реєстром щодо обліку довгострокових позик є Журнал № 4, котрий надає інформацію в аналітичному розрізі.

Інформація про довгострокові кредити банку у фінансовій звітності відображається так.

У формі № 1 "Баланс" на дату балансу вказується:

у рядку "Довгострокові кредити банків" - сальдо субрахунку 501 "Довгострокові кредити банків в національній валюті";

у рядку "Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями" - сальдо субрахунку 611 "Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями в національній валюті".

У рядку "Інші поточні зобов'язання" відображається сальдо субрахунків 684 "Розрахунки за нарахованими відсотками".

У формі 2 "Звіт про фінансові результати" за звітний період у рядку "Фінансові витрати" відображаються обороти субрахунку 951 "Відсотки за кредит" за відповідний звітний період.

В формі 3 "Звіт про рух грошових коштів" сума довгострокових позик відображається в рядку 320 та 340.

Заповнення розділу "Довгострокові зобов'язання" пасиву балансу вимагає здійснення чітких розрахунків. Типові проводки наведені в таблиці 1.6, 1.7 та загальній таблиці 1.12.

Згідно таблиці 1.6 синтетичний облік довгострокових позик ведеться на 50 рахунку «Довгострокові позики». Так як зобов'язання – це пасив, відповідно за кредитом спостерігається отримання довгострокових позик, а за дебетом – їх погашення. Аналітичний облік довгострокових позик ведеться за кредиторами в розрізі кожної позики окремо та строків повернення позики (позики). Наведемо приклад обліку довгострокових позик у таблиці 1.7. Умова доволі проста: підприємство отримало для будівництва об'єкта кредит на суму 30 000 грн терміном на 2 роки під 20% річних.

Таблиця 1.7

Кореспонденція рахунків з обліку довгострокових позик

Зміст	Документи	Дебет	Кредит	Сума, грн
Отримані від банку довгострокові позики	Договори позик, кредитні договори	311	501	30 000
Нараховані відсотки банку за користування довгостроковим кредитом (щоквартально)	Розрахунки бухгалтерії	951	684	1 500
Сума фінансових витрат, віднесених на собівартість кваліфікаційного активу (щоквартально)	Розрахунки бухгалтерії	151	951	1 500
Сплачені відсотки банку з поточного рахунку (щоквартально)	Виписки банку, платіжні доручення	684	311	1 500
З поточного рахунку банку погашений кредит	Виписки банку, платіжні доручення	501	311	30 000

Нарахування відсотків за позику відображається на субрахунку 684 «Розрахунки за нараховані відсотки». За кредитом відображаються, коли відсотки є витратами підприємства. За дебетом відображається, коли сплачують відсотки і грошові кошти приходять на рахунок банку.

Якщо ж підприємство отримало довгостроковий кредит, то ту частину, що буде погашено протягом одного року, переводять в поточні зобов'язання. Наприклад, підприємство отримало довгостроковий кредит на суму 2 млн. грн. на 5 років під 22% річних. Повернення кредиту відображається рівними частинами в кінці звітної року. Кореспонденція рахунків наведена в таблиці 1.8.

Таблиця 1.8

Кореспонденція рахунків з обліку довгострокових кредитів

Зміст	Документи	Дебет	Кредит	Сума, грн
Отримано довгостроковий кредит на поточний рахунок	Кредитний договір, виписка банку	311	501	2 млн
Переведено частину довгострокового кредиту до короткострокового	Довідка бухгалтерії	501	611	400 тис.
Нараховано відсоток за кредит	Договір, розрахунки бухгалтерії	951	684	440 тис.
Сплачено відсоток за кредит	Договір, виписка банку, платіжне доручення	684	311	440 тис.

Повернута в кінці року частина довгострокового кредиту, що була віднесена до поточних зобов'язань	Договір, виписка банку, платіжне доручення	611	311	400 тис.
---	--	-----	-----	----------

Облік довгострокових кредитів здійснюється в Журналі 2 і 3, Відомості 3.4.

У фінансовій звітності: в Балансі довгострокові позики відображаються в II розділі «Довгострокові зобов'язання та забезпечення».

Облік довгострокових векселів виданих.

При обліку довгострокових векселів слід бути дуже уважним: згідно з п. 7 П(С)БО 11 вони будуть відноситись до розряду "Інших довгострокових зобов'язань", а в облікових регістрах — на одноіменному рахунку **55 "Інші довгострокові зобов'язання"** векселів не буде. Облік розрахунків з постачальниками, підрядниками та іншими кредиторами за матеріальні цінності, виконані роботи, отримані послуги та за іншими операціями, заборгованість за якими забезпечена виданими вексями та не є поточним зобов'язанням, ведеться на рахунку **51 "Довгострокові векселі видані"**.

Аналітичний облік ведеться окремо за кожним векселем, що був виданий. Запис всіх господарських операцій, пов'язаних з вексями ведеться в Журналі 3 та Відомості 3.4.

Розглянемо облік довгострокових векселів виданих за прикладом. Умова прикладу: підприємство реалізувало товар на суму 18 000 грн з ПДВ. Векседавець видав простий вексель векселеотримувачу. Облік довгострокових векселів, виданих постачальникам, підрядчикам та іншим кредиторам відображено в таблиці 1.9.

Таблиця 1.9

Кореспонденція рахунків з виданими вексями

Зміст	Документи	Дебет	Кредит	Сума, грн
Векседавець				
Отримано товар від постачальника	Прибуткова накладна	28	631	15 000
Сплачено ПДВ	Податкова накладна	641	631	3 000
Придбано бланк простого векся	Прибуткова накладна	209	685	7,50
Сплачено ПДВ	Податкова накладна	641	685	1,50
Сплачено за бланк	Виписка банку	685	311	9

Відображено вартість вексельного бланка на позабалансовому рахунку	Прибуткова накладна	08	-	9
Нараховано державне мито за вексель	Податкова накладна	92	642	1,70
Перераховано держмити до бюджету	Платіжне доручення	642	311	1,70
Видано вексель постачальнику	Векселі	631	511	18 000
Списано вартість бланка векселя	Бухгалтерська довідка	92	209	7,50
Списано вартість бланка векселя з позабалансового рахунку	Бухгалтерська довідка	-	08	9
Вексель сплачено коштами	ВКО	511	311	18 000
Векселеотримувач				
Відвантажено товар покупцю	Видаткова накладна	361	702	18 000
Сплачено ПДВ	Податкова накладна	702	641	3 000
Отримано вексель від покупця	Векселі	182	361	18 000
Отримано кошти в оплату векселя	Виписка банку	311	182	18 000

Облік довгострокових зобов'язань по облігаціях.

Для обліку розрахунків з іншими особами за випущеними та сплаченими власними облігаціями строком погашення більше дванадцяти місяців з дати балансу призначений рахунок **52 "Довгострокові зобов'язання за облігаціями"**.

Облігації можуть продаватись:

- за номіналом (у випадку рівності оголошеної та ринкової ставок облігації);
- з премією (якщо оголошена ставка нижче ринкової);
- з дисконтом (якщо оголошена ставка більша за ринкову).

Премія по випущених облігаціях - сума, на яку ринкова ціна облігації перевищує її номінальну вартість. Премія, отримана при реалізації облігацій, підлягає амортизації.

Амортизація премії - рівномірне розподілення суми премії по періодах платежів.

Дисконт на облігації - метод приведення номінальної вартості облігації до ринкової.

У відповідності до цього рахунок **52 "Довгострокові зобов'язання за облігаціями"** є балансовий, пасивний, призначений для обліку джерел майна.

В балансі ця інформація відображається у II розділі пасиву .

Типові проводки наведені в таблиці 1.12.

Відповідно до НП(с)БО 11 всі довгострокові зобов'язання відображається в балансі за теперішньою вартістю. Величина теперішньої вартості облігацій залежить від терміну, на який отримано грошові кошти і ринкової ставки відсотка. Різниця між заявленою процентною ставкою та ринковою ставкою впливає на ціну продажу облігацій наступним чином:

- якщо ставки співпадають, то облігації продаються за номіналом;
- якщо ринкова ставка вища, то облігації продаються зі знижкою (дисконт);
- якщо заявлена ставка вища, то облігації продаються з надбавкою (премія).

Аналітичний облік облігацій ведеться за термінами та видами погашення, а синтетичний облік – на рахунку 52 «Довгострокові зобов'язання за облігаціями». За кредитом рахунку 521 ведеться облік боргові зобов'язання за номінальною вартістю облігацій. А за дебетом – погашення заборгованості. Підприємство веде Журнал розміщення облігацій, де записують суму позики, номінальну ставку відсотка, терміни виплати відсотків і позики. Облік довгострокових кредитів здійснюється в Журналі 3 та Відомості 3.4.

Облік довгострокових зобов'язань з оренди.

Для узагальнення інформації про стан розрахунків з орендодавцями за необоротні активи, передані на умовах довгострокової оренди призначений рахунок **53 "Довгострокові зобов'язання з оренди"**.

Рахунок 53 "Довгострокові зобов'язання з оренди" має такі субрахунки:

531 "Зобов'язання з фінансової оренди";

532 "Зобов'язання з оренди цілісних майнових комплексів".

По кредиту рахунку 53 "Довгострокові зобов'язання з оренди" відображається нарахування заборгованості перед орендодавцем за одержані об'єкти довгострокової оренди, по дебету – її погашення, переведення до короткострокових зобов'язань, списання тощо.

Первинний облік по рахунку 53 "Довгострокові зобов'язання з оренди" ведеться на підставі договорів, актів приймання-передачі основних засобів тощо.

Аналітичний облік ведеться за кожним орендодавцем та об'єктом орендованих необоротних активів.

Відповідно до НП(с)БО 14 «Оренда» орендар має в бухгалтерському обліку відображати об'єкт чи предмет, що отриманий в оренду, не тільки як зобов'язання, а й як актив підприємства.

Якщо ж термін погашення оренди став менше 12 місяців, то зобов'язання варто відносити до короткострокового. Коли орендні платежі сплачують наприкінці періоду, то витрати відображаються таким проведенням: Д-т 952 та К-т 684. Облік фінансової оренди здійснюється в Журналі 3 та Відомості 3.4. В таблиці 1.10 наведено основні проведення обліку з фінансової оренди в орендодавця.

Таблиця 1.10

Кореспонденція рахунків щодо фінансової оренди в бухгалтерському обліку

№	Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Списання переданого в фінансову оренду активу	13	10,11,12
		286	10,11,12
2	Визнання доходу від реалізації	181	712
		712	641
3	Податкове зобов'язання	943	286

Облік інших довгострокових зобов'язань.

Для узагальнення інформації про розрахунки з іншими кредиторами та за іншими операціями, заборгованість за якими не є поточним зобов'язанням облік яких не відображається на вищезгаданих рахунках класу 5 "Довгострокові зобов'язання", призначено рахунок **55 "Інші довгострокові зобов'язання"**. Зокрема, на цьому рахунку відображається відстрочена відповідно до законодавства заборгованість з податків, зборів (обов'язкових платежів), фінансова допомога на зворотній основі тощо.

По кредиту рахунку 55 відображається збільшення довгострокових зобов'язань, по дебету - їх погашення, переведення до короткострокових, списання тощо.

Аналітичний облік ведеться за кожним кредитором, та видами залучених коштів.

Типову кореспонденцію рахунків з обліку інших довгострокових зобов'язань наведено в таблиці 1.11.

Таблиця 1.11

Кореспонденція рахунків з обліку інших довгострокових зобов'язань

№	Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Отримана безвідсоткова фінансова допомога в касу	301,302	55
2	Отримана безвідсоткова фінансова допомога на поточний рахунок	311,312	55
3	Відстрочка від сплати	641,642	55
4	Відстрочка від сплати ЄСВ	651	55
5	Зарахування інших довгострокових зобов'язань до поточних зобов'язань	55	611,612
6	Погашення інших довгострокових зобов'язань	55	311,312
7	Закриття інших довгострокових зобов'язань у випадку закінчення терміну позовної давності	55	746

Облік відстрочених податкових зобов'язань і активів.

Відстрочені податкові активи - це сума податку на прибуток, яка належить до відшкодування в наступних періодах внаслідок тимчасової різниці між обліковою і податковою базами оцінки.

Відстрочені податкові зобов'язання - це тимчасова різниця у сумі податку на прибуток, яка виникає внаслідок невідповідності суми прибутку за даними бухгалтерського обліку і прибутку, що підлягає оподаткуванню.

Для більш точного визначення цих понять необхідно розібратись, що таке податкова база і тимчасові різниці.

Податкова база статті представляє собою суму, яка відноситься на дану статтю для податкових цілей податковими органами.

Тимчасові різниці представляють собою різниці між податковими базами статей і їх балансовою вартістю, виступаючи в наступних виглядах:

- оподатковані тимчасові різниці, що впливають на суми, належні до оподаткування в майбутніх періодах;
- тимчасові різниці, які вираховуються, що впливають на суми, які необхідно вирахувати з податку на прибуток до сплати в майбутніх періодах.

Отже, при підрахунку податку на прибуток можуть виникнути тимчасові різниці, тобто сума податку, яку необхідно сплатити, відповідно до облікових даних може відрізнятись від суми податку, обчисленої згідно податкового законодавства. Для обліку таких відхилень по відповідній сумі податку вводяться спеціальні рахунки:

1) відстрочені податкові активи, тобто, якщо сума податку на прибуток визначеного за даними фінансового обліку менше, ніж податок на прибуток, визначений згідно податкового законодавства, і ця різниця підлягає вирахуванню з податку на прибуток належного до сплати в майбутніх періодах;

2) відстрочені податкові зобов'язання, тобто, якщо сума податку на прибуток визначеного за даними фінансового обліку більше, ніж податок на прибуток, визначений згідно податкового законодавства, і ця різниця збільшує суми, які підлягають оподаткуванню в майбутніх періодах.

Методологічні основи формування в бухгалтерському обліку інформації про відстрочені податкові активи та зобов'язання і розкриття інформації про них у фінансовій звітності визначені Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 17 “Податки на прибуток”.

Аналітичний облік відстрочених податкових активів ведеться за видами активів або зобов'язань, між оцінками яких відображення в балансі та з метою оподаткування виникла різниця.

Рахунок 54 "Відстрочені податкові зобов'язання" є пасивним, балансовим, на ньому ведеться облік суми податків на прибуток, які сплачуватимуться в наступних періодах внаслідок виникнення тимчасової різниці між балансовою вартістю активів або зобов'язань та оцінкою цих активів або зобов'язань, яка використовується з метою оподаткування. По кредиту рахунку 54 "Відстрочені податкові зобов'язання" відображається сума податку

на прибуток, що підлягає сплаті в майбутніх періодах відповідно до оподатковуваних тимчасових різниць, по дебету - зменшення відстрочених податкових зобов'язань за рахунок нарахування поточних податкових зобов'язань.

Аналітичний облік відстрочених податкових зобов'язань ведеться за видами активів або зобов'язань, між оцінками яких для відображення в балансі та цілей оподаткування виникла різниця.

У зв'язку з введенням реєстрів бухгалтерського обліку (згідно Наказу Міністерства фінансів України від 29 грудня 2000 року № 356 "Про затвердження методичних рекомендацій по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку") для обліку довгострокових та короткострокових позик призначено Журнал 2 по кредиту рахунків 50,60.

Таблиця 1.12.

Типові проводки по рахунках класу 5 "Довгострокові зобов'язання".

№ оп.	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
Типові проводки по рахунку 50 "Довгострокові позики"			
1	Отримано довгострокову позику: - в національній валюті - в іноземній валюті	311 "Поточні рахунки в національній валюті", 312 "Поточні рахунки в іноземній валюті"	50 "Довгострокові позики"
2	Переведено короткострокові позики у розряд довгострокових у зв'язку зі зміною умов кредитування	60 "Короткострокові позики"	50 "Довгострокові позики"
3	Відображено довгострокову позику (частину) як у складі поточної заборгованості по довгострокових зобов'язаннях	50 "Довгострокові позики"	61 "Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями"
4	Нараховані відсотки за користування кредитом	951 "Відсотки за кредит"	50 "Довгострокові позики"
5	Перерахування відсотків	684 "Розрахунки за нарахованими відсотками"	311 "Поточні рахунки в національній валюті"
Типові проводки по рахунку 51 «Довгострокові векселі видані»			
1	Видано довгостроковий вексель в погашення заборгованості перед постачальниками	631 "Розрахунки з вітчизняними постачальниками"	511 "Довгострокові векселі, видані в національній валюті"

2	Нараховані відсотки по векселю за місяць	952 "Інші фінансові витрати"	684 "Розрахунки за нарахованими відсотками"
3	Нараховано ПДВ, що відноситься до суми нарахованих відсотків за місяць	641 "Розрахунки за податками"	684 "Розрахунки за нарахованими відсотками"
4	Проведено погашення виданого векселя після закінчення терміну	511"Довгострокові векселі, видані в національній валюті" .	30 "Каса" 311 "Поточні рахунки в національній валюті"
5	Погашено учасником заборгованість по довгострокових векселях в рахунок внесків до статутного капіталу	51"Довгострокові векселі видані»	46 "Неоплачений капітал”
6	Переведено заборгованість по довгострокових векселях виданих до складу поточної (коли до погашення залишилось менше 12 місяців)	51"Довгострокові векселі видані"	61 "Поточна заборгованість довгостроковими зобов'язаннями"
Типові проводки по рахунку 52 "Довгострокові зобов'язання за облігаціями"			
1	Випущено облігації з премією на строк більше одного року: - номінальна вартість	31"Рахунки банках"	521 "Зобов'язання за облігаціями"
	- премія за облігаціями		522"Премія за випущеними облігаціями"
2	Нараховано відсотки за облігаціями, випущеними з премією: - сума відсотків	952 "Інші фінансові витрати"	684 "Розрахунки за нарахованими відсотками"
	- сума амортизації премії	522"Премія за випущеними облігаціями"	952"Інші фінансові витрати"
3	Нараховано відсотки за облігаціями, випущеними з дисконтом: - сума відсотків	952 "Інші фінансові витрати"	684 "Розрахунки за нарахованими відсотками"
	- сума амортизації дисконту		523"Дисконт за випущеними облігаціями"
4	Сплачено відсотки за облігаціями	684 "Розрахунки за нарахованими відсотками"	31"Рахунки в банках"
5	Переведена сума облігаційної позики до складу поточної заборгованості	521 "Зобов'язання за облігаціями"	611 "Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями в національній валюті"
6	Погашено заборгованість по облігаціях	611 "Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями в національній валюті"	31 "Рахунки в банках"
Типові проводки по рахунку 53 "Довгострокові зобов'язання з оренди”			
1	Отримано устаткування на умовах фінансової оренди	104"Машинита обладнання"	531"Зобов'язання з фінансової оренди"

2	Нараховано відсотки з фінансової оренди	95"Фінансові витрати"	53"Довгострокові зобов'язання з оренди"
3	Погашено заборгованість з фінансової оренди	53"Довгострокові зобов'язання з оренди"	30"Каса" 31 "Рахунки в банках"
4	Відображено поточну частину зобов'язання з фінансової оренди	531 "Зобов'язання з фінансової оренди"	61"Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями"
Типові проводки по рахунку 55 "Інші довгострокові зобов'язання"			
1	Надійшла зворотна фінансова допомога в касу на поточний рахунок в банку	30 "Каса" 31"Рахунки в банках"	55 "Інші довгострокові зобов'язання"
2	Погашено заборгованість по довгострокових зобов'язаннях за рахунок грошових коштів	55 "Інші довгострокові зобов'язання"	30"Каса",31 "Рахунки в банках"
3	Переведена до складу поточних зобов'язань заборгованість з податків після завершення відстрочки	55 "Інші довгострокові зобов'язання"	61 "Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями"
4	Списана на доходи заборгованість, по якій минув строк позовної давності	55 "Інші довгострокові зобов'язання".	746 "Інші доходи від звичайної діяльності"

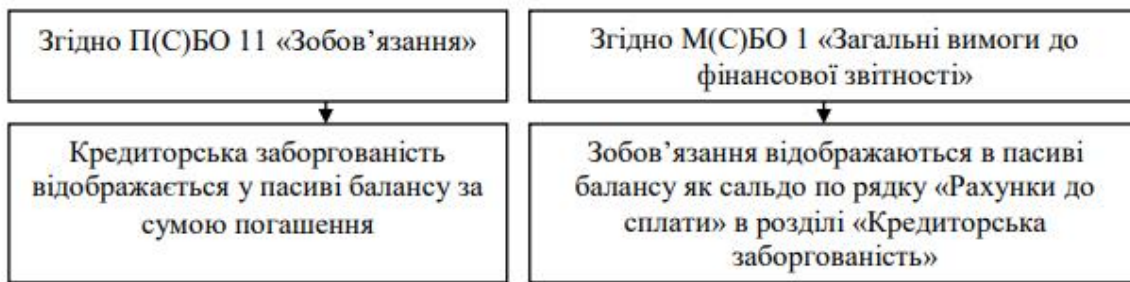
1.4. Розкриття інформації про довгострокові зобов'язання у звітності

Всі довгострокові зобов'язання відображаються у фінансовій звітності:

- Баланс «Звіт про фінансовий стані» (форма №1) – II розділ «Довгострокові зобов'язання і забезпечення».
- Звіт про рух грошових коштів (форма №3).
- Примітки до річної звітності.

Отже, довгострокове зобов'язання є пасивом підприємства, але в той час є одним із «фінансових інструментів» розвитку та діяльності підприємства. Беручи на себе зобов'язання, підприємство сподівається, що витрачені кошти принесуть прибуток в майбутньому періоді.

Інформація про стан розрахунків з постачальниками та підрядниками знаходить своє відображення у фінансовій звітності підприємств. Порівняльна характеристика особливостей розкриття інформації щодо кредиторської заборгованості у звітності наведена на рис. 1.4.

Рис.1.4 Підходи до розкриття інформації по кредиторській заборгованості у фінансовій звітності ТДВ «Яготинський маслозавод»

При цьому різниця відображення в балансі ТДВ «Яготинський маслозавод» полягає лише у відмінності структури статей вітчизняної та міжнародної звітності.

Відображення інформації про розрахунки з постачальниками і підрядниками у балансі	
До 2013 року	З 2013 року
Баланс	Баланс (Звіт про фінансовий стан)
П(с)БО 2 «Баланс»	Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності
Розділ IV пасиву «Поточні зобов'язання»	Розділ III пасиву «Поточні зобов'язання і забезпечення»
Рядок 530 «Кредиторська заборгованість за товарами, роботами, послугами»	Рядок 1615 «Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги»
Сума заборгованості постачальників і підрядників за матеріальні цінності, виконані роботи, та отримані послуги (крім заборгованості, забезпеченої векселями)	

За П(С)БО 11 «Зобов'язання» в Балансі (Звіті про фінансовий стан) всі поточні зобов'язання на підприємстві відображаються за сумою погашення, тобто у фінансовій звітності в розділі поточних зобов'язань відображається сума, Згідно П(С)БО 11 «Зобов'язання» та одночасно Згідно М(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» Кредиторська заборгованість ТДВ «Яготинський маслозавод» відображається у пасиві балансу за сумою погашення Зобов'язання відображаються в пасиві балансу як сальдо по рядку

«Рахунки до сплати» в розділі «Кредиторська заборгованість» яка буде фактично сплачена при погашенні такого зобов'язання. Зобов'язання ТДВ «Яготинський маслозавод» перед постачальниками та підрядниками представлені в III розділі «Поточні зобов'язання і забезпечення» пасиву Балансу (Звіту про фінансовий стан) рядком 1615 «Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги». З 2013 р. ТДВ «Яготинський маслозавод» почали складати фінансову звітність за новою формою. Зокрема, існують відмінності у відображенні інформації щодо кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги в новій формі № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан). Цей вид зобов'язань відображається також у Звіті про рух грошових коштів, а саме у формі № 3 в I розділі «Рух коштів у результаті операційної діяльності» рядком 3100 «Витрачання на оплату: товарів (робіт, послуг)» та у формі № 3-н в однойменному розділі рядком 3560 «Збільшення (зменшення) поточних зобов'язань».

Таблиця 1.12

Формування кредиторської заборгованості у «Балансі» ТДВ
«Яготинський маслозавод»

Облік виробничих запасів.		Облік виробничих запасів.
3.1. Суть та оцінка виробничих запасів.		3.1. Суть та оцінка виробничих запасів.
Облік виробничих запасів здійснюється відповідно до Положення (Стандарту) бухгалтерського обліку № 9 «Запаси», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 20 жовтня 1999 р. № 246, зі змінами та доповненнями.		Облік виробничих запасів здійснюється відповідно до Положення (Стандарту) бухгалтерського обліку № 9 «Запаси», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 20 жовтня 1999 р. № 246, зі змінами та доповненнями.
Запаси – це активи, які утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством.		Запаси – це активи, які утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством.
Необхідними умовами правильної організації обліку виробничих запасів є:		Необхідними умовами правильної організації обліку виробничих запасів є:

• чітка організація складського господарства;	•	- чітка організація складського господарства;
• наявність інструкції з обліку запасів;	•	- наявність інструкції з обліку запасів;
• правильне групування (класифікація) запасів;	•	- правильне групування (класифікація) запасів;
- розробка номенклатури запасів;	-	- розробка номенклатури запасів;
• розробка норм запасу і норм витрат запасів.	•	- розробка норм запасу і норм витрат запасів.
Для забезпечення безперервної роботи виробництва на складах		Для забезпечення безперервної роботи виробництва на складах
підприємства завжди мають бути виробничі запаси в межах норм,		підприємства завжди мають бути виробничі запаси в межах норм,
передбачених потребами підприємства. У складських приміщеннях		передбачених потребами підприємства. У складських приміщеннях
підприємств здійснюються операції зі збереження виробничих запасів,		підприємств здійснюються операції зі збереження виробничих запасів,
що надходять, а також відпуску їх у виробництво. Бухгалтерський облік		що надходять, а також відпуску їх у виробництво. Бухгалтерський облік
має забезпечити контроль за залишками, надходженням і витратами		має забезпечити контроль за залишками, надходженням і витратами

Розкриття інформації про зобов'язання в примітках до фінансової звітності.

В примітках до фінансової звітності надається така інформація:

Сума і терміни погашення зобов'язання, яке виключили зі складу поточних зобов'язань відповідно п.8 П(С)БО 11 "Зобов'язання" з обґрунтованістю причин цього.

Перелік та суми зобов'язань, які включені до статей балансу "Інші довгострокові зобов'язання", "Інші поточні зобов'язання".

Підприємство відносно кожного виду забезпечень надає таку інформацію:

Цільове призначення, причини невідповідності та очікуваний термін погашення.

Залишок забезпечення на початок та на кінець звітного періоду.

Збільшення забезпечення на протязі звітного періоду внаслідок створення забезпечення або додаткових відрахувань.

Сума забезпечення, яка використана на протязі звітного періоду.

Невикористана сума забезпечення, яка сторнована в звітному періоді.

Сума очікуваного відшкодування затрат другої сторони, яка врахована при оцінці забезпечення.

По кожному виду непередбачених зобов'язань наводиться така інформація:

Стислий опис зобов'язання та його сума.

Невідповідність відносно суми або терміну погашення.

Сума очікуваного погашення зобов'язання іншою стороною.

РОЗДІЛ II. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ТДВ «ЯГОТИНСЬКИЙ МАСЛОЗАВОД» ТА ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ДОВГОСТРОКОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

2.1. Організаційно-економічна характеристика та організація обліку на ТДВ «Яготинський маслозавод» (структура бухгалтерії, облікова політика)

«Яготинський маслозавод» - є одним з найбільших національних виробників молочної продукції. Юридична адреса: 07700, Київська обл., Яготинський район, м. Яготин, вул. Шевченка, будинок 213.

Основні види діяльності:

- 10.51 - Перероблення молока, виробництво масла та сиру;
- 46.33 - Оптова торгівля молочними продуктами, яйцями, харчовими оліями та жирами;
- 47.11 - Роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах переважно продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами.

Обсяг виробництва забезпечено за рахунок випуску продукції такої номенклатури: сирно-творожна; масло вершкове; молоко питне; кисло-молочна продукція в асортименті.

ТДВ "Яготинський маслозавод" входить до складу групи компаній "Молочний Альянс" (місцезнаходження:01011, м.Київ, вул.Лєскова, буд.9). АТ "Молочний Альянс" - компанія з централізованою структурою управління фінансами, закупівлями, маркетингом, виробництвом, логістикою та продажами. До складу Групи входять підприємства з виробництва сирів, цільномолочної та кисломолочної продукції, підприємства зі збору та обробки молока та молочної продукції, а також компанії, які здійснюють реалізацію продукції в Україні та за кордоном. Після приєднання до групи компаній "Молочний Альянс" у 2006 році на ТДВ "Яготинський маслозавод" відбулася суттєва реконструкція і технічне переоснащення.

ТДВ «Яготинський маслозавод» почало свою діяльність в 1956 році. У лютому 1994 року об'єднання шляхом корпоратизації перетворене у відкрите акціонерне товариство «Яготинський маслозавод». Змінами до Статуту товариства, внесеними рішенням загальних зборів акціонерів 2011 року (протокол № 1 від 04.04.2014), було змінено найменування товариства на «публічне акціонерне товариство». Наразі акціонерами товариства є фізичні та юридичні особи, які набули право власності на акції товариства у процесі приватизації, на вторинному ринку цінних паперів, а також у порядку спадкування громадян, правонаступництва юридичних осіб та у інших випадках, передбачених чинним законодавством. Держава акціями товариства не володіє.

12 квітня 2017 року черговими Загальними зборами акціонерів ПАТ «Яготинський маслозавод» Протокол №1 прийнято рішення про припинення Публічного акціонерного товариства «Яготинський маслозавод» шляхом перетворення в Товариство з додатковою відповідальністю «Яготинський маслозавод». Затверджено план, порядок та умови здійснення перетворення Публічного акціонерного товариства «Яготинський маслозавод» в Товариство з додатковою відповідальністю «Яготинський маслозавод». Затверджено порядок та умови обміну акцій на частки в статутному капіталі Товариства- правонаступника. Призначено комісію з припинення (перетворення) Публічного акціонерного товариства «Яготинський маслозавод».

8 грудня 2017 року відбулись установчі збори учасників Товариства з додатковою відповідальністю «Яготинський маслозавод» Про створення Товариства з додатковою відповідальністю «Яготинський маслозавод» яке є повним правонаступником Публічного акціонерного товариства «Яготинський маслозавод» визначення його місцезнаходження та забезпечення його статутного капіталу.

Про затвердження Статуту Товариства з додатковою відповідальністю «Яготинський маслозавод» 17 квітня 2018 року відбулась зміна організаційно - правової форми підприємства: припинена державна реєстрація Публічного акціонерного товариства «Яготинський маслозавод» (скорочено ПАТ

«Яготинський маслозавод»), та зареєстровано Товариство з додатковою відповідальністю «Яготинський маслозавод» (скорочено ТДВ «Яготинський маслозавод»). Державна реєстрація проведена 17.04.2018 року реєстраційний №1351145000003802.

Організаційна структура товариства затверджена рішенням Наглядової ради ТДВ «Яготинський маслозавод» від 30.09.2020 року.

Злиття, приєднання, поділ, виділення, перетворення протягом 2020 року не відбувалось.

ТДВ "Яготинський маслозавод" має філію «Яготинське для дітей», яка розпочала свою роботу 25 жовтня 2012 року. Це унікальний для України окремо розміщений спеціалізований завод з виробництва дитячого молочного харчування, розташований в екологічно чистому районі Київської області, поряд з територією Згурівського дендропарку. На заводі встановлено технологічно довершене обладнання зі Швеції, Італії, Німеччини, Ізраїлю, Болгарії та інших країн. Під торговою маркою "Яготинське для дітей" випускається повний асортимент молочної продукції для малят від 6 місяців.

Чисельність працівників підприємства станом на 01.01.2020р – 918 осіб.

ТДВ "Яготинський маслозавод" не проводить спільної діяльності з іншими організаціями, підприємствами та установами.

В 2020 році молочна галузь України, як і інші галузі української економіки, суттєво постраждали внаслідок політичної нестабільності та падіння економіки. Перспективи галузі багато в чому залежатимуть від того, наскільки реально сьогодні можна вибудувати партнерські відносини між усіма учасниками ринку, що дозволить через механізм еквівалентного ціноутворення створити необхідні економічні умови для збільшення поголів'я молочних корів за рахунок власного відтворення стада та закупівлі племінних телиць, нетелей та корів, а також зростання обсягів виробництва молока завдяки збільшенню продуктивності дійного стада.

Неузгоджена цінова політика основних учасників на ринку, яка суттєво знижує прибутковість та мотивацію до розвитку молочного скотарства, повільне

формування системи збуту продукції і недостатня кількість обслуговуючих кооперативів, а також складна демографічна ситуація у сільській місцевості, де середній вік мешканців вже давно сягнув позначку понад 55 років при відсутності будь-яких перспектив вирішення проблеми відсутності нових робочих місць для молоді негативно впливає на розвиток молочно переробної галузі.

Подальший економічний розвиток України значною мірою залежить від ефективності економічних, фінансових та монетарних заходів, які вживаються Урядом, а також від змін у податковій, юридичній, регулятивній та політичній сферах. Керівництво не може передбачити всі тенденції, які можуть впливати на молочну галузь, а також те, який вплив (за наявності такого) вони можуть мати на майбутній фінансовий стан Товариства. Керівництво впевнене, що воно вживає всіх необхідних заходів для забезпечення стабільної діяльності та розвитку Товариства.

Розповсюдження коронавірусної інфекції COVID-19, яка може привести до загальних негативних економічних наслідків і можливої світової економічної кризи не вплинула на процес роботи Товариства, а саме:

- умови контрактів не змінювались;
- умови договірних умов не порушувались;
- умови праці працівників не змінювались, скорочення робочого часу не здійснювалося;
- знецінення активів, включаючи запаси не відбувалося.

Організаційна структура управління – це впорядкована сукупність взаємопов'язаних елементів, ці елементи знаходяться між собою у стійких взаємостосунках, які забезпечують їх функціонування і розвиток як єдиного цілого. Елементами структури можуть бути як окремі працівники, так і служби, і окремі ланки апарату управління, а взаємозв'язки між елементами структури підтримуються через горизонтальні і вертикальні зв'язки, які носять лінійний і функціональний характер. В межах структури управління проходить

управлінський процес, між учасниками якого розподілені завдання і функції управління, і відповідно - права і відповідальність за їх виконання.

На підприємстві ТДВ «Яготинський маслозавод» лінійно-функціональна організаційна структура. В основу створення покладено так званий "шахтний" принцип побудови і спеціалізації управлінського процесу по функціональним підсистемам організації (маркетинг, виробництво, фінанси, персонал, розробки і дослідження). По кожній з підсистем організації формується ієрархія служб, а результати їхньої роботи оцінюються відповідними показниками (Рисунок 2.1.1).

Рис.2.1.1 Структура управління ТДВ «Яготинський маслозавод»

Органи управління підприємством згідно розподілу власних повноважень поділяються на вищі (законодавчі), виконавчі та контрольні.

До компетенції вищих органів управління підприємством – загальних зборів його засновників відноситься вирішення стратегічних питань його діяльності, що впливають на суттєві основи його діяльності чи діяльності засновників.

Виконавчі органи вирішують тактичні питання, в тому числі пов'язані з кожноденною діяльністю. При здійсненні визначених в установленому порядку вищим органом для них повноважень вони йому підзвітні та підконтрольні.

Контрольним органом, за загальним правилом, є ревізійна комісія, яка обирається загальними зборами та підзвітна перед ними. В підприємствах, заснованих на власності однієї особи, засновники безпосередньо здійснюють керівництво підприємством самостійно або через уповноважену ними особу.

Директор підприємства належить до професійної групи "Керівники". Директор підприємства визначає, формулює, планує, здійснює і координує всі види діяльності підприємства, визначає напрями розвитку підприємства у формуванні цінової, кредитно-банківської, податкової та страхової політики, соціальної та зовнішньоекономічної діяльності, організує роботу і ефективну взаємодію виробничих одиниць, цехів та інших структурних підрозділів підприємства, направляє їх діяльність на досягнення високих темпів розвитку і удосконалення виробництва та продукції та інше.

Директору підпорядковуються головний інженер, заступник директора з виробництва, заступник директора з комерційних питань, заступник директора з матеріально-технічного обслуговування.

В свою чергу до нижчих ланок структури управління підприємством належать: заступник головного інженера, головний механік, головний енергетик, начальник основного виробництва, начальник постачальних складів, начальник відділу збуту, начальник відділу маркетингу та інші.

Щодо головного бухгалтера підприємства – він виконує одну з головних ролей. Тому, що відповідальність за організацію та здійснення

внутрішньогосподарського контролю на підприємстві покладається саме на нього. Головний бухгалтер зобов'язаний ретельно контролювати: дотримання встановлених правил оформлення; приймання та випуску товарно-матеріальних цінностей; правильно встановлених цін, тарифів, скидок, надбавок, окладів, доплат, дотримання штатної фінансової та касової (розрахунково-платіжної) дисципліни; дотримання інструкцій, вказівок щодо порядку проведення інвентаризації та відображення результатів таких інвентаризацій в обліку; відшкодування в установлені строки дебіторської та погашення кредиторської заборгованості та інше.

На ТДВ «Яготинський маслозавод» існують 3 служби, які займаються економічними питаннями: бухгалтерія, планово-економічний відділ та торговий відділ.

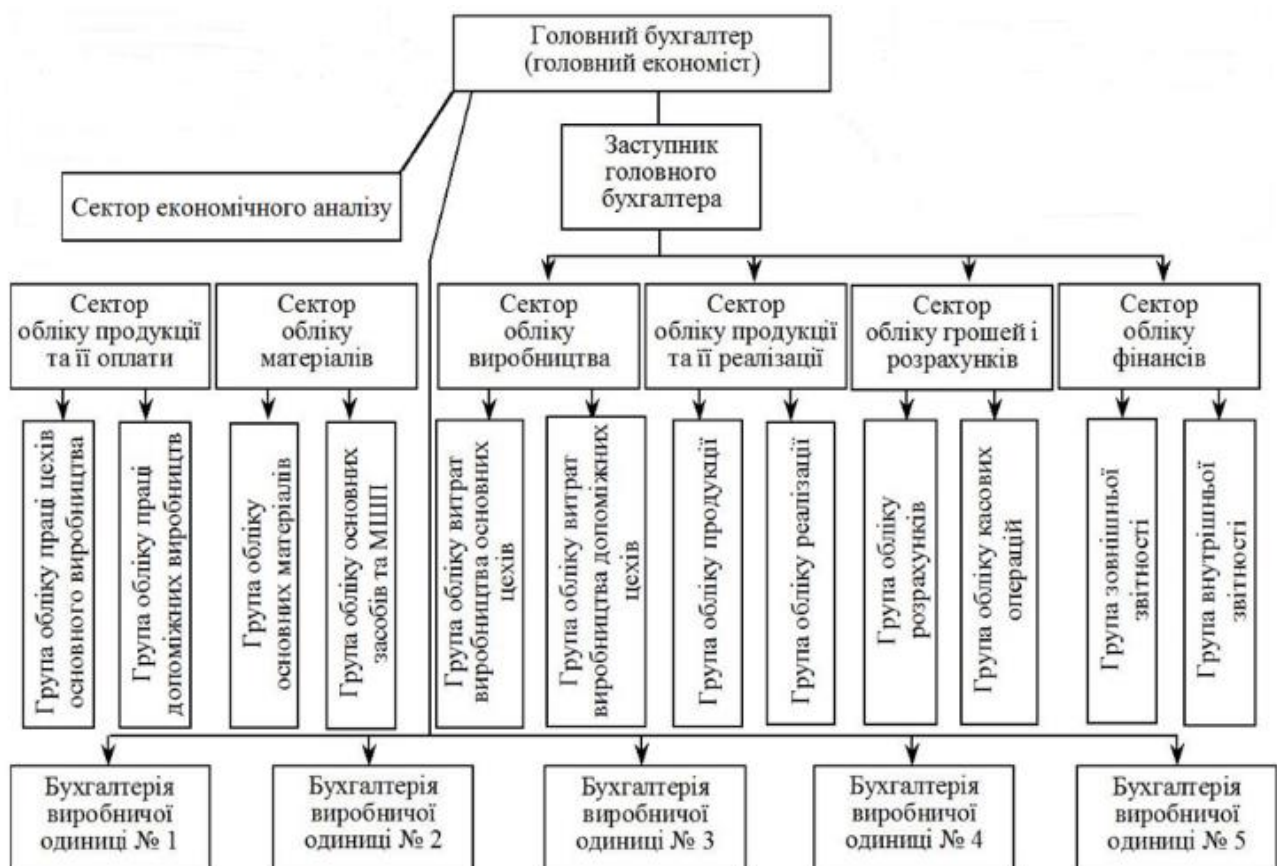

Рис. 1.2.2 Структура бухгалтерії ТДВ «Яготинський маслозавод»

Організаційна побудова апарату бухгалтерської служби — це форма поділу та кооперування праці, яка передбачає розподіл усього комплексу облікових, контрольних та аналітичних робіт між виконавцями. На ТДВ «Яготинський маслозавод» форма організаційної побудови апарату облікової служби централізована. У централізованій формі весь апарат облікової служби (касир, бухгалтер з обліку виробничих, бухгалтер з обліку розрахунків з покупцями, бухгалтер з обліку основних засобів, бухгалтер з обліку товарних операцій, бухгалтер з обліку заробітної плати) як методично, так і адміністративно підпорядкований одному керівнику — головному бухгалтеру, який у свою чергу має свого заступника.

Лінійний тип організаційної структури передбачає пряме підпорядкування працівників бухгалтерської служби її керівникові — головному бухгалтерові.

Звітність товариства підготовлюється на підставі принципу обліку за історичною вартістю, а також деяких фінансових інструментів. Історична вартість зазвичай визначається на основі справедливої вартості компенсації, переданої в обмін на товари і послуги.

Фінансова звітність ТДВ «Яготинський маслозавод» складена станом на 31 грудня 2020 року, звітним періодом є 2020 рік. Фінансова звітність підготовлена у відповідності до Міжнародних стандартів фінансової звітності (далі – МСФЗ). Датою переходу на МСФЗ є 1 січня 2012 року.

Ця фінансова звітність складена на основі облікових даних ТДВ «Яготинський маслозавод», відповідним чином скоригованих і перекласифікованих для представлення згідно з МСФЗ.

Функціональною валютою ведення бухгалтерського обліку є гривня (надалі – грн.). Фінансова звітність представлена в тисячах українських гривень (далі – тис. грн.), якщо не зазначено інше. Монетарні активи і зобов'язання в іноземній валюті відображені у фінансовій звітності у гривневому еквіваленті за офіційним курсом Національного банку України на 31.12.2020 року.

Виправлень помилок в фінансовій звітності за 2020 рік за минулі роки не було.

Оприлюднення фінансової звітності проводиться у відповідності з вимогами законодавства України.

В свою чергу звітність Товариства підготовлена виходячи з припущення, що Товариство буде функціонувати в майбутньому, що передбачає реалізацію активів і виконання зобов'язань в ході звичайної діяльності. Таким чином, фінансова звітність не містить будь-яких коригувань відображених сум активів, які були б необхідні, якщо б Товариство було нездатне продовжувати свою діяльність на безперервній основі і якби воно реалізовувало свої активи не в ході звичайної діяльності.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», облікова політика визначається як сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності.

В МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки», зазначено, облікова політика – це певні принципи, основи, умови, правила і практика, прийняті компанією для підготовки і надання фінансової звітності. Тобто дані документи функції облікової політики підприємства обмежують до складання та подання фінансової звітності підприємства та не поширюються на питання організації та ведення обліку. Безперечно, що фінансова звітність може бути достовірною, повною і об'єктивною лише за умови раціональної організації та методики ведення бухгалтерського обліку.

Облікова політика, що використовується при підготовці фінансової звітності за 2020 рік відповідає обліковій політиці, що використовувалась для складання фінансової звітності за 2019 рік.

Оцінка активів та зобов'язань в операціях з пов'язаними сторонами проводиться за методом балансової вартості. До пов'язаних сторін Товариство відносить підприємства групи "Молочний альянс" та провідний управлінський персонал Товариства; ПАТ "Молочний Альянс", ПАТ "Баштанський сир завод", ПАТ "Городенківський сир завод", ПАТ "Золотоніський САТП", ПАТ "Золотоніський маслоробний комбінат", ПАТ "Надія", ПАТ "Пирятинський сир

завод", ПАТ "Новоархангельський сирзавод", ПАТ "Тростянецький маслозавод", ТОВ "Еталон", ТОВ "Еталонмолпродукт".

2.2. Аналіз виробничо-господарської діяльності ТДВ

«Яготинський маслозавод»

На ринку молочної продукції одним найбільшим виробником є «Яготинський маслозавод», що славиться багаторічною історією свого існування. «Яготинський маслозавод» почав своє існування в 1956 року з червня місяця. Саме з цього дня завод не припиняв свою діяльність та завжди посідав лідерські місця. ТДВ «Яготинський маслозавод» - це скорочена назва, а повна – Товариство з додатковою відповідальністю «Яготинський маслозавод». Маслозавод не є державною власністю. Територіальне розташування заводу відповідає юридичній адресі: 07700, Київська обл., Яготинський район, м. Яготин, вулиця Шевченка, будинок 213.

Після 11 років існування «Яготинський маслозавод» став першим, хто встановив французьку лінії виробництва. На ній виготовляли масло «Контімаб». «Яготинський маслозавод» став першим заводом, якому було присвоєно Державний знак якості за продукцію: масло «Вершкове» та «Любительське». Окрім цього, було випробувано вперше фасування масла в упаковку з фольги за допомогою автомата для пакування.

Візитівкою заводу стали: питна Закваска, турецький йогурт, какао на молоці, кисломолочний функціональний продукт «Геролакт», айран. В таблицях 2.1 та 2.2 представлена вся інформація про обсяги виробництва та реалізації основних видів продукції.

Таблиця 2.1

Обсяги виробництва та реалізації продукції на ТДВ «Яготинський
маслозавод» за 2020 рік

Основний вид продукції	Обсяги виробництва			Обсяг реалізованої продукції		
	фізична од.вим.	тис.грн.	%	фізична од.вим.	тис.грн	%
Молоко питне	50029	867421	58,3	52012	922546	49,9
Кисломолочна продукція	29258	896808	34,1	35595	1138449	34,2
Сирно-творожна продукція	4001	340753	4,7	4396	400821	4,2

Джерело: складено на основі річної звітності за 2020 рік

Таблиця 2.2

Обсяги виробництва та реалізації продукції на ТДВ «Яготинський
маслозавод» за 2021 рік

Основний вид продукції	Обсяги виробництва			Обсяг реалізованої продукції		
	фізична од. вим.	тис.грн.	%	фізична од. вим.	тис.грн	%
Молоко питне	44025	816023	56	45297	839334	42,6
Кисломолочна продукція	25307	833581	32,2	28051	914323	26,9
Сирно-творожна продукція	3333	312038	4,2	3954	408894	3,7

Джерело: складено на основі річної звітності за 2021 рік

Для кращого сприйняття інформації побудовано гістограми обсягу виробництва та обсяги реалізації продукції за 2020 – 2021 роки. (рис.2.1, рис.2.2).

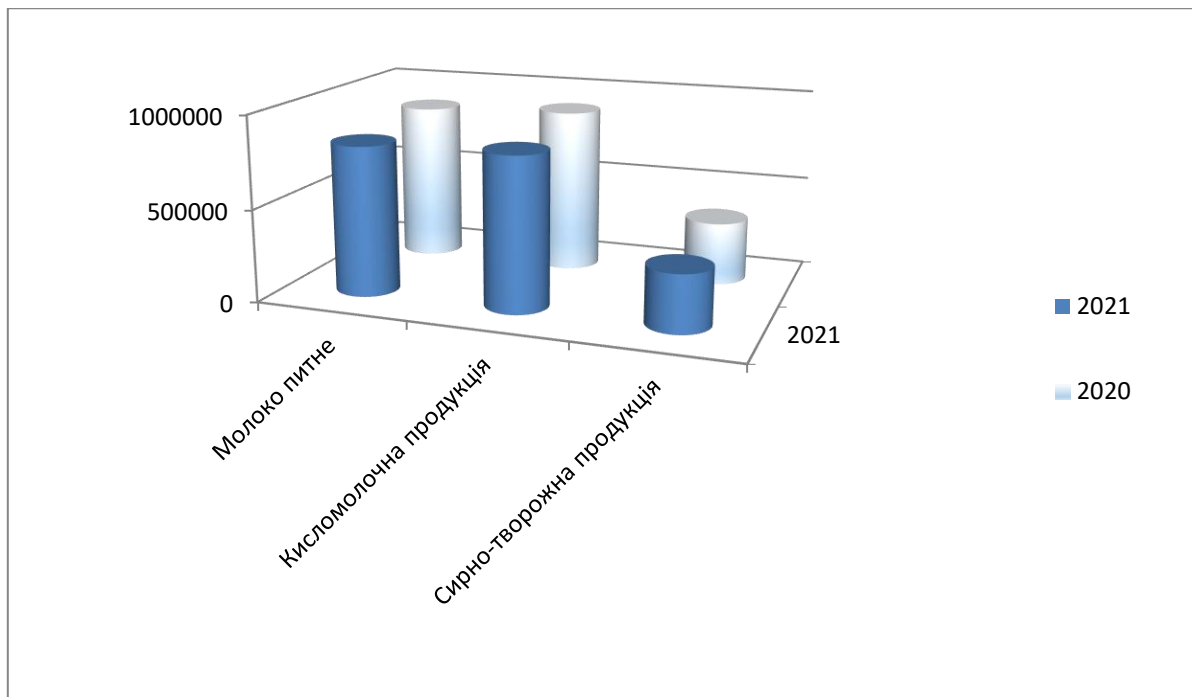

Рис.2.1 Обсяги виробництва продукції за 2020 – 2021 роки

Отже, згідно даних, що представлені в таблицях та рисунку 2.1 дійшли до висновку, що обсяги виробництва на ТДВ «Яготинський маслозавод» в 2021 році впали порівняно з 2020 роком.

Серед основних видів продукції найменше виробляється сирно-творожна продукція.

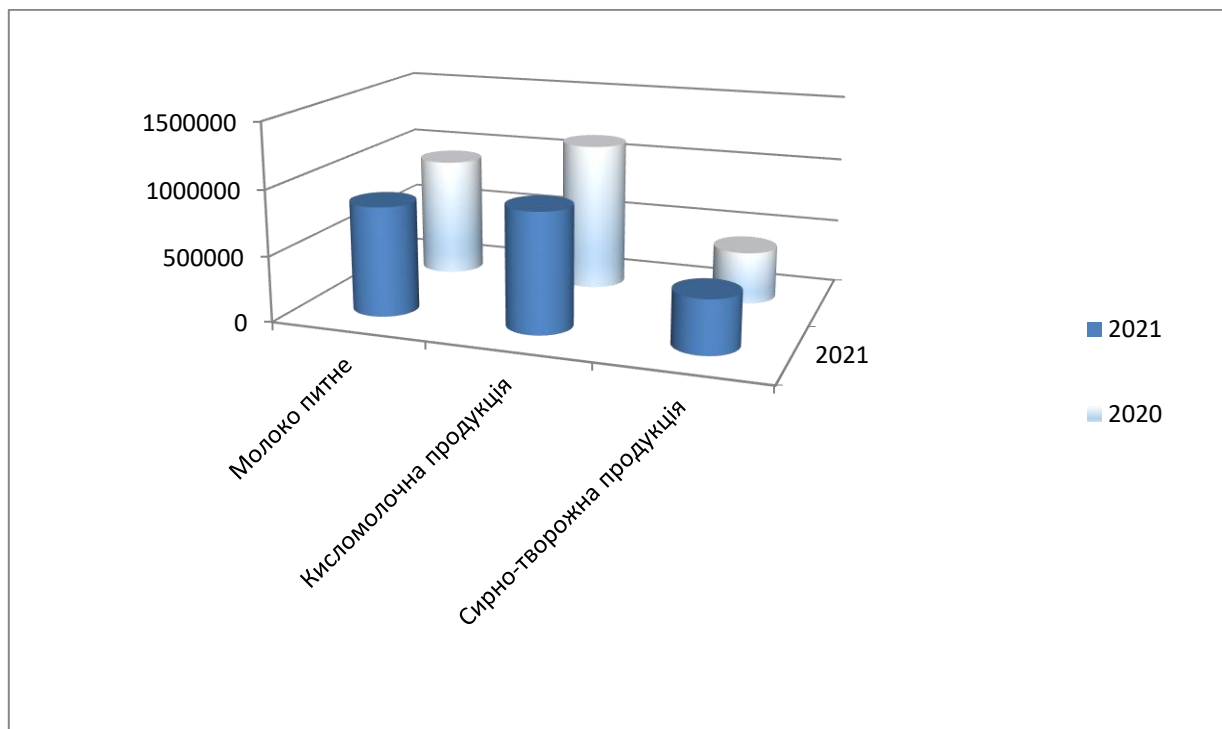

Рис.2.2 Обсяги реалізації продукції за 2020 – 2021 роки

Якщо ж на ТДВ «Яготинський маслозавод» зменшилося виробництво продукції відповідно буде спостерігатися зменшення реалізації, що й показала гістограма на рис.2.2.

«Яготинський маслозавод» дотримується всіх критерій та вимог щодо якості. Цьому свідчить велика кількість нагороджень (грамоти, дипломи), що були отримані на конкурсах по молочній продукції. Головними конкурентами є «Гадячсир», Білоцерківський молочний комбінат, Житомирський маслозавод, «Українська молочна компанія». Запорукою удачі стало те, що технологи «Яготинського маслозаводу» розробили нові, оригінальні види продукції на основі назбираного молока без використання консервантів. Постійні інновації, глибока інтеграція із сільськогосподарським виробником приватного сектору та багаті молочні традиції – ось що робить марку «Яготинське» синонімом невідомої вітчизняної доброти.

Першим, що варто зробити в аналізі виробничо – господарської діяльності – це провести попередній аналіз, що дає можливість зробити оцінку фінансового стану підприємства.

Аналіз структури та динаміки джерел формування та напрямів використання фінансових ресурсів виконується за даними Балансу «Звіту про фінансовий стан» (форма №1), що представлені в таблиці 2.4 та 2.5.

Провівши аналіз пасивної частини балансу, ми бачимо, що власний капітал підприємства зменшився на 63 383 тис.грн. в 2021 році порівняно з 2020 роком або на 10,69 %. В 2020 році власний капітал становить 592 784 тис.грн., а в 2021 році – 529 401 тис.грн. Зареєстрований капітал та резервний капітал протягом аналізованого періоду є незмінними. Зареєстрований капітал складає 3 797 тис.грн., а резервний капітал – 1 528 тис.грн. Нерозподілений прибуток у 2021 році становив 524 076 тис.грн., що на 10,79% менше ніж в 2020 році.

Довгострокові зобов'язання і забезпечення підприємства в 2020 році становили 201 451 тис.грн., в 2021 році – 247 574 тис.грн. Протягом аналізованого періоду спостерігається збільшення довгострокових зобов'язань на 46 123 тис.грн. або на 22,9%.

В 2020 році поточні зобов'язання і забезпечення становили 755 170 тис.грн., в той час як в 2021 році 797 645 тис.грн., тобто поточні зобов'язання збільшилися. Короткострокові кредити протягом аналізованого періоду збільшилися на 161 788 тис.грн. Однак, кредиторська заборгованість в 2020 році становила 515 350 тис.грн., а в 2021 році 394 601 тис.грн. Ми бачимо, що кредиторська заборгованість в 2021 році зменшилася. Але спостерігається збільшення інших поточних зобов'язань (на 3,95%).

Таким чином, проаналізуємо баланс підприємства. В 2020 році пасиви підприємства склали 1 549 405 тис.грн. Але ситуація в 2021 році пасиви збільшилися на 25 215 тис.грн., тобто в 2021 році баланс пасивної частини складав 1 574 620 тис.грн.

Таблиця 2.4

Структура та динаміка джерел формування фінансових ресурсів ТДВ «Яготинський маслозавод» за 2020 – 2021 роки

Стаття пасиву	Роки		Питома вага, %		Зміни за період			
	2020	2021	2020	2021	Абсолютне відхилення, тис.грн	У питомій вазі, %	Темп приросту, %	У % до зміни підсумку балансу
1.Власний капітал	592 784	529 401	38,26	33,62	-63 383	-4,64	-10,69	-2,51
1.1.Зареєстрований капітал	3797	3797	0,25	0,24	0	0,00	0,00	0
1.2.Резервний капітал	1 528	1 528	0,10	0,10	0	0,00	0,00	0
1.3.Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	587 459	524 076	37,92	33,28	-63383	-4,63	-10,79	-2,51
2.Довгострокові зобов'язання і забезпечення	201 451	247 574	13,00	15,72	46123	2,72	22,90	1,83
3.Поточні зобов'язання і забезпечення	755 170	797 645	48,74	50,66	42475	1,92	5,62	1,68
3.1.Короткострокові кредити	216 608	378 396	13,98	24,03	161788	10,05	74,69	6,42
3.2.Кредиторська заборгованість	515350	394601	33,26	25,06	-120749	-8,20	-23,43	-4,79
3.3.Інші поточні зобов'язання і забезпечення	23711	24648	1,53	1,57	937	0,04	3,95	0,04
БАЛАНС	1 549 405	1 574 620	100	100	25215	-	1,63	-

Джерело: складено на основі Балансу за 2021 рік

Таблиця 2.5

Структура та динаміка напрямів використання фінансових ресурсів ТДВ «Яготинський маслозавод» за 2020 – 2021 роки

Стаття активу	Роки		Питома вага, %		Зміни за період			
	2020	2021	2020	2021	Абсолютне відхилення, тис.грн	У питомій вазі, %	Темп приросту, %	У % до зміни підсумку балансу
1.Необоротні активи	521 959	432 579	33,69	27,47	-89 380	-6,22	-17,12	-3,54
1.1.Нематеріальні активи	4 784	2 901	0,31	0,18	-1 883	-0,12	-39,36	-0,07
1.2.Основні засоби	444 946	417 251	28,72	26,50	-27 695	-2,22	-6,22	-1,10
1.3.Довгострокові фінансові інвестиції	52 495	0	3,39	0,00	-52 495	-3,39	-100,00	-2,08
1.4.Довгострокова дебіторська заборгованість	0	936	0,00	0,06	936	0,06	0,00	0,04
1.5.Інші необоротні активи	19 734	11 491	1,27	0,73	-8 243	-0,54	-41,77	-0,33
2.Оборотні активи	1 027 446	1 142 041	66,31	72,53	114 595	6,22	11,15	4,54
2.1.Запаси	166 210	165 657	10,73	10,52	-553	-0,21	-0,33	-0,02
2.2.Дебіторська заборгованість	849588	940436	54,83	59,72	90 848	4,89	10,69	3,60
2.3.Грошові кошти	10 217	31 692	0,66	2,01	21 475	1,35	210,19	0,85
2.4.Інші оборотні активи	1 182	3 879	0,08	0,25	2 697	0,17	228,17	0,11
2.5.Витрати майбутніх періодів	249	377	0,02	0,02	128	0,01	51,41	0,01
БАЛАНС	1 549 405	1 574 620	100	100	25 215	0,00	1,63	1,00

Джерело: складено на основі Балансу за 2021 рік

Відповідно до таблиці 2.5 необоротні активи в 2020 році склали 521 959 тис.грн., що складає 33,69%, а в 2021 році – 432 579 тис.грн., що складає 27,47%. В розділі необоротні активи розглянемо: нематеріальні активи, основні засоби, довгострокові фінансові інвестиції, довгострокова фінансова заборгованість та інші необоротні активи.

Нематеріальні активи протягом аналізованого періоду зменшилися на 1 883 тис.грн., що становить на 39,36%. В 2020 році основні засоби становили 444 946 тис.грн., а це на 27 695 тис.грн. більше ніж в 2021 році, так – як в 2021 році основні засоби становили 417 251 тис.грн.

Довгострокові фінансові інвестиції були лише в 2020 році, але в 2021 році у підприємства з'явилася довгострокова дебіторська заборгованість. Інші необоротні активи в 2021 році зменшилися на 8 243 тис.грн.

Щодо оборотних активів, так в 2020 році їх було 1 027 446 тис.грн., а в 2021 році – 1 142 041 тис.грн.. З даних видно, що оборотні активи збільшилися на 114 595 тис.грн.

Запаси підприємства дещо зменшилися в 2021 році порівняно з 2020 роком. Зменшення становило 553 тис.грн. Однак, спостерігається збільшення дебіторської заборгованості на підприємства (на 10,69% або на 90 848 тис.грн.). Також на маслозаводі тенденція збільшення спостерігається в грошових коштах. В 2020 році дана стаття активу становила 10 217 тис.грн., а в 2021 році – 31 692 тис.грн. Збільшення доволі значене, аж 21 475 тис.грн. Інші оборотні активи протягом аналізованих років збільшилися на 2 697 тис.грн. Останню статтю оборотних активів, яку ми розглянемо – витрати майбутніх періодів. Вони в 2020 році склали 249 тис.грн., в 2021 році – 377 тис.грн., тобто збільшилися на 128 тис.грн.

Загалом баланс активів в 2020 році складав 1 549 405 тис.грн., а в 2021 році – 1 574 620 тис.грн. З цього можна зробити висновок, що активи підприємства збільшилися на 25 215 тис.грн. протягом 2020 – 2021 років.

Всі напрямки господарської діяльності підприємства характеризують показники прибутковості. Рівень рентабельності залежать від обсягу

діяльності: операційної, інвестиційної та фінансової. Фінансовий результат діяльності здійснюється на підставі даних, що зазначені у Звіті про фінансові результати «Звіт про сукупний дохід» (форма №2).

Таблиця 2.6

Фінансові результати діяльності ТДВ «Яготинський маслозавод»

Показники	Роки		Відхилення	
	2020	2021	Абсолютне	Відносне
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3 166 323	3 106 661	-59 662	-1,88
2. Валовий прибуток (збиток)	508 455	319 157	-189 298	-37,23
3. Фінансовий результат від операційної діяльності	223 338	20 788	-202 550	-90,69
4. Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування	153 739	-63 319	-217 058	-141,19
5. Чистий прибуток	129 547	-63 319	-192 866	-148,88

Джерело: складено на основі Звіту про фінансові результати за 2021 рік

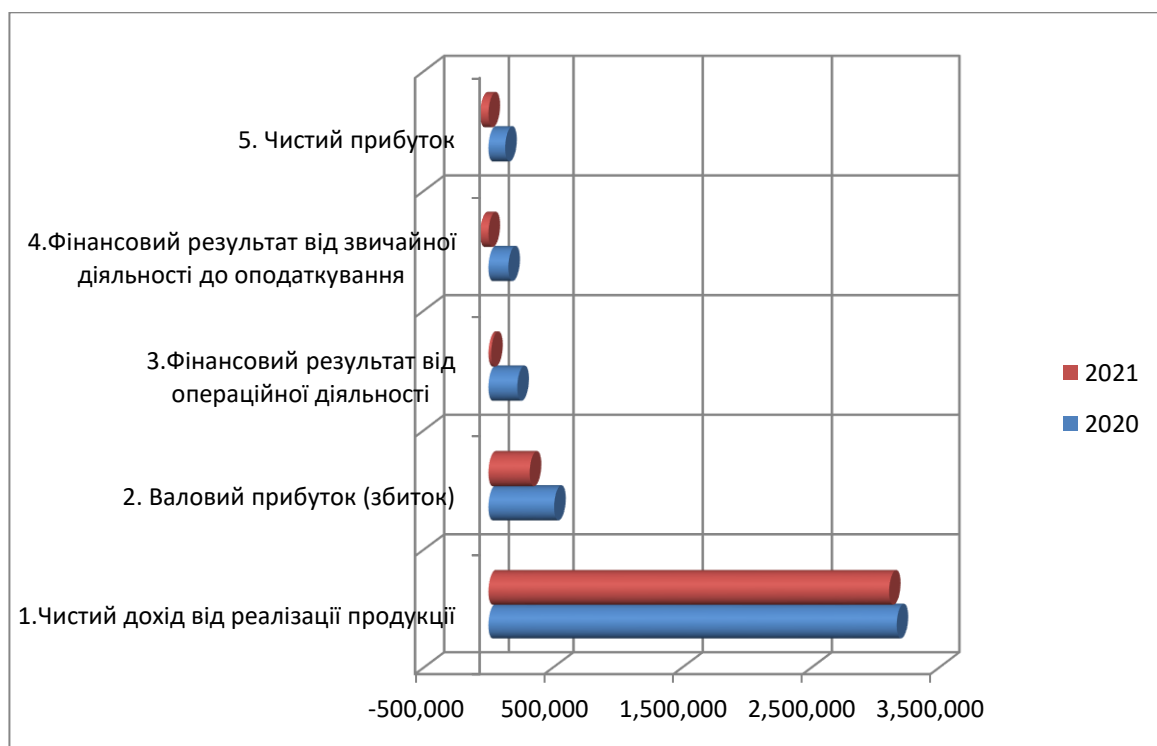

Рис. 2.4 Гістограма фінансових результатів ТДВ «Яготинський маслозавод»

Джерело: складено на основі таблиці 2.6

Отже, чистий дохід від реалізації продукції в 2020 році становив 3 166 323 тис.грн., а в 2021 році - 3 106 661 тис.грн. Дохід зменшився на 59 662 тис.грн. в 2021 році порівняно з 2020 роком.

Згідно рис.2.4 валовий прибуток в 2021 році зменшився на 189 298 тис.грн., що складає 37,23%. Валовий прибуток в 2020 році становив 508 455 тис.грн., а в 2021 році – 319 157 тис.грн.

Також зменшення спостерігається і в фінансових результатах від операційної діяльності. Якщо в 2020 році фінансовий результат від операційної діяльності складав 223 338 тис.грн., то в 2021 році - 20 788 тис.грн. Зменшення даного показника є значним і складає 90,69%.

Дуже негативну тенденцію має фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування. В 2020 році фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування становив 153 739 тис.грн., але в 2021 році даний показник складав – 63 319 тис.грн. , що не є позитивний для підприємства.

Відповідно і чистий прибуток теж має негативні значення в 2021 році. В 2020 році чистий прибуток ТДВ «Яготинський маслозавод» складав 129 547 тис.грн. Однак, як показує рис.2.4 чистий прибуток в 2021 році має негативне значення, а це означає, що підприємство стало збитковим.

Збитковість підприємства обумовлена тим, що підприємство втратило оборотний капітал, що робить неможливим забезпечувати поточними коштами необхідний рівень виробництва, тобто витрати перевищили доходи.

У звіті про рух грошових коштів ми можемо знайти інформацію про надходження та вибуття грошових коштів і їх еквівалентів протягом звітного періоду.

Відповідно до таблиці 2.7 реалізація продукції дещо зменшилася в 2021 році (4 176 191 тис.грн) порівняно з 2020 роком (4 262 549 тис.грн.). Зменшення складає 86 358 тис.грн. Також надходження від повернення авансів є негативним для підприємства. Так як повернення авансів зменшилося у 2021 році на 18,33%.

Таблиця 2.7

Порівняльна таблиця надходжень та вибуттів за 2020 – 2021 роки
ТДВ «Яготинський маслозавод»

Стаття	Роки		Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
	2020	2021		
<i>I. Рух коштів у результаті операційної діяльності</i>				
Надходження від:				
Реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	4 262 549	4 176 191	-86 358	-2,03
Цільового фінансування	3 119	8 298	5 179	166,05
Надходження від повернення авансів	317 729	259 493	-58 236	-18,33
Надходження від відсотків за залишками коштів на поточних рахунках	740	257	-483	-65,27
Надходження від боржників неустойки (штрафів, пені)	140	41	-99	-70,71
Інші надходження	228	58 805	58 577	25 691,67
Витрачання на оплату:				
Товарів (робіт, послуг)	4 185 891	4 169 760	-16 131	-0,39
Праці	135 295	141 702	6 407	4,74
Відрахувань на соціальні заходи	35 824	38 271	2 447	6,83
Зобов'язань із податків і зборів	104 083	117 726	13 643	13,11
Витрачання на оплату зобов'язань з інших податків і зборів	26 664	499	-26 165	-98,13
Витрачання на оплату зобов'язань з податку на додану вартість	54 435	80 189	25 754	47,31
Витрачання на оплату зобов'язань з інших податків і зборів	22 984	37 038	14 054	61,15
Інші витрачання	5 197	8 044	2 847	54,78
<i>Чистий рух коштів від операційної діяльності</i>	<i>118 191</i>	<i>27 582</i>	<i>-90 609</i>	<i>-76,66</i>
<i>II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності</i>				
Надходження від погашення позик	7 000	7 000	0	0,00

Продовження табл.2.7

Витрачання на придбання необоротних активів	44 589	208 189	163 600	366,91
Витрачання на надання позик	7 000	7 000	0	0,00
<i>Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності</i>	<i>208 189</i>	<i>44 589</i>	<i>-163 600</i>	<i>-78,58</i>
<i>III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності</i>				
Надходження від отримання позик	7 651 672	9 023 849	1 372 177	17,93
Витрачання на:				
Погашення позик	7 552 149	8 749 790	1 197 641	15,86
Сплату дивідендів	1 312	211 183	209 871	15 996,27
Витрачання на сплату відсотків	18 591	24 433	5 842	31,42
<i>Чистий рух коштів від фінансової діяльності</i>	<i>79 620</i>	<i>38 443</i>	<i>-41 177</i>	<i>-51,72</i>
<i>Чистий рух грошових коштів за звітний період</i>	<i>10 378</i>	<i>21 436</i>	<i>11 058</i>	<i>106,55</i>
Залишок коштів на початок року	19 270	10 217	-9 053	-46,98
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	1 325	39	-1 286	-97,06
Залишок коштів на кінець року	10 217	31 692	21 475	210,19

Джерело: складено автором на основі Звіту про рух грошових коштів за 2021 рік

До надходжень з негативною тенденцією можна віднести надходження від відсотків за залишками коштів на поточних рахунках та надходження від боржників неустойки (штрафів, пені). Надходження від відсотків за залишками коштів на поточних рахунках у 2020 році склали 740 тис.грн., в 2021 році – 257 тис.грн., тобто зменшилися на 65,27%. У 2020 році Надходження від боржників неустойки (штрафів, пені) були 140 тис.грн., а в 2021 році – 41 тис.грн., зменшення на 99 тис.грн. Однак, у підприємства у результаті операційної діяльності збільшилися надходження від цільового фінансування (на 5 179 тис.грн.) та від інших надходжень (на 58 577 тис.грн.).

У результаті операційної діяльності витрати зменшилися лише на оплату товарів та на оплату зобов'язань з інших податків і зборів. Так, в 2020 році

витрачання на оплату товарів складало 4 185 891 тис.грн., в той час як в 2021 році - 4 169 760 тис.грн. Витрачання на оплату зобов'язань з інших податків і зборів в 2021 році порівняно з 2020 роком зменшилося на 26 165 тис.грн., що складає 98,13 %. Всі інші витрачання в 2021 році тільки збільшилися, наприклад, витрачання на оплату праці збільшилися на 4,74 %, на відрахувань на соціальні заходи – 6,83%, на зобов'язань із податків і зборів – 13,11%, на оплату зобов'язань з податку на додану вартість – 47,31%, на зобов'язань з інших податків і зборів – 61,15%, на інші витрачання – 54,78%.

Отже, чистий рух грошових коштів у 2021 році становив 118 191 тис.грн., а в 2021 році - 27 582 тис.грн., тобто спостерігається зменшення, що є негативним.

Щодо руху коштів у результаті інвестиційної діяльності, так надходження від погашення позик протягом аналізованого періоду не змінилися (7 000 тис.грн.) як і витрачання на надання позик. Однак, витрачання на придбання необоротних активів у 2021 році становили 208 189 тис.грн., а це на 163 600 тис.грн. більше ніж попереднього року. Відповідно і чистий рух коштів від інвестиційної діяльності за 2020-2021 рр. зменшився на 78,58%.

У 2020 році надходження від отримання позик склали 7 651 672 тис.грн., а в 2021 році - 9 023 849 тис.грн., це на 1 372 177 тис.грн. або на 17,93% більше ніж минулого року. Окрім цього, у підприємства збільшилися витрачання звітного року, а саме: на погашення позик, на сплату дивідендів, на сплату відсотків. Тому чистий рух коштів від фінансової діяльності у 2021 році становить 38 443 тис.грн., тоді як в 2020 році – 79 620 тис.грн.

Залишок коштів ТДВ «Яготинський маслозавод» на кінець 2021 року становить 31 692 тис.грн., що на 21 475 тис.грн. більше ніж минулого року.

Фінансові ресурси підприємства формуються за рахунок власного та позикового капіталу, тому варто розглянути капітал ТДВ «Яготинський маслозавод». Ресурси підприємства необхідно постійно контролювати, адже, вони забезпечують функціонування підприємства.

Всі прекрасно знають та розуміють, що будь-яка діяльність не можлива без основних засобів. Відповідно було проведено аналіз основних засобів на ТДВ «Яготинському маслозаводі» і представлено в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Аналіз ефективності використання основних засобів на ТДВ «Яготинський маслозавод» протягом 2020 – 2021 рр.

Показник	Напрямок позитивних змін	Роки		Абсолютне відхилення
		2020	2021	
Обсяг виробництва в діючих цінах, тис.грн.	-	3 166 323	3 106 661	-59 662
Середньорічна вартість ОЗ, тис.грн.	-	372 344	431 098,5	58 755
Чисельність працівників, чол.	-	918	901	-17
Чистий дохід, тис. грн.	-	129 547	-63 319	-192 866
Віддача ОЗ, тис.грн./тис.грн.	Збільшення	8,50	7,21	-1,30
Місткість ОЗ, тис.грн./тис.грн.	Зменшення	0,12	0,14	0,02
Фондоозброєність, тис.грн./чол.	Збільшення	405,60	478,47	72,86

Джерело: складено на основі фінансової звітності за 2020 – 2021 рр.

Проаналізувавши таблицю 2.8, можна зробити висновок, що обсяг виробництва в діючих цінах протягом аналізованого періоду зменшився на 59 662 тис.грн.

Середньорічна вартість основних засобів значно зросла. В 2020 році середньорічна вартість основних засобів складала 372 344 тис.грн., а в 2021 році - 431 098,5 тис.грн., тобто вартість збільшилася на 58 755 тис.грн.

У зв'язку з різними причинами чисельність працівників на ТДВ «Яготинський маслозавод» не значно зменшилася, всього лише на 17 осіб.

Віддача основних засобів має не позитивні зміни. У 2020 році віддача основних засобів складала 8,50 тис.грн/тис.грн, а в 2021 – 7,21 тис.грн/тис.грн, тобто віддача зменшилася на 1,30 тис.грн/тис.грн. Віддача основних засобів розраховується як відношення чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) до середньорічної вартості основних засобів. Місткість

основних засобів – це обернений показник віддачі основних засобів. Згідно напрямку позитивних змін місткість основних засобів має зменшуватися, однак, на Яготинському маслозаводі протягом 2020 – 2021 рр. місткість збільшилася на 0,02 тис.грн/тис.грн. Лише фондоозброєність має позитивні зміни. У 2021 році фондоозброєність становить 405,60 тис.грн/чол. В 2021 році показник становив 478,47 тис.грн/чол. Як ми бачимо, фондоозброєність збільшилась на 72,86 тис.грн./чол.

Отже, результати вище проведених аналізів варто зазначити в одній узагальненій таблиці.

Таблиця 2.10

Основні техніко – економічні показники ТДВ «Яготинський
маслозавод» за 2020-2021 р.

№	Показники	Роки		Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
		2020	2021		
1	Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	3166323	3106661	-59662,00	98,12
2	Середньооблікова кількість штатних працівників, осіб	918	901	-17,00	98,15
3	Фонд оплати праці штатних працівників, тис. грн	135295	141702	6407,00	104,74
4	Виробіток на одного працівника , тис. грн /особу	3449,15	3448,01	-1,14	99,97
5	Середньорічна оплата праці одного працівника , тис. грн./особу	147,38	157,27	9,89	106,71
6	Середньорічна вартість основних засобів (залишкова), тис. грн	372344	431099	58754,50	115,78
7	Фондовіддача, грн/грн	8,50	7,21	-1,30	84,74

Продовження табл.2.10

8	Середньорічні залишки обігових коштів, тис. грн	991920	1084744	92824,00	109,36
9	Коефіцієнт оборотності обігових коштів	3,19	2,86	-0,33	89,72
10	Середньорічна вартість активів, тис. грн.	1453257	1562013	108756,00	107,48
11	Середньорічна вартість власного капіталу тис. грн.	560567	561093	525,50	100,09
12	Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	2657868	2784504	126636,00	104,76
13	Витрати на 1 грн. реалізованої продукції, коп.	83,94	89,63	5,69	106,78
14	Матеріальні витрати, тис. грн	2208944	2237345	28401,00	101,29
15	Матеріаловіддача, грн/грн	1,43	1,39	-0,04	96,87
16	Операційні витрати, тис. грн	2721434	2664944	-56490,00	97,92
17	Валовий прибуток, тис. грн.	508455	319157	-189298,00	62,77
18	Прибуток (збиток) операційної діяльності, тис. грн.	223338	20788	-202550,00	9,31
19	Чистий прибуток (збиток), тис. грн	129547	-63319	-192866,00	-48,88
20	Рентабельність операційної діяльності,%	8,21	0,78	-7,43	9,51
21	Рентабельність власного капіталу,%	23,11	-11,28	-34,39	-48,83
22	Рентабельність загальна (активів),%	8,91	-4,05	-12,97	-45,47

Джерело: складено на основі річної звітності

Отже, виробіток на одного працівника зменшився на 1,14 тис.грн./особу протягом аналізованого періоду за рахунок зменшення кількості штатних працівників в 2021 році. Однак, середньорічна оплата праці одного працівника в 2021 році збільшилася на 9,89 тис.грн./особу.

На одиницю обігових коштів припадає 2,86 виручки в 2021 році, а в 2020 році -3,19, тобто коефіцієнт оборотності обігових коштів зменшився на 0,33, що становить 10,28%.

За середньорічною вартістю активів та власного капіталу спостерігається збільшення протягом 2020 – 2021 років.

Витрати на 1 гривню реалізованої продукції в 2021 році склали 83,94 коп. В 2021 році даний показник склав 89,63. Як ми бачимо, в 2021 році витрати на 1 грн реалізованої продукції збільшилися на 5,69 коп. або на 6,78%.

Матеріальні витрати протягом 2020 – 2021 років збільшилися на 28401 тис.грн., що складає 1,29%. Однак, матеріаловіддача зменшилася. В 2021 році вироблено 1,39грн/грн продукції з одиниці витрачених матеріалів, а в 2020 році вироблено продукції на 1,43грн/грн. Тому зменшення складає 0,04 грн/грн.

За операційними витратами спостерігається зменшення за аналізований період. Зменшення складає 2,08% або 56490 тис.грн.

Рентабельність ТДВ «Яготинського маслозаводу» вся від'ємна, що не позитивним для підприємства. Отже, рентабельність операційної діяльності в 2020 році становила 8,21%, а в 2021 році – 0,78%. Найбільше впала рентабельність власного капіталу. Якщо в 2020 році рентабельність власного капіталу була 23,11%, то в 2021 році вже рентабельність – 11,28%. Аналогічна ситуація й з рентабельністю активів. В 2021 році спостерігається зменшення рівня рентабельності на 12,97%.

2.3. Теоретичні основи та практичний аналіз довгострокових зобов'язань

Здійснюючи економічний аналіз довгострокових зобов'язань ТДВ «Яготинського маслозаводу» потрібно розрахувати такі найосновніші показники фінансової незалежності, як коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансової стабільності; та такі коефіцієнти платоспроможності: коефіцієнт покриття, коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт маневреності.

Виявляється одна з наважливих характеристик фінансового стану підприємства - його фінансова незалежність від зовнішніх джерел.

З цією метою на ТДВ «Яготинський маслозавод» обчислюється коефіцієнт фінансової незалежності «автономії» (К.авт.) як відношення загальної суми власних коштів до підсумку балансу.

$$\text{К.авт.} = \text{ряд380} / \text{ряд280}$$

Практично встановлено, що загальна сума заборгованості не повинна перевищувати суму власних джерел фінансування, тобто критичне значення К.авт. = 0.5. Чим більше значення коефіцієнта, тим кращий фінансовий стан підприємства (менша залежність від зовнішніх джерел).

Для визначення фінансової стійкості підприємства вираховують коефіцієнт фінансової стабільності (К. фс.), який характеризує співвідношення власних та позикових коштів.

$$\text{К.фс.} = \text{ряд 380} / \text{ряд460} + \text{ряд620}$$

Перевищення власних коштів над позиковими вказує на те, що підприємство має достатній рівень фінансової стійкості відносно незалежне від зовнішніх фінансових джерел. Нормативне значення цього К.фс. повинно бути більшим 1, що свідчить про збільшення виручки, збільшення прибутку.

В умовах ринкових відносин платоспроможність підприємства вважається найважливішою умовою їх господарської діяльності. Платоспроможність підприємства характеризується можливостями його здійснювати чергові платежі та грошові зобов'язання за рахунок наявних грошей і тих грошових засобів і активів, які легко мобілізуються. До платіжних засобів відносяться суми по таких статтях балансу, як грошові засоби, цінні папери, товари відвантажені, готова продукція, розрахунки з покупцями та інші активи з третього розділу балансу, що легко реалізуються. До складу платежів і зобов'язань входять заборгованість по оплаті праці, короткотермінові та просрочені кредити банку, постачальники та інші кредитори і першочергові платежі.

Найбільш мобільною частиною ліквідних коштів являються гроші і короткострокові фінансові вкладення. До другої групи відносяться готова продукція, товари відвантажені і дебіторська заборгованість. Ліквідність цієї групи поточних активів залежить від своєчасності відвантаження продукції, оформлення банківських документів, швидкості платіжного документообігу у банках, від попиту на продукцію, її конкурентоздатності, платоспроможності покупців, форм розрахунків, тощо.

Значно більший строк знадобиться для перетворення виробничих запасів і незавершеного будівництва в готову продукцію, а потім в грошову готівку.

Оцінка рівня платоспроможності проводиться за даними балансу на основі характеристики ліквідності оборотних засобів, тобто з врахуванням часу, необхідного для перетворення оборотних засобів в грошові кошти і цінні папери. Менш мобільними є засоби в розрахунках, готової продукції, товарах відвантажених та ін. Найбільшого часу ліквідності потребують виробничі запаси і витрати для перетворення їх в грошові засоби. Із врахуванням цього в економічній літературі визначають в основному три рівні платоспроможності підприємства, оцінку яких проводять за допомогою трьох коефіцієнтів : грошової, розрахункової та ліквідної платоспроможності.

Поточна платоспроможність- це здібність до швидкого погашення своїх короткострокових зобов'язань, але для цього необхідно грошові засоби, які підприємство може отримати в результаті обертання в гроші деякі найбільш ліквідні засоби, або для цього необхідно мати достатній запас грошей у банку або у касі. Цей показник характеризується, як відношення мобільних засобів до короткострокової заборгованості. Він дає можливість встановити у якій крайності сума мобільних запасів покриває суму короткострокових зобов'язань, і тим самим підтверджує ступінь стійкості підприємства і здібність його швидко розрахуватися за свої короткострокові зобов'язання,

тобто в значній мірі визначити платоспроможність підприємства. В деяких випадках він називається коефіцієнт покриття:

$K_p = \text{оборотні активи} / \text{поточні зобов'язання}$

Оптимальне значення для даного показника прийнято мати в межах від 1 до 1.5

Для ТДВ «Яготинський маслозавод» значення коефіцієнта покриття дуже негативне, виявлено лише незначне збільшення на кінець року, тобто це свідчить про низьку ступінь стійкості підприємства. Чим більше величина поточних активів по відношенню до поточних пасивів, тим більше впевненість, що існуючі зобов'язання будуть погашені за рахунок існуючих активів. Багаторазове перевищення активів над короткостроковими зобов'язаннями дозволяє зробити висновок про те, що підприємство має значний об'єм вільних ресурсів, які формуються з власних джерел. З позиції кредиторів, такий варіант формування оборотних засобів найбільш вдалий. З точки зору ефективності діяльності підприємства значне накопичення запасів, відволікання засобів в дебіторську заборгованість може бути пов'язано з невмілим управлінням активами. Чого не можна сказати про наш хлібозавод.

Не менш популярним показником платоспроможності є коефіцієнт абсолютної ліквідності

$$K_{\text{абс.л.}} = \frac{\text{каса+грошові засоби}}{\text{Поточні зобов'язання}}$$

Оптимальним значення для даного коефіцієнту знаходиться в межах від 0.2 до 1.

Для ТДВ «Яготинський маслозавод» цей коефіцієнт негативний, воно не може негайно погасити суму короткострокової заборгованості. Але на протязі року ми можемо прослідити підвищення цього показника на 0,3% , це свідчить про незначне збільшення ліквідних засобів підприємства.

Загальний коефіцієнт платоспроможності (коефіцієнт поточної ліквідності) дає загальне представлення про ліквідність балансу підприємства

Кп.л.= Грош.кошти + Дт зобов.

Поточні зобов.

Ймовірність погашення короткострокових зобов'язань тим більша, чим вищий цей коефіцієнт. У світовій практиці вважається, що цей коефіцієнт повинен бути не меншим 1.0. Аналізуючі ТДВ «Яготинський маслозавод» ми можемо прослідкувати, що цей показник негативний, але існує тенденція до збільшення даного коефіцієнта.

Також велике значення має коефіцієнт маневреності

Кман.= оборотні активи-поточн.зобов./оборотні активи

Коефіцієнт маневреності ТДВ «Яготинський маслозавод» і на початок, і на кінець дорівнює значенням з (+), що є менше норми 0,5; це говорить про те, що підприємство недостатньо використовує власний капітал для фінансування поточної діяльності, тобто вкладає в оборотні активи. Але поступово цей показник збільшується, що є позитивним фактором. Більш наочно загальне фінансове положення становище підприємства можна відобразити за допомогою таблиці 5.1.

Фінансова стійкість підприємства відіграє не менш важливу роль в діяльності підприємства. Тому що фінансова стійкість показує здатність підприємства раціонально розпоряджатися власними грошовими коштами, отримувати стійкий прибуток. Якщо підприємство буде недостатньо стійким, то це призведе до неплатоспроможності підприємства. Отже, проаналізуємо фінансову стійкість маслозаводу в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Аналіз фінансової стійкості ТДВ «Яготинський маслозавод» за 2020-2021 р.

Показник	Значення	2020	2021	Абсолютне відхилення
Коефіцієнт фінансової стійкості	> 0,8	0,51	0,49	-0,02
Коефіцієнт фінансової стабільності	> 0,7- 0,9	0,62	0,51	-0,11
Коефіцієнт фінансової незалежності	> 0,5	0,38	0,34	-0,05
Коефіцієнт фінансової залежності	< 0,5	0,62	0,66	0,05
Коефіцієнт левериджу	< 0,25	0,34	0,47	0,13

Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	збільшення	0,27	0,30	0,04
Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів	збільшення	1,64	2,08	0,44
Коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу	> 0,5	0,46	0,65	0,19
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	зменшення	0,62	0,66	0,05

Джерело: складено на основі фінансової звітності за 2020 – 2021 рр.

Коефіцієнт фінансової стійкості розраховується як відношення суми власного капітал і довгострокових зобов'язань до пасиву. Коефіцієнт в 2020 році становив 0,51. В 2021 році коефіцієнт фінансової стійкості зменшився на 0,02 та становить 0,49.

Протягом 2020 – 2021 рр. коефіцієнт фінансової стабільності зменшився на 0,11. Даний коефіцієнт показує забезпеченість заборгованості власними коштами.

Коефіцієнти фінансової незалежності та залежності характеризують ступінь залежності або незалежності Яготинського маслозаводу від зовнішніх зобов'язань. Отримані дані показують, що у 2021 році фінансова незалежність зменшилася на 0,05, а фінансова залежність збільшилася на 0,05. Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії) розраховується як відношення власного капіталу до пасиву. Тоді коефіцієнт фінансової залежності розраховується як різниця між одиницею та коефіцієнтом фінансової незалежності.

Коефіцієнт левериджу у 2020 році був 0,34, але в 2021 році став 0,47, тобто спостерігається збільшення коефіцієнта на 0,13. Якщо спостерігається збільшення, значить це свідчить про підвищення фінансового ризику.

Протягом аналізованого періоду коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами відповідає нормативному значенню. В 2021 році коефіцієнт становив 0,27, а в 2021 році – 0,30. Відбулося збільшення коефіцієнта на 0,04, а це означає, що підприємство має можливість перетворити активи у ліквідні кошти.

Також за коефіцієнтом забезпечення власними обіговими коштами запасів спостерігається збільшення (на 0,44). Розраховується даний показник як відношення власних обігових коштів до запасів. Збільшення даного коефіцієнта означає, найменш ліквідні запаси забезпечені довгостроковими та стабільними джерелами фінансування.

В 2020 році коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу склав 0,46, що не відповідає нормативному значенню. А в 2021 році коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу навпаки відповідає так як збільшився на 0,19. Тобто даний показник Коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу у 2021 році показав, що у власному капіталі 0,65 обігових коштів.

Відповідно до нормативного значення коефіцієнт концентрації позикового капіталу має протягом 2020-2021 років зменшуватися, а насправді коефіцієнт збільшився на 0,05. Розраховується даний показник як відношення позикового капіталу до пасиву. В 2020 році на одиницю сукупних джерел припадає 0,62 позикового капіталу, а в 2021 – 0,66 позикового капіталу.

Аналізуючі таблицю зведених даних ми можемо зробити загальний висновок про фінансовий стан підприємства. В цілому підприємство займає стійке фінансове положення, воно є платоспроможним, і коефіцієнт фінансової незалежності являється добрим, але ліквідність підприємства та коефіцієнт маневреності за досліджуваний період перебуває на межі критичного, коефіцієнт автономії підприємства залишається на середньому рівні.

Оборот кредиторської заборгованості.

Оборотність кредиторської заборгованості визначається відношенням обсягу закупівель до середньої величини кредиторської заборгованості.

Кредиторська заборгованість, виведена на кінець звітної періоду, пов'язана з обсягами закупівель, а наприклад, дебіторська - з обсягами продажів.

Визначення суми закупівель

Обсяг реалізації (без ПДВ і акцизного збору) ф. 2 р.

- прибуток ф. 2 р.

= чисті експлуатаційні витрати

+ величина запасів на кінець періоду ф. 1 р. 0100 + ф.1 р. 1400

= валові експлуатаційні витрати

- додана вартість (витрати на робочу силу, амортизація, відсотки за кредит, внески до інноваційного та інших позабюджетних фондів) в оборотах по дебету витратних рахунків з кредиту 66, 64, 65, 13, ін. відповідних ф.2 (р.2400+ р.2500+р.2600)

= ЗАКУПІВЛІ

Оборот кредиторської заборгованості = Сума закупівель/ Середня кредиторська заборгованість (разів)

Кредиторська заборгованість — в III розділі Пасиву балансу (підсумок рядків з 5050 до 6100).

Середня кредиторська заборгованість — середнє арифметичне значеннь кредиторської заборгованості на початок і кінець періоду.

Розглянемо розрахунок на умовному прикладі:

Сума закупівель у 2020р. на ТДВ «Яготинський маслозавод» становить 36233,8 тис.грн.

Середня кредиторська заборгованість = $(2745,5+3673,2)/2 = 3209,35$ тис.грн.

Оборот кредиторської заборгованості по ТДВ «Яготинський маслозавод» за 2020 рік = $36233,8/3209,35 = 11,29$ разів.

Тривалість обороту кредиторської заборгованості — це середня кількість днів, необхідних для розрахунків з постачальниками і підрядчиками, і визначається за зворотною формулою:

$$\text{Середній період погашення кредиторської заборгованості} = (\text{Середньорічна кредиторська заборгованість} / \text{Сума закупівель за рік}) \times 365 \text{ (днів)}$$

Тривалість обороту кредиторської заборгованості на ТДВ «Яготинський маслозавод» = $3209,35/36233,8 \times 365 = 32,3$ днів.

При визначенні цих показників беруть участь лише величини боргових зобов'язань перед постачальниками, підрядчиками і тими, хто виконував для вас роботи або надавав послуги. Одним словом, перед зовнішніми кредиторами, і до того ж лише тими, до яких відноситься поточна господарська діяльність.

Якщо порівняти показники кредиторської заборгованості з показниками по дебіторах, то можна зробити деякі важливі висновки.

Показник тривалості кредиторської заборгованості на 29 днів перевищує такий же показник по дебіторах, це означає не що інше, як вміння утримати позики довше, ніж дозволяти це робити своїм боржникам.

У звітному році підприємством частково було погашено заборгованість перед бюджетом (120 тис.грн.), із внутрішніх розрахунків (158 тис.грн.).

Але не зважаючи на це, загальна сума поточних зобов'язань збільшилась на 927,7 тис.грн., зокрема:

Таблиця 5.2.

Аналіз складу і структури поточних зобов'язань

На початок періоду	2745,5					
На кінець періоду	3673,2					
Склад кредиторської Заборгованості	На початок періоду		На кінець періоду		Зміни	
	Сума	%	сума	%	сума	%
Короткострокові Кредити	180	6,55	600	16,3	420	9,75
за товари, роботи, послуги	1639,7	59,7	1980	53,9	340,3	-5,8
з одержаних авансів			282	7,67	282	7,67
з бюджетом	276,7	10,07	156,7	4,26	-120	-5,81
з позабюджетних платежів	21,9	0,79	36,3	0,98	14,4	0,19
зі страхування	45,4	1,65	72,2	1,96	26,8	0,31
з оплати праці	112,3	4,09	163,2	4,44	50,9	0,35
з учасниками	0,2	0,007	0,2	0,005	-	-0,002
із внутрішніх розрахунків	469,3	17	311,3	8,47	-158	-8,53
інша поточна	-	-	71,3	1,94	71,3	1,94
Разом:	2745,5		3673,2		927,7	

- на 420 тис.грн, кредити банків;
- на 340,3 тис.грн. за розрахунками за товари, роботи, послуги;
- на 282 тис.грн. з одержаних авансів.

Також збільшилась заборгованість з оплати праці (50,9 тис.грн.),зі страхування (26,8 тис.грн.), інша поточна (71,3 тис.грн.)

РОЗДІЛ III. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ АУДИТУ ДОВГОСТРОКОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

3.1. Завдання та методи аудиту довгострокових зобов'язань

Для того щоб вижити в ринкових умовах і не допустити банкрутства підприємства, необхідно добре знати, як керувати фінансами, якою повинна бути структура капіталу по складу і джерелам утворення, які частку повинні займати власні кошти, а яку - залучені. Необхідно знати і такі поняття ринкової економіки, як ділова активність, ліквідність, платоспроможність, кредитоспроможність підприємства, рентабельність активів, рентабельність власного капіталу, запас фінансової стійкості, ступінь ризику, ефект фінансового важелю і інші, а також методику їх аудиту.

За формою та цілю здійснення відрізняють аудит зовнішній (незалежний) та внутрішній (залежний, тобто підлеглий тій фірмі, в якій він проводиться). Метою та завданням зовнішнього аудиту являється підтвердження вірності звітності, обліку, оцінка відповідності внутрішнього контролю (аудиту) політиці, меті діяльності підприємства і т.і.

На перших етапах розвитку зовнішній аудит зводиться до підтвердження звітності. Розширюючись, зовнішній аудит почав спиратися на внутрішній, використовувати його результати.

Принципи аудиту, як незалежної форми фінансово-господарського контролю, включають незалежність аудитора, його професійну етику, об'єктивність та компетентність, конфіденційність і доброзичливість.

Незалежність аудитора – обумовлена його професійною діяльністю проведення експертної оцінки бухгалтерського обліку і звітності щодо правдивості відображення господарської діяльності суб'єкта підприємництва.

Незалежність аудитора ґрунтується на відсутності матеріальної зацікавленості аудитора у результатах діяльності суб'єкта, який перевіряється. Законодавством надано право аудитору виконувати роботу самостійно

незалежно від волі замовника, його безпосереднього керівника, а лише спираючись на законодавство та нормативно-правові акти.

Методологія аудиту – сукупність загальнонаукових і власних методичних прийомів фінансово-господарського контролю, які формують метод аудиту. Методологія аудиту ґрунтується на наукових методах дослідження відображення фінансово-господарської діяльності підприємців у бухгалтерському обліку і звітності-достовірності, своєчасності, обґрунтованості і розподілу результатів діяльності, оподаткування, фінансової стабільності та ін.

Отже, принципи аудиту ґрунтуються на його незалежності як виду фінансово-господарського контролю, високих професійних, культурних і морально-вольових якостей аудитора, науковій організації і прогресивній методології виконання аудиторського процесу.

Об'єкти аудиторського контролю. Предмет аудиторського контролю конкретизується його об'єктами, які деталізують кожну стадію виробництва.

Так, на *стадії виробництва* суспільне необхідного продукту об'єктами контролю виступають обсяги випуску продукції, якість виробленої продукції, інженерне забезпечення виробництва тощо. Об'єкти контролю визначають відповідно до мети контролю.

У процесі своєї діяльності підприємства вступають у різні розрахункові взаємовідносини. Внаслідок незавершення розрахунків на кінець звітного періоду вони у вигляді дебіторської і кредиторської заборгованості відображаються у розділі II активу і пасиву бухгалтерського балансу.

Завданням аудиту розрахункових відносин є визначення величини, характеру і динаміки *довгострокової* заборгованості та причин її утворення. Крім того, у процесі аудиту необхідно встановити платоспроможність підприємства. Порушення розрахункових взаємовідносин на підприємстві призводить до непередбаченого перерозподілу оборотних коштів, що негативно позначається на фінансовій і виробничій діяльності підприємства.

Особливу увагу аудитор має зосередити на контролі позовної давності довгострокової заборгованості, що значиться на балансі як реальна, а насправді строки її стягнення через арбітраж чи суд адміністрацією підприємства пропущені, тому підлягає списанню на збитки. Аудитору необхідно виявити причини безгосподарності, місце утворення збитків та відповідальність за них осіб. При цьому застосовуються документальні методичні прийоми контролю.

Перевіряючи дебіторську і кредиторську заборгованість за строками її виникнення, необхідно визначити поточну і очікувану платоспроможність підприємства.

Поточна платоспроможність – це стан розрахункових відносин, за яких відсутня прострочена кредиторська заборгованість підприємства і, навпаки, при наявності на балансі несплаченої заборгованості кредиторам, за якою втрачені строки платежу, підприємство вважають неплатоспроможним.

Очікувана платоспроможність – це забезпеченість підприємства коштами для погашення заборгованості, строки сплати якої настали.

Для визначення платоспроможності підприємства аудитор складає *баланс платіжної готовності* підприємства за даними звітного бухгалтерського балансу. Застосовуючи методичні прийоми економічного аналізу для дослідження розрахунків підприємства, необхідно розробити заходи щодо оздоровлення фінансового становища і передусім повного погашення заборгованості по платежах до державного бюджету.

Розробка науково обґрунтованих заходів щодо поліпшення розрахункових взаємовідносин на підприємстві пов'язана з економічним аналізом стану коштів, що знаходяться на рахунках в банку, касі та у підзвітних осіб, а також інших активів і пасивів балансу.

Контроль розрахункових взаємовідносин з державним бюджетом охоплює операції, пов'язані з бюджетом по сплаті податку на доходи, прибуток, податку на додану вартість, акцизний збір, а також місцевих податків і зборів, податків на заробітну плату робітників і службовців та інших

платежів, відображених на рахунку "Розрахунки з бюджетом". За даними обліку необхідно встановити правильність і своєчасність відрахування та сплати у державний бюджет належних сум, а також причин затримання сплати цих сум. Причини затримання внесків платежів у бюджет перевіряються по кожному випадку окремо. За даними контролю розробляються запобіжні заходи щодо цих порушень.

Внутрішній аудит здійснюється в великих акціонерних товариствах, корпораціях. Організаційно це, як правило, комітет аудиторів при раді директорів(раді правління). За обсягом роботи внутрішній аудит ділиться на загальний – за всіма питаннями аудиту фірми (компанії) в цілому та локальний – за окремими напрямками аудиту (технології, бухгалтерського обліку).

Внутрішній аудит у відповідності з міжнародним нормативом “Використання результатів роботи внутрішнього аудитора” здійснюється за такими напрямками:

- аналіз системи обліку та внутрішнього контролю;
- вивчення бухгалтерської (фінансової) та операційної інформації (за окремими статтями витрат, залишків на бухгалтерських рахунках та т.і.);
- вивчення економічності та ефективності управлінських рішень на різних рівнях господарювання;
- аналіз адекватності політики в сфері менеджменту;
- оцінка якості інформації;
- проведення стратегічного аналізу;
- розробка фінансових прогнозів.

Зовнішній аудит користується послугами та контролює внутрішніх аудиторів.

Таким чином, першочерговим завданням великих національних підприємств є формування внутрішнього аудиту.

Внутрішній аудит там, де він створений, є обов’язковим.

Зовнішній аудит може бути добровільним (за бажанням підприємств-клієнтів) та обов'язковим (у відповідності з законодавчими актами). Так, згідно Закону України “Про аудиторську діяльність” аудит підприємств з приватною власністю, комерційних банків, фондів, бірж проводиться щорічно.

Обов'язковий аудит може бути організований також за рішенням суду або слідчих органів.

Організація внутрішнього аудиту (контролю) покладена на керівника і головного бухгалтера підприємства. Здійснюється він безперервно працівниками підприємства відповідно до плану, складеного головним бухгалтером і затвердженого керівництвом підприємства.

Найважливішою формою внутрішнього аудиту на підприємстві є інвентаризація коштів і розрахунків.

Склад діючої інвентаризаційної комісії на ТДВ «Яготинський маслозавод» :

Голова комісії – директор ТДВ «Яготинський маслозавод»;

Заступник голови комісії - замісник директора ТДВ «Яготинський маслозавод»;

Члени комісії - головний бухгалтер, начальник відділу збуту, начальник комерційного відділу, юрисконсульт, начальник відділу реалізації.

При інвентаризації розрахунків інвентаризаційна комісія на основі бухгалтерських документів перевіряє залишки сум, які знаходяться на відповідних рахунках. Потім визначається строк визначення заборгованості по рахунках кредиторів і встановлюються особи, винні в недотриманні сплати і пропущенні строків позикової давності.

Суми кредиторської і депонентської заборгованості, що знаходяться на балансі, щодо яких минув термін позовної давності, підлягають внесенню до доходу бюджету, з якого фінансується установа, не пізніше десятого числа місяця, наступного за тим, в якому минули терміни позовної давності. За

неможливості внесення до бюджету цих сум через відсутність фінансування вони відображаються поза балансом протягом п'яти років.

Для перевірки розрахунків з постачальниками, покупцями та іншими, дебіторами і кредиторами підприємство повинно обмінятися виписками з особових рахунків. Виписки надсилають підприємства-кредитори своїм і дебіторам. Дебітори зобов'язані перевірити одержані виписки в десятиденний термін, підтвердити суму заборгованості чи повідомити кредиторам свої мотивовані заперечення. Таким чином, в результаті взаємної перевірки заборгованості на рахунках повинні залишатися погоджені суми.

Якщо при звірці розрахунків виникли розбіжності чи нез'ясовані розходження в розрахунках, які не вдалося усунути до кінця звітного періоду, кожна з сторін залишає в своєму балансі ті суми заборгованості, які підтверджуються документами і вважаються нею правильними.

В ході проведення інвентаризації по розрахунках з робітниками і службовцями перевіряється реальність кредиторської заборгованості по розрахункових відомостях, підсумки яких порівнюються з Головною книгою, а також виявляються суми, що підлягають перерахуванню на рахунок депонентів.

По заборгованості перед робітниками і службовцями виявляються всі суми, які потрібно перерахувати на рахунок розрахунків з депонентами. По документах встановлюється тотожність розрахунків з банком, з вищестоящою організацією; пред'явлення позовів на стягнення в примусовому порядку дебіторської заборгованості; суми заборгованості по недостачах, розтратах і розкраданнях та заходи, прийняті до її стягнення; суми кредиторської і депонентської заборгованості, по яких минув строк, позовної давності. Борги по недостачах, розтратах і розкраданнях, у стягненні яких відмовлено судом внаслідок необгрунтованості позову, а також внаслідок неплатоспроможності боржників, списуються з балансу у встановленому порядку.

При інвентаризації розрахунків інвентаризаційні описи слід складати в розрізі кожного виду заборгованості: нормальна, спірна, безнадійна, - та за кодами бухгалтерських рахунків.

Раціональна організація контролю за станом розрахунків сприяє зміцненню договірної і розрахункової дисципліни, виконанню зобов'язань по постачанню продукції в заданому асортименті і якості, підвищенню відповідальності за дотримання платіжної дисципліни, скороченню кредиторської заборгованості, прискоренню оборотності оборотних коштів і, отже, поліпшенню фінансового становища підприємства.

Перевірку стану розрахунків рекомендується починати з аналізу матеріалів інвентаризації розрахунків.

Інвентаризація розрахунків полягає у виявленні по відповідних документах залишків і ретельній перевірці обґрунтованості сум, що обліковуються на рахунках. Враховуючи, що самі підприємства в більшості випадків проводять інвентаризацію розрахунків з низькою якістю(або взагалі не проводять), аудитор повинен встановити терміни виникнення заборгованості по рахунках кредиторів, її реальність і осіб, винних в пропуску термінів позовної давності.

У разі необхідності треба провести звірку розрахунків з кредиторами з складанням актів звірок.

При перевірці стану розрахунків потрібно звернути особливу увагу на наступне:

- правильність оплати або отримання сум за прийняті або відвантажені матеріальні цінності;
- наявність виправдовувальних документів при здійсненні цих операцій і правильність їх оформлення;
- на повноту оприбуткування і правильність списання отриманих цінностей.

Основними джерелами інформації для здійснення контролю операцій із зобов'язаннями є первинні документи з обліку розрахунків з постачальниками

і підрядниками (договори купівлі-продажу, накладні, рахунки-фактури, акти приймання робіт, послуг, податкові накладні, товарно-транспортні накладні, та інш.)

Перевірка по рахунках розрахунків повинна здійснюватися у наступних основних напрямках: наявність і правильність оформлення документів, що визначають права і обов'язки сторін по постачанню матеріальних цінностей (робіт, послуг); правильність оплати або отримання сум за отримані або відвантажені матеріальні цінності; повнота оприбуткування і списання отриманих цінностей.

При перевірці потрібно звернути увагу на наступне:

- ⇒ чи є договори на постачання продукції (виконання робіт, послуг) і правильність їх оформлення;
- ⇒ при наявності кредиторської заборгованості необхідно встановити дату виникнення і причину виникнення;
- ⇒ чи є заборгованість з минулим терміном позовної давності, чи вживаються заходи до її стягнення;
- ⇒ при надходженні товарно-матеріальних цінностей, на які не отримані розрахункові документи (невідфактуровані поставки), необхідно перевірити, чи не обліковуються ці цінності, що надійшли як оплачені, але що знаходяться в дорозі або не вивезені зі складів постачальників, і чи не враховується вартість цих цінностей як дебіторська заборгованість;
- ⇒ чи проводилася інвентаризація розрахунків. Подивитися її результати, а в необхідних випадках провести зустрічну перевірку розрахунків;
- ⇒ повнота оприбуткування матеріальних цінностей;
- ⇒ правильність встановлення цін на матеріальні цінності, чи відповідають вони цінам, вказаним в договорах постачання;
- ⇒ правильність списання витрат з кредиту розрахунків з дебіторами і кредиторами на собівартість продукції (робіт, послуг);
- ⇒ правильність списання заборгованості з минулим терміном позовної давності. Дебіторська заборгованість, по якій термін позовної давності

- закінчився, інші борги, нереальні для стягнення, списуються за рішенням керівника підприємства і відносяться відповідно на рахунок коштів резерву сумнівних боргів, або на результати господарської діяльності, якщо в період попередній звітному, суми цих боргів не резервувалися;
- ⇒ правильність відображення операцій при оплаті векселями;
  - ⇒ чи пред'являлися претензії постачальникам і підрядникам у разі невідповідності цін і тарифів, зумовлених договорами, а також при виявленні арифметичних помилок в рахунках; при виявленні невідповідності якості стандартам або технічним умовам; за недостачу і вантажу в дорозі понад норми природного спаду;
  - ⇒ при перевірці розрахунків з підрядниками потрібно встановити: чи забезпечені об'єкти джерелом фінансування; чи є проектно-кошторисна документація на об'єкти, що будуються; чи немає приписок об'ємів виконаних робіт;
  - ⇒ правильність ведення аналітичного обліку по рахунку 36 "Розрахунки з
  - ⇒ покупцями і замовниками". При цьому побудову аналітичного обліку повинно забезпечити можливість отримання даних про заборгованість по розрахунках з покупцями і замовниками., забезпечену векселями термін надходження грошових коштів по яких не наступив; векселями, дисконтованими (врахованими в банках, по яких грошові кошти не поступили в термін);
  - ⇒ правильність ведення аналітичного і синтетичного обліку по рахунку 63
  - ⇒ "Розрахунки з постачальниками і підрядниками";
  - ⇒ відповідність даних журналів № 6, 8 по цих рахунках даним, вказаним в головній книзі і балансі;
  - ⇒ правильність складання бухгалтерських проводок по рахунках розрахунків.

3.2. Порядок проведення аудиту довгострокових зобов'язань

Раціональна організація аудиту довгострокових зобов'язань сприяє зміцненню договірної і розрахункової дисципліни, підвищенню відповідальності за правильність і своєчасність платежів, виконанню договірних зобов'язань поліпшенню фінансового стану. Тому аудит довгострокових зобов'язань посідає одне з центральних місць в аудиторській діяльності. Він охоплює такі операції: розрахунки з постачальниками і підрядниками, з бюджетом і позабюджетними платежами, по страхуванню, із підзвітними особами, по претензіям, по відшкодуванню матеріального збитку, з різними дебіторами і кредиторами тощо.

Завданням аудиту довгострокових зобов'язань на ТДВ «Яготинський маслозавод» є перевірка: законності, доцільності і реальності виникнення заборгованості. Своєчасність і правильність укладання договорів та їх виконання, дотримання розрахункової дисципліни; виявлення причин та осіб, винних у простроченні дебіторської заборгованості; своєчасність і правильність платежів в бюджет та іншим органам фінансової системи, повноти оприбуткування матеріальних цінностей і приймання виконаних робіт від постачальників і підрядників, виявлення переplat по цих розрахунках; обґрунтованість розрахунків із покупцями і замовниками виявлення недоплат, порушення строків платежу та інших договірних зобов'язань, законність списання дебіторської і кредиторської заборгованості, по яких минули строки позовної давності; стан обліку.

При перевірці довгострокових зобов'язань ТДВ «Яготинський маслозавод» керуються законодавством з питань оподаткування, бюджетних і позабюджетних платежів, взаємовідносини з органами соціального страхування і Пенсійного фонд, нормативними актами, інструкціями тощо з різних питань розрахункових взаємовідносин.

Аудит операцій кредитних операцій ТДВ «Яготинський маслозавод» починається з вивчення і перевірки дотримання порядку відкриття розрахункових, довгострокових рахунків в установах банків згідно з Інструкцією №3 «Про відкриття банками рахунків у національній та іноземних валютах» від 27.05.96 р. та вивчення виписок за весь перевіряє мий період, які повинні знаходитись у бухгалтерії. Одночасно вивчаються документи підприємства-клієнта, додатки до виписок банку. При вивченні банківських документів визначається законність операцій і правильність віднесення витрат на відповідні рахунки.

Аудитор перевіряє на ТДВ «Яготинський маслозавод» підтвердження кожної операції, відображеній у виписці, відповідним первинним документом. Така взаємоперевірка повинна співвідноситися з контролем по банківським документам змістовності проведених операцій.

При цьому аудитор може виявити :

- неправильне перерахування авансів;
- перерахування грошей у вигляді передоплати по безтоварних рахунках;
- розрахунки з юридичними та фізичними особами без попереднього оформлення договорів;
- відсутність в первинних документах штампів банку;
- неправильне відображення в обліку операцій з придбання або продажу валюти.

Довгострокові зобов'язання можна вивчати безперервним методом. Але цей метод потребує багато часу. При перевірці розрахункових операцій застосовують метод вибіркової перевірки документів, який дає можливість розкрити можливі недоліки, порушення. Необхідно встановити, чи відповідають номери та суми використаних чеків корінцям книжок, а при виявлених анульованих або скорчених чеків встановлюється, чи є відмітка про це в корінцях.

Вивчають також використання раціональних форм розрахунків і чи забезпечують вони зближення моментів отримання покупцями матеріальних цінностей і здійснення платежу. Важливо здійснювати перевірку наявності розрахункових документів, які передаються до оплати в банк, чеків, доручень, векселів, платіжних вимог тощо.

Джерелами інформації аудита довгострокових зобов'язань ТДВ «Яготинський маслозавод» є первинні документи та облікові реєстри по обліку розрахунків з постачальниками, покупцями, різними дебіторами та кредиторами (журнали № 1,3).

Перед початком аудиту розрахунків з кредиторами уважно вивчають установчі документи, статут підприємства, порівнюючи фактичну роботу з установчими документами і все це дає можливість встановити відхилення і можливі порушення.

Перевірку стану довгострокових зобов'язань рекомендується починати з аналізу матеріалів інвентаризації розрахунків.

Інвентаризація розрахунків заключається у виявленні у відповідних документах залишків та ретельній перевірці обґрунтування сум, які значаться на рахунках. Враховуючі, що самі підприємства в більшості випадків проводять інвентаризацію розрахунків з низькою якістю (або взагалі не проводять), аудитор повинен встановити строки виникнення заборгованості по рахунках дебіторів і кредиторів, її реальність та осіб, винних в пропуску строків позовної давнини.

В разі необхідності потрібно провести звірку розрахунків з кредиторами зі складанням актів звірок.

Одним з атрибутів економічної кризи є криза платежів, яка виявляється в тому, що підприємства не здійснюють платежі між собою за товари, роботи та послуги. Цей процес супроводжується ростом дебіторської та кредиторської заборгованості при розрахунках між суб'єктами підприємницької діяльності.

Підприємство може мати і дебіторську і кредиторську заборгованість. Дебіторська заборгованість показується в активі, а кредиторська - в пасиві бухгалтерського балансу.

Призначення аудиту довгострокових зобов'язань – допомогти підприємству сформулювати рекомендації та визначити міри по ліквідації заборгованості не тільки як засіб покращення розрахункових операцій, а й фінансового стану підприємства.

Мета аудиту довгострокових зобов'язань – це підтвердження достовірності, повноти, реальності та законності обліку дебіторсько-кредиторської заборгованості у звітності, тобто в балансі .

Задачі, які стоять перед аудитором, наступні :

- оцінити систему внутрішнього контролю за розрахунками з юридичними та фізичними особами, для чого необхідно визначити сильні та слабкі сторони контролю, які впливають на проведення щорічних аудиторських процедур;
- виявити дані, які можливо використовувати при щорічних аудиторських процедурах;
- скласти програму і методику проведення аудиту розрахунків з юридичними та фізичними особами;
- провести аудит дебіторсько-кредиторської заборгованості;
- видати кваліфікований аудиторський висновок, якщо це буде можливо.

Основними джерелами для проведення аудиту розрахунків з юридичними та фізичними особами є :

1. Річна та квартальні звітність :

- баланс ;
- зведення дебіторсько-кредиторської заборгованості;

- аналітична відомість – розшифровка дебіторської та кредиторської заборгованості ;
- декларація по податку на додану вартість.

2. Головна книга

3. Касова книга

4. Регістри синтетичного та аналітичного обліку :

- журнал № 1
- журнал № 3

Дебіторська та кредиторська заборгованість може виникати у результаті здійснення розрахунків, які по своєму економічному змісту діляться на :

- розрахунки по товарних операціях ;
- розрахунки по фінансовим зобов'язанням;
- розрахунки з працівниками.

Об'єктами аудиту довгострокових зобов'язань є сама заборгованість по товарних операціях, по фінансовим зобов'язанням та по розрахункам з працюючими; стан розрахунково-платіжної дисципліни на підприємстві; стан організації обліку кредиторської заборгованості при журнально-ордерній формі бухгалтерського обліку.

Методи контролю, які використовуються при аудиті довгострокових зобов'язань, наступні :

- нормативно-правове регулювання, тобто визначення законності заборгованості, правомірності господарських операцій, в результаті яких вона виникла;
- документальний, тобто перевірка документального підтвердження сум заборгованості, перевірка реєстрів синтетичного та аналітичного обліку у співставленні з даними первинних документів та ін.;
- фактичний, тобто інвентаризація розрахунків з юридичними та фізичними особами.

Розрахунки по товарних операціях з постачальниками та покупцями зустрічаються в господарській діяльності частіше за все.

Аудитор перевіряє наявність договорів на постачання продукції і правильність їх оформлення. При наявності дебіторської заборгованості необхідно встановити дату і причину її виникнення. Особлива увага повинна бути звернена на заборгованість, по якій минув строк давнини. Задача аудитора виявити причину виникнення заборгованості, а також з'ясувати, які заходи були прийняті для повернення заборгованості.

Фінансовий стан підприємства залежить від співвідношення його ліквідних засобів, тобто всіх засобів, які можуть швидко перетворитися у готівку. Чим вища ліквідність, тим стійкіший стан підприємства. Тому при аудиті перевіряються документи, пов'язані з виникненням дебіторської та кредиторської заборгованості, вивчається реальність цих сум і надійність дебіторів з точки зору виплати ними своїх боргів. При цьому перевіряють своєчасність звірки розрахунків, наявність відправлених платежів дебіторам з нагадуванням про необхідність погашення боргів.

Необхідно звернути увагу на штрафи, пені, признанні боржником, або по яких отриманні рішення суду, арбітражного суду про їх стягнення. Потрібно підкреслити, що списання боргу в результаті неплатоспроможності боржника не являється підставою для ліквідації заборгованості, яку відображають в балансі на протязі 5 років з моменту списання. Якщо дебіторська заборгованість, по якій строк позовної давнини вже минув, списується за рішенням керівника і відноситься за рахунок резерву сумнівних боргів, аудитору необхідно перевірити законність тих записів.

Під час фактичних перевірок розрахунків з покупцями та іншими дебіторами складають акти інвентаризації звірки розрахунків, які надсилаються для підтвердження дебіторами. Достовірність дебіторської та кредиторської заборгованості перевіряється шляхом звірки їх сум по кожній статті балансу на дату перевірки з сумами заборгованості, відображеної в

облікових регістрах та первинних документах. Дуже важливо перевірити, чи віднесено суми кредиторської заборгованості, строк позовної давнини якої вже минув, на результати господарської діяльності.

Перевірка претензійних сум починається з аналізу та інвентаризації заборгованості по кожній сумі. Для цього дебіторам висилають виписки з особистих рахунків або направляють до них спеціалістів для взаємної звірки. Одночасно необхідно запитати у кредиторів виписки з особистих рахунків про стан розрахунків з підприємствами.

При дослідженні претензійної заборгованості ТДВ «Яготинський маслозавод» необхідно обґрунтувати відповідними документами і встановити, чи не значаться на балансі суми претензій з простроченими строками позову.

Обов'язковими реквізитами акту звірки розрахунків між дебіторами та кредиторами ТДВ «Яготинський маслозавод» є:

- 1) найменування документу і місце його складання;
- 2) дата складання;
- 3) найменування організацій, між якими проводиться звірка розрахунків;
- 4) прізвища, ім'я, по-батькові і посади осіб, що складають акт;
- 5) зміст акту (суми дебіторської і кредиторської заборгованості по даним дебітора і кредитора; виправлення, які необхідно провести для уточнення сум; причина розходження, якщо вона є);
- 6) перелік додатків до акту;
- 7) підписи осіб, що склали акт.

У деяких випадках при перевірці довгострокових зобов'язань ТДВ «Яготинський маслозавод» реєстри синтетичного і аналітичного обліку поєднані. Спочатку перевіряється: правильність формування статей балансу, правильність перенесення сум по рахунках бухобліку з Головної книги в баланс, арифметична правильність розрахунку в Головній книзі, правильність перенесення сум по рахунках бухобліку з реєстрів синтетичного обліку

(журналів) в Головну книгу, арифметична правильність розрахунків в журналах-ордерах.

Потім, на рівні синтетичного - аналітичного обліку перевіряється: відповідність ведення бухобліку правилам, плану і кореспонденції рахунків, арифметична правильність підсумків сум, відсутність помилок при перенесенні з одного облікового регістра в інший.

Перевірка на ТДВ «Яготинський маслозавод» ведеться по Журналах і відомостях із залученням розрахункових таблиць, інших документів, прикладених до журналів-ордерів.

Потім, на рівні первинних документів ТДВ «Яготинський маслозавод» проводяться: перевірка законності КЗ, т.е. зіставлення терміну виникнення заборгованості з терміном позовної давності, логічна перевірка можливості здійснення операції, внаслідок якої виникла заборгованість, перевірка правильності класифікації, т.е. кореспонденції рахунків, перевірка формальної правильності оформлення первинних документів, зустрічні перевірки у зовнішніх джерелах інформації, що дозволяє пересвідчитися, що відомості, що містяться в первинних документах достовірні.

Наступним етапом є виявлення порушень порядку по розрахунках з кредиторами і встановлення достовірності їх сум. Це необхідно здійснити по кожному балансовому рахунку, пов'язаному з розрахунками, окремо.

Обов'язкова умова є вивчення документів ТДВ «Яготинський маслозавод» суцільним порядком і записів в аналітичних і синтетичних рахунках по всіх видах розрахунків.

Всю КЗ необхідно згрупувати по видах: нормальна, прострочена, реальна, безнадійна, необґрунтована, спірна. Потім, потрібно встановити причини утворення безнадійної і простроченої заборгованості. Особливу увагу необхідно звернути на своєчасність і правильність проведення інвентаризації КЗ. Терміни проведення інвентаризації визначені Інструкцією про інвентаризацію основних коштів, нематеріальних активів, ТМЦ, грошових коштів, документів і розрахунків № 69. Інвентаризація на ТДВ «Яготинський

маслозавод» проводиться шляхом звірки розрахунків. Також особливу увагу необхідно звернути на виявлення випадків сальдування КЗ по групових рахунках балансу з метою її зменшення і на виявлення фактів приховання заборгованості на інших синтетичних рахунках. Потрібно переглянути аналітичні рахунки по кожному кредитору.

Далі потрібно перевірити порядок дотримання погашення КЗ, по якій кінчився термін позовної давності. Так, якщо по кредиторській і депонентській заборгованості закінчився термін позовної давнини, то її сума вноситься до бюджету, якщо по дебіторській заборгованості прострочений термін позовної давності, то її сума відноситься на збитки підприємства.

Останнім етапом є складання акту аудиторської перевірки і аудиторського висновку.

Схема 2.1. Схема проведення аудиту кредиторської заборгованості на підприємствах хлібопекарної промисловості на прикладі ТДВ «Яготинський маслозавод»

3.3. Шляхи удосконалення обліково-аналітичних та контрольних аспектів довгострокових зобов'язань

Розглянувши стан кредиторської заборгованості на ТДВ «Яготинський маслозавод» можна зробити висновки, що:

1. Бухгалтерський облік з постачальниками і підрядниками на ТДВ «Яготинський маслозавод» ведеться на рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками» на субрахунку 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками». До основного рахунку відкрито субрахунок 631/1 "Розрахунки постачальниками у роздрібній торгівлі".

Виявлено, що бухгалтерський облік за авансами виданими ведеться по дебету рахунків 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками» та 685 «Розрахунки з іншими кредиторами».

Рекомендовано: використовувати для цього призначений Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій № 291 від 30.11.99р. рахунок 371 «Розрахунки за виданими авансами».

Розрахунки з постачальниками і підрядниками ведуться на підставі рахунків-фактур, податкових та товаро-транспортних накладних, актів про виконані роботи, надані послуги та ін. Довіреності підтверджуються накладними.

Дані, які внесені до Головної книги відповідають даним у накладних та рунках-фактурах.

Платіжні доручення зберігаються на ТДВ «Яготинський маслозавод» у повному обсязі.

2. Бухгалтерський облік з покупцями і замовниками на ТДВ «Яготинський маслозавод» ведеться на рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» на субрахунку 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями».

Але виявлено, що по кредиту рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» ведеться облік за авансами одержаними.

Рекомендовано: вести облік розрахунків за авансами одержаними на рахунку 681 «Розрахунки за авансами одержаними», призначеному для цього Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій № 291 від 30.11.99р.

Розрахунки з покупцями і замовниками на ТДВ «Яготинський маслозавод» обліковуються на підставі таких документів, як довіреність, виписка банку про надходження коштів та ін.

Відвантаження цінностей без довіреності та свідоцтва про реєстрацію платника податків на ТДВ «Яготинський маслозавод» не проводиться.

Податкові, товаро-транспортні накладні та рахунки-фактури виписуються відповідним чином.

Перевіркою стану кредиторської заборгованості ТДВ «Яготинський маслозавод» станом на 01.01.2020 р. заборгованості з простроченим строком позовної давності не встановлено.

Всі дані Головної книги, журналів 6, 8 відповідають даним первинних документів. Існують всі господарські договори.

3. Облік розрахунків з підзвітними особами ТДВ «Яготинський маслозавод» також ведеться на субрахунку 372 "Розрахунки з підзвітними особами" без суттєвих помилок. Розрахунки по відрядженнях підтверджуються усіма потрібними документами: наказом директора, розрахунком добових, прибутковим та видатковим касовим ордером, посвідченням про відрядження, авансовим звітом (з усіма доданими документами в оригіналі). Авансові звіти надаються своєчасно (на протязі трьох днів після повернення з відрядження), з доданням усіх виправдовуючих документів (квитанції, чеки та ін.).

Якщо це стосується сум, виданих на господарські потреби - працівник звітується на протязі одного дня.

4. Розглядаючи облік ТДВ «Яготинський маслозавод» за позиками, наданими працівникам можна відзначити, що грубих помилок не виявлено.

Присутні заяви від робітників з вказанням суми і мети використання позики, прибуткові та видаткові ордери.

5. У веденні обліку розрахунків за заробітною платою ТДВ «Яготинський маслозавод» суттєвих помилок не виявлено. Облік ведеться на рахунку 66 "Розрахунки з оплати праці" відповідно всіх вимог діючих стандартів. Заробітна плата видається на протязі трьох днів з моменту її оприбуткування в касу.

Суми окладів у розрахунково-платіжних відомостях відповідають сумах у нарядах, трудових годах та ін.

Суми виданої заробітної плати підтверджуються підписами робітників. Не отримані суми своєчасно депонуються. Відрахування із заробітної плати нараховуються відповідним чином.

6. При перевірці довгострокової заборгованості ТДВ «Яготинський маслозавод» зловживань не виявлено.

ВИСНОВКИ

На сучасному етапі Україна переживає кризу, яка має всеохоплюючий характер. Одним з атрибутів економічної кризи є криза платежів, що виявляється в тому, що підприємства не здійснюють платежі один одному за товари, роботи і послуги. Цей процес супроводиться зростанням дебіторсько-кредиторської заборгованості при розрахунках між суб'єктами підприємницької діяльності. В тому числі і довгострокових зобов'язань.

Порушення платіжної дисципліни стало буденним явищем в умовах, коли до значної частини підприємств, які хронічно не виконують своїх платіжних зобов'язань, не застосовуються процедури банкрутства, а їхні керівники не притягуються до відповідальності.

Підприємства – неплатники дестабілізують роботу інших підприємств, затримуючи взаємні розрахунки.

Довгострокова і поточна заборгованість складається з боргів підприємства іншим підприємствам, організаціям або окремим особам, наприклад, постачальникам – за виконані роботи і надані послуги, які також не оплачені. Кредиторами можуть виступати в окремі особи, яким підприємство за що-небудь заборгувало грошові суми, наприклад, втримало аліменти, але ще не перерахувало їх одержувачам.

Заборгованість по отриманих, але ще не перерахованих сумах податків також розглядається, як кредиторська заборгованість. Тимчасову недостачу коштів підприємство покриває за рахунок банківських кредитів – так виникає ще один вигляд кредиторської заборгованості підприємств.

Кредиторська заборгованість, хоч і є тимчасовим залученням позикових коштів, в результаті негативно впливає на реноме підприємств, тому що наявність кредиторської заборгованості говорить про неплатоспроможність підприємства і підриває авторитет підприємства у покупців і замовників.

Взагалі розвиток ринкових відносин, впровадження різноманітних форм власності, охоплення приватизацією різних галузей, реформування

економічних відносин в Україні висувають дедалі нові й нові вимоги до бухгалтерського обліку як основного засобу контролю за веденням фінансово-господарської діяльності підприємств, за платниками податку на додану вартість, оподаткуванням прибутку підприємств.

У зв'язку із значними змінами, що відбуваються в організації і техніці ведення бухгалтерського обліку, його удосконалення нерозривно пов'язане з вирішенням актуальних завдань в економіці України: збільшення обсягу виробництва продукції, зниження собівартості продукції, підвищення продуктивності праці, виявлення і використання внутрішньогосподарських резервів.

Основним завданням харчової промисловості є досягнення такого обсягу виробництва, при якому можуть бути повністю задоволені потреби населення в продуктах харчування за науково обґрунтованим нормам. На розвиток харчової промисловості направляються величезні ресурси.

Однією з умов господарювання в умовах ринкових відносин є відображення діяльності підприємства в бухгалтерському обліку, складання звіту про результати господарсько-фінансової діяльності.

Це обумовлено в першу чергу тим, що самофінансування засноване на співставленні витрат підприємства та результатів його діяльності в вартісній(грошовій) формі та забезпеченні рентабельності виробництва. Співставлення витрат та виявлення чистого фінансового результату роботи підприємств здійснюється за даними бухгалтерського обліку.

Глибокий аналіз господарсько-фінансової діяльності за матеріалами обліку та звітності ТДВ «Яготинський маслозавод» було і є засобом виявлення внутрішньогосподарських резервів, покращення економічних результатів діяльності підприємства, підвищення його рентабельності.

Метою написання дипломної роботи був детальний розгляд таких питань як: причини виникнення, методи погашення довгострокових зобов'язань та шляхи їх зменшення.

З переходом на національні стандарти обліку в нашій країні, питання кредиторської заборгованості і зокрема довгострокових зобов'язань стало більш важливим у вирішенні суцільних завдань бухгалтерського обліку.

Розглянувши ведення бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту кредиторської заборгованості та фінансової звітності на підприємстві ТДВ «Яготинський маслозавод» відзначимо наступне:

Облік розрахунків з постачальниками і підрядчиками ведеться відповідно до встановленого законодавством порядку: проплати за товари, роботи, послуги здійснюються та підставі рахунків - фактур; постачальники по факту оплати надають податкові накладні а по факту відвантаження товарів, надання робіт, послуг товарні і товарне - транспортні накладні, акти про виконані роботи, надані послуги. Усі документи заповнені належним чином без помилок. Невідповідності даних у накладних і рахунках - фактурах не виявлено.

При розрахунках з покупцями бухгалтерією нашого підприємства виписуються рахунки - фактури, а після оплати і відвантаження товарів надаються податкова і товарна накладні. Покупець при отриманні цінностей надає довіреність з відзначенням кількості товару, якій підлягає отриманню.

Розрахунки з підзвітними особами по відрядженнях і господарських потребах на нашому підприємстві також ведуться відповідно до існуючих вимог. Підзвітні суми видаються на підставі видаткових касових ордерів, а отримуються в касу з розрахункового рахунку на підставі прибуткових касових ордерів. Добові виділяються згідно чинного законодавства, авансові звіти здаються своєчасно.

Нарахування заробітної плати на підприємстві відбувається на підставі таблицю обліку робочого часу і трудових договорів. Податки і утримання нараховуються правильно згідно останніх вимог законодавства України. Для виплати заробітної плати складаються платіжні відомості, на яких присутні усі підписи, відповідно сплачених коштів. Кредити, які бере підприємство в

установах банків, оформлені кредитними договорами, які складені відповідно існуючих вимог.

Також підприємство надає позики своїм працівникам на підставі заяв. В цих заявах (на ім'я керівника) вказан строк, на який працівник хоче взяти позику, мета її використання позики, сума позики. За позиками працівники розраховуються своєчасно шляхом внесення готівки до каси, чи утриманням із заробітної плати. Бухгалтерська звітність на підприємстві складається своєчасно і без суттєвих помилок.

Взагалі облік на підприємстві ведеться правильно, відповідно до сучасних вимог. Потрібна увага приділяється аудиту (періодично запрошується аудитор для контролю за веденням обліку).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України (із змінами та доповненнями) від 2 грудня 2010 року №2756 – VI.
2. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16.07.99 р. № 996-XIV
3. Закон України «Про аудиторську діяльність» від 22 квітня 1993 року N 3125-XII
4. Наказ МФ України від 23.09.2014 № 966 «Про затвердження форм та Порядку заповнення і подання податкової звітності з податку на додану вартість»
5. Наказ МФ України від 22.09.2014 № 957 «Про затвердження форми податкової накладної та Порядку заповнення податкової накладної»
6. Наказ МФ України від 14.11.2014 № 1128 «Про затвердження Порядку визначення відповідності платника податку на додану вартість критеріям, які дають право на отримання автоматичного бюджетного відшкодування податку на додану вартість»
7. Наказ МФ України від 13.01.2015 № 4 «Про затвердження форми Податкового розрахунку сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь фізичних осіб, і сум утриманого з них податку (форма № 1ДФ) та Порядку заповнення та подання податковими агентами Податкового розрахунку сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь фізичних осіб, і сум утриманого з них податку»
8. Наказ МФ України від 14.03.13 № 395 «Про затвердження Порядку оформлення результатів документальних перевірок щодо дотримання податкового, валютного та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на органи державної податкової служби, платниками податків - фізичними особами»
9. Наказ Міндоходів України від 30.12.13 № 891 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо застосування постанови Кабінету Міністрів України від 25 січня 2012 року №73 «Про затвердження критеріїв, у разі

відповідності яким платник по датку на додану вартість вважається таким, що має позитивну податкову історію»»

10. Наказ Міндоходів України від 24. 12. 10 №1025 «Про затвердження форми Книги обліку доходів і витрат, яку ведуть фізичні особи - підприємці, крім осіб, що обрали спрощену систему оподаткування, і фізичні особи, які провадять незалежну професійну діяльність, та Порядку її ведення»

11. Наказ ДПА України від 29.03.11 № 167 «Про затвердження Порядку визначення сум податків та зборів, не сплачених суб'єктом господарювання до бюджету у зв'язку з отриманням податкових пільг за операціями, які здійснюються на митній території України»

12. Аудиторська Палата України Рекомендації «Методичні рекомендації щодо підготовки аудиторського висновку при ревізії відкритих акціонерних товариств та підприємств емітентів облігацій (крім комерційних банків)» від 23.02.01 №99

13. Національний Банк України Лист «Стосовно необхідності подання господарюючими суб'єктами України, проведення аудиту яких є обов'язковим, до податкових органів фінансової звітності разом з аудиторським висновком» від 22.11.2005 N 12-110/1752-11594

14. П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 28.02.2013 р. № 336/22868

15. П(С)БО 11 «Зобов'язання» від 11.02.2000 р. N 85/4306

16. П(С)БО 16 «Витрати» від 19.02.2000 р. N 27/4248

17. Про оренду державного та комунального майна. Закон України від 3 жовтня 2019 р. № 157-ІХ.

18. Методика розрахунку орендної плати за державне майно, затверджена постановою КМУ від 28.04.2021 № 630.

19. Порядок відображення в бухгалтерському обліку і звітності операцій, пов'язаних з приватизацією та орендою державних підприємств від 19.06.1996 № 121.

20. Порядок викупу орендарем оборотних матеріальних засобів, затверджений Кабінетом Міністрів України 10.08.1995 № 629.

21. Національні положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 26.04.2000 № 91.

22. Національні положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.11.2001 № 559.

23. МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи»

24. Акімова И. М. Реструктуризация предприятий в промышленности Украины : направления и методы / И. М. Акимов. – Х. : Бизнес – Информ, 1999. – 284 с.

25. Активізація інноваційної діяльності: організаційно-правове та соціально-економічне забезпечення: Монографія / О.І. Амоша, В.П. Антонюк, А.І. Землянкін та ін. / НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2007. – 328 с.

26. Балабаниць, А. В. Інтегроване управління маркетинговою взаємодією: імперативи, методологія, механізми : монографія / А. В. Балабаниць. – Донецьк : ДонНУЕТ ім. М. Туган-Барановського, 2010. – 509 с.

27. Бузько І.Р. Стратегічне управління персоналом підприємства в умовах сучасного розвитку ринку праці: монографія / І.Р. Бузько, О.В. Вартанова, Г.О. Надьон та ін. — Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2009. – 304 с.

28. Внутрішній економічний механізм підприємства: Навч. посібник / М.Г. Грещак, О.М. Гребешкова, О.С. Коцюба; за ред. М.Г. Грещака. – К.: КНЕУ, 2001. – 228 с.

29. Воронкова А.Э. Стратегическое управление конкурентоспособным потенциалом предприятия: диагностика и организация. Монография. –

Луганск: Изд-во Восточноукраинского национального университета, 2000. – 315 с.

30. Гриньова, В. М. Процес підготовки реструктуризації підприємств машинобудування : організація управління : монографія / В. М. Гриньова, М. В. Новікова. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2010. – 240 с.

31. Діагностика стану підприємства: теорія і практика: Монографія / За заг. ред. проф. А.Е. Воронкової. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2006. – 448 с.

32. Економіка підприємства: підручник / за заг. та наук. ред. Г.О. Швиданенко. – [вид. 4-те, перероб. і доп.]. – К.: КНЕУ, 2009. – 816 с.

33. Економіка підприємства: Підручник / За ред. А.В. Шегда. – К.: Знання, 2006. – 614 с.

34. Економіка підприємства: Підручник / М.Г. Грещак, В.М. Колот, А.П. Наливайко та ін.; За заг. ред. С.Ф. Покропивного. – Вид. 2-ге, перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2004. – 528 с.

35. Економічний потенціал підприємства : навч. посіб. / за заг. ред. проф. О. Ф. Балацького, проф. О. М. Теліженка. – Суми : Університетська книга, 2014. – 724 с.

36. Иванов Ю.Б., Тищенко А.Н., Дробитько Н.А., Абрамова О.С. Конкурентоспособность предприятия: оценка, диагностика, стратегия. Научное издание. – Харьков: Изд. ХНЕУ, 2004. – 256 с.

37. Іщук С.О. Виробничий потенціал промислових підприємств: проблеми формування і розвитку: монографія. – Львів: ІРД НАН України, 2006. – 278 с.

38. Ковальчук І.В. Економіка підприємства: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 679 с.

39. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінювання: Навч. посібник / Н.С. Краснокутська. – К., 2005. – 349с.

40. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Основи менеджменту: Підручник. – К.: Академвидав, 2003. – 416 с.

41. Лапин Е.В. Оценка экономического потенциала предприятия. – Сумы: Университетская книга, 2004. – 359с.
42. Менеджмент персоналу / В.М. Данюк, В.М. Петюх, С.О. Цимбалюк та ін.; За заг. ред. В.М. Данюка, В.М. Петюха. – К.: КНЕУ, 2004. – 398 с.
43. Мескон М. Х, Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента / Пер. с англ. – Дело, 1992. – 702 с.
44. Нижник В.М. Затрати і результати праці в транзитивній економіці (проблеми теорії та практики). – Хмельницький: Поділля, 2000. – 359 с.
45. Основы економічної теорії: політекономічний аспект / За ред. Г.Н. Климка, В.П. Нестеренка. – 2 –ге вид., перероб. і допов. – К.: Вища шк. – Знання, 1997. – 743с.
46. Основы маркетинга / Ф.Котлер, Г.Армстронг, Д.Сондерс, В.Вонг. – 2-е европ. изд. – К.: Вильямс, 1998. – 1055 с.
47. Отенко В.І. Стратегічний вибір підприємства та його реалізація: Монографія. – Х.: ФОП Павленко О.Г.; ВД «ІНЖЕК», 2010. – 336 с.
48. Отенко І. П. Стратегічна компетентність підприємства: підходи, концепції, методичне забезпечення : монографія / І. П. Отенко, О. О. Порожняк. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2014. – 368 с.
49. Петрович Й.М., Кіт А.Ф. та ін. Економіка підприємства: підручник / За ред. Й.М. Петровича. – Львів: «Новий світ-2000», 2004. – 680 с.
50. Пилипенко А.А., Пилипенко С.М., Отенко І.П. Менеджмент: підручник. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2005. – 456 с.
51. Подсоленко В.А. та ін. Підприємництво. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 616 с.
52. Покропивний С.Ф., Колот В.М. Підприємництво: стратегія, організація, ефективність: навч. посібник. – К.: КНЕУ, 1998.
53. Пономаренко В.С. Стратегічне управління підприємством. – Х.: Основа, 1999. – 620 с.

54. Пономаренко В.С., Пушкар О.І., Тридід О.М. Стратегічне управління розвитком підприємства: навч. посібник. – Харків: Вид. ХДЕУ, 2002. – 640 с.
55. Портер Майкл. Стратегія конкуренції: методика аналізу галузей і діяльності конкурентів. – К.: Основи, 1998. – 390 с.
56. Раєвнєва, О. В. Управління розвитком підприємства : методологія, механізми, моделі : монографія / О. В. Раєвнєва. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2006. – 496 с.
57. Россоха В.В. Формування і розвиток виробничого потенціалу аграрних підприємств: монографія. – К.: ННЦ ІАЕ, 2009. – 444 с.
58. Селезнєва Г.О. Стратегія підприємства: навч. посібник. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2007. – 240 с.
59. Стратегія підприємства: підручник / Ю.Б. Іванов, О.М. Тищенко, Т.М. Чечетова-Терашвілі, О.В. Ревенко. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2009. – 560 с.
60. Фінансовий аналіз : підручник / Багацька К. В., Говорушко Т. А., Шеремет О. О. ; Нац. ун-т харч. технологій. - Київ : НУХТ, 2014. – 319 с.
61. Цал-Цалко Ю. Фінансовий аналіз: Підручник для студентів вищих навчальних закладів/ Юзеф Цалко. - К.: Центр учбової літератури, 2008. - 565 с.
62. Цал-Цалко Ю.С., Холод Б.І. Економіка підприємства. – Житомир: ЖІТІ, 2000. – 388 с.
63. Шершньова, З. Є. Стратегічне управління : підручник / З. Є. Шершньова. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2004. – 699 с.
64. Акофф Расселл Л. МагИдсон Джейсон, Эддисон Герберт Дж. Идеализированное проектирование: Как предотвратить завтрашний кризис сегодня. Создание будущего организации / Пер. с англ. – Днепропетровск: Баланс Бизнес Букс, 2007. – 320 с.
65. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ; Ірпінь: Перун, 2005. – 1728 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Баланс
(Звіт про фінансовий стан)
на 31.12.2021 р.
Форма №1

Код за ДКУД 1801001

Актив	Код рядка	На початок звітної періоду	На кінець звітної періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	956	481
первісна вартість	1001	2 828	2 899
накопичена амортизація	1002	(1 872)	(2 418)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	0	0
Основні засоби	1010	71 689	71 470
первісна вартість	1011	217 997	228 916
Знос	1012	(146 308)	(157 446)
Інвестиційна нерухомість	1015	0	7
первісна вартість	1016	0	34
Знос	1017	(0)	(27)
Довгострокові біологічні активи	1020	0	0
первісна вартість	1021	0	0
накопичена амортизація	1022	(0)	(0)
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0	0
інші фінансові інвестиції	1035	2	2
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0	0
Відстрочені податкові активи	1045	0	0
Гудвіл	1050	0	0
Відстрочені ~~аквізиторські~~ витрати	1060	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0
Усього за розділом I	1095	72 647	71 960
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	50 889	44 504
Виробничі запаси	1101	37 548	30 155
Незавершене виробництво	1102	8 801	9 009
Готова продукція	1103	4 518	5 318
Товари	1104	22	22
Поточні біологічні активи	1110	0	0
Депозити перестраховування	1115	0	0
Векселі одержані	1120	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	26 335	34 725
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130	2 291	1 881
з бюджетом	1135	646	0
у тому числі з податку на прибуток	1136	481	0
з нарахованих доходів	1140	0	0
із внутрішніх розрахунків	1145	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	86	110
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	19 035	37 423
Готівка	1166	1	3
Рахунки в банках	1167	19 034	37 420
Витрати майбутніх періодів	1170	0	45
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	0

у тому числі в:			
резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	0
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	0
резервах незароблених премій	1183	0	0
інших страхових резервах	1184	0	0
Інші оборотні активи	1190	1 248	595
Усього за розділом II	1195	100 530	119 283
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0
Баланс	1300	173 177	191 243

Пасив	Код рядка	На початок звітної періоду	На кінець звітної періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	67 416	67 416
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0
Капітал у дооцінках	1405	0	0
Додатковий капітал	1410	10 900	9 227
Емісійний дохід	1411	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0
Резервний капітал	1415	1 902	2 734
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	27 178	57 737
Неоплачений капітал	1425	(0)	(0)
Вилучений капітал	1430	(0)	(0)
Інші резерви	1435	0	0
Усього за розділом I	1495	107 396	137 114
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	491	914
Пенсійні зобов'язання	1505	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	0	0
Довгострокові забезпечення	1520	0	0
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0	0
Цільове фінансування	1525	0	0
Благодійна допомога	1526	0	0
Страхові резерви	1530	0	0
у тому числі:			
резерв довгострокових зобов'язань	1531	0	0
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	0	0
резерв незароблених премій	1533	0	0
інші страхові резерви	1534	0	0
Інвестиційні контракти	1535	0	0
Привозний фонд	1540	0	0
Резерв на виплату джек-поту	1545	0	0
Усього за розділом II	1595	491	914
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	0	0
Векселі видані	1605	0	0
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	19 197	18 393
товари, роботи, послуги	1615	31 839	18 562
розрахунками з бюджетом	1620	5 134	6 265
у тому числі з податку на прибуток	1621	0	650
розрахунками зі страхування	1625	226	248
розрахунками з оплати праці	1630	903	1 007
одержаними авансами	1635	4	12
розрахунками з учасниками	1640	0	0

із внутрішніх розрахунків	1645	0	0
страховою діяльністю	1650	0	0
Поточні забезпечення	1660	6 996	8 387
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	991	341
Усього за розділом III	1695	65 290	53 215
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0
Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0
Баланс	1900	173 177	191 243

Керівник

Лавріченко Василь Микитович

Головний бухгалтер

Заславець Алла Захарівна

Додаток Б

Підприємство

ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
"ФІРМА "ПОЛТАВПИВО"Дата
за ЄДРПОУ

КОДИ
01.01.2021
05518768

Звіт про фінансові результати
(Звіт про сукупний дохід)
за 2021 рік
Форма №2

I. Фінансові результати

Код за ДКУД 1801003

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	323 013	293 278
Чисті зароблені страхові премії	2010	0	0
Премії підписані, валова сума	2011	0	0
Премії, передані у перестраховування	2012	(0)	(0)
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	0	0
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	0	0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(221 304)	(214 639)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	(0)	(0)
Валовий:			
прибуток	2090	101 709	78 639
Збиток	2095	(0)	(0)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	0	0
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	0	0
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	0	0
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	0	0
Інші операційні доходи	2120	11 895	12 872
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	0	0
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	0	0
Дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2123	0	0
Адміністративні витрати	2130	(14 732)	(13 577)
Витрати на збут	2150	(46 485)	(43 252)
Інші операційні витрати	2180	(12 209)	(10 045)
Витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	0	0
Витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	0	0
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	40 178	24 637
Збиток	2195	(0)	(0)
Дохід від участі в капіталі	2200	0	0
Інші фінансові доходи	2220	0	0
Інші доходи	2240	0	0
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0
Фінансові витрати	2250	(2 024)	(3 764)
Втрати від участі в капіталі	2255	(0)	(0)
Інші витрати	2270	(640)	(545)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0

Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	37 514	20 328
Збиток	2295	(0)	(0)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-7 796	-3 700
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	29 718	16 628
Збиток	2355	(0)	(0)

II. Сукупний дохід

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	0	75
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	0	0
Накопичені курсові різниці	2410	0	0
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	0	0
Інший сукупний дохід	2445	0	0
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	0	75
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	(0)	(0)
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	0	75
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	29 718	16 703

III. Елементи операційних витрат

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	186 657	183 144
Витрати на оплату праці	2505	42 801	35 296
Відрахування на соціальні заходи	2510	9 354	7 699
Амортизація	2515	12 641	12 162
Інші операційні витрати	2520	40 949	40 575
Разом	2550	292 402	278 876

IV. Розрахунок показників прибутковості акцій

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	19 261 803	19 261 803
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	19 261 803	19 261 803
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	1,542850	0,863260
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	1,542850	0,863260
Дивіденди на одну просту акцію	2650	0,00	0,00

Керівник

Лавріченко Василь Микитович

Головний бухгалтер

Заславець Алла Захарівна

Додаток В

Підприємство

ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ФІРМА
"ПОЛТАВПИВО"Дата
за ЄДРПОУ

КОДИ
01.01.2021
05518768

Звіт про власний капітал
За 2021 рік
Форма №4

Код за ДКУД 1801005

Стаття	Код рядка	Зареєстрований капітал	Капітал у дооцінках	Додатковий капітал	Резервний капітал	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	Неоплачений капітал	Вилучений капітал	Всього
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Залишок на початок року	4000	67 416	0	10 900	1 902	27 178	0	0	107 396
Коригування:	4005	0	0	0	0	0	0	0	0
Зміна облікової політики									
Виправлення помилок	4010	0	0	0	0	0	0	0	0
Інші зміни	4090	0	0	0	0	0	0	0	0
Скоригований залишок на початок року	4095	67 416	0	10 900	1 902	27 178	0	0	107 396
Чистий прибуток (збиток) за звітний період	4100	0	0	0	0	29 718	0	0	29 718
Інший сукупний дохід за звітний період	4110	0	0	0	0	0	0	0	0
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	4111	0	0	0	0	0	0	0	0
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	4112	0	0	0	0	0	0	0	0
Накопичені курсові різниці	4113	0	0	0	0	0	0	0	0
Частка іншого сукупного доходу асоційованих і спільних підприємств	4114	0	0	0	0	0	0	0	0

Інший сукупний дохід	4116	0	0	0	0	0	0	0	0
Розподіл прибутку:	4200	0	0	0	0	0	0	0	0
Виплати власникам									
Спрямування прибутку до зареєстрованого капіталу	4205	0	0	0	0	0	0	0	0
Відрахування до резервного капіталу	4210	0	0	0	832	-832	0	0	0
Сума чистого прибутку, належна до бюджету відповідно до законодавства	4215	0	0	0	0	0	0	0	0
Сума чистого прибутку на створення спеціальних (цільових) фондів	4220	0	0	0	0	0	0	0	0
Сума чистого прибутку на матеріальне заохочення	4225	0	0	0	0	0	0	0	0
Внески учасників:	4240	0	0	0	0	0	0	0	0
Внески до капіталу									
Погашення заборгованості з капіталу	4245	0	0	0	0	0	0	0	0
Видучення капіталу:	4260	0	0	0	0	0	0	0	0
Викуп акцій									
Перепродаж викуплених акцій	4265	0	0	0	0	0	0	0	0
Анулювання викуплених акцій	4270	0	0	0	0	0	0	0	0
Видучення частки в капіталі	4275	0	0	0	0	0	0	0	0
Зменшення номінальної вартості акцій	4280	0	0	0	0	0	0	0	0
Інші зміни в капіталі	4290	0	0	-1 673	0	1 673	0	0	0
Придбання (продаж) неконтрольованої частки в дочірньому підприємстві	4291	0	0	0	0	0	0	0	0
Разом змін у капіталі	4295	0	0	-1 673	832	30 559	0	0	29 718
Залишок на кінець року	4300	67 416	0	9 227	2 734	57 737	0	0	137 114

Керівник

Лавріченко Василь Микитович

Головний бухгалтер

Заславець Алла Захарівна